quodergo postea ob. cum pepugnum nonnullum de ecclesia ue-
lut lacerem tollens dicum est. pedutes coniungentur. et
eum manu tenens. deincepr comitē sicut erat; Quodple-
numq; pacunt simul ambulantes. cuiuslibet aetates;
1551D. Igitur quenendum est cum antea papa uoluit manutum
de ancilla suscipere filium. autem nunc cum magne iubet
expelli domo. quodnonzelo fecit accensa. pedpmissrenuo

adiuam usque ad
Indeiam adño et
Inqua sentia ab
sici xpi complet
sup pomam. et
illud quod figura
Cum. quia xpr o

L.p.7. UB. Fragm. Kasten 6

[illegible] quoque
crisuo: his pri
uoque patrem
quoque. et Ieclaph.
Octo istos genuit
hir quimunta auerit
natun et chamuel

insoluidine obstupuit; etiam consumptus esset
aequae lnutre. abiecit puerum subter unam arbori
quae ibi erant. sedit que en regione procul quantum
potest arcus laccere, dixit enim. non uidebo morien
tem puerū. et sedens contra. leuauit uocē suam et ple
uit. exaudiuit ait ds uocem pueri. et reliquae.

H Jn ebreo enim pt hoc quod sequitur ait. Non uidebo mortē

Lpz. UB. Fragm. Kasten 6

ccum de ecclesia ue.
miungentur. et
enat; Quod ple
libet aliaceri;
oluit maritum
ccum magne iubet
a. pedum ferro

Indeiam adño et quicquid ornatur. tenetur dies erit gratiae;
Inquia tenta aliate. qri post triduum sacramentai sacri
ficii xpi completum erit; Deinde isaac ligatis pedib; altari
rup ponitur. et dñs Inligno suspenditur cruci adfigitur; Se
illud quod figuratui erit Inisaac. transgestum erit adaniet
Cum. quia xpis omis; Ipse emmpiliur. ipse agnus; filius

Lpz. UB. Fragm. Kasten 6

Lpz. UB. Fragm. Kasten 6

nsiracqu[illegible] quodnnc
chac quoque genuisset filios nachor fratruo; his pri
mogenitum. et huz fratrem eius. Camuel quoque patrem
syrorum. et caseed et azau. pheldas quoque. et eledlaph.
accbactuel. de quo natus est rebecchac; octo istos genuit
melchac mator fratris abracham. Quod nihil quum nauent
abrahae mator et tre filior melche nominatur. et chamuel

H

nsoatuadne [illegible]
aquac inuatre. abiec
quae ibi erant. sed
potest arcus laccere
tem puerum. et sedens
uit. exaudiuit ait
nebrio enim pthoc

Leipzig UB. Fragm. Kasten 6

fetus suorum puerpuum. Hec autem conunctio
elementorum fit partim mutuus & alternus sinzu
gis. i. coniunctionibus mediatis. Que qualiter
fiant insequenti uersiculo exponitur. hic ⁊
Conplexuq; sacro dissona nexa foues. Mundus
iste corporeus ex iiii. elementis constat.
Ignis uidelicet & aere. terra & aqua. que sin
gula habent ypias qualitates. Nam ignis est
calidtas. aeri humiditas. terre siccitas aque
frigiditas. Ex his qualitatibus sex sinzuge
fiunt. i. coniunctiones. quarum quatuor in
mediate & nexe. i. negentes mediate
qua coniungantur. Ignis enim calidtas cum
terre frigiditate coniungitur in siccitate.
Rursus aque humiditas copulatur cum terre sicci
tate in frigiditate. Calidtas uero aeris cum frigi
ditate aque coniungitur in humiditate.
Aeris uero humiditas cum ignea siccitate coniungitur
in calidtate. Hec sunt iiii. que dicunt in
mediate & nexe. Restant due que uocantur
imediate & dissone. quia coniungi non possunt.
Sine medeo obstante qualitatum diuersitate.
ignis enim calidus & siccus. cum aqua humida &
frigida coniungi non potest. sine me
dio. i. sine tra. Rursus aer humidus & calidus
cum tra que est frigida & sicca. coniungi non potest.
sine medio. i. aqua que locum optinens
mediatis coniungit utriuq;. Hoc ergo intel
legens iste marcianus dixit. Conplexuq;
sacro dissona nexa foues. Sacro diuino di

Lpz UB Rep I 71 fol. 1v

nem elementorū ⁊ referendū. Suū utquidā uolunt hoc
ad corporales nuptias transferre volens. ita ē accipi
endū. subtle iugat natura. ēplacito foedere.
§ Concilians seaus maris ⁊ feminae. Conciliansi. con
firmans fidem coniugii sub amore mutuo. i.
maris ⁊ feminae. ⁊ nota tria quę dicē. seaum
amorem ⁊ fidem. his enī tribus stabilitur omē
coniugium. Seaus nāq; primae adnatura nubentiū
amor ostendit mutua ēiugii caritatē. fides aeēnā
ac stabilē pseuerantiā. §. Decens. i. pulcher. elegans
atq; formosus. § Qui est maxima cura cypridis.
.i. de quo multū curat cypris genitrix tua. hoc ⁊ ven.
Quę cypris uocatur ac cypro insula. ubi colitur
cypris inpūtatur mutua ē. aut ferocissima
aromatū. hinc. i. ea. hoc qd his omnibus pes.
⁊ quia maxima cura ēs cypridis. Micat tibi
resplendae cupido. flagrans. i. resplendens ore.
hoc ⁊ aspectu. qd tu ipse ēs cupido. Nā sic sunt
duę uenę cres. casta ⁊ turpiq;. ita ⁊ duę
cupidines. cupiditas uidelicet honesta ⁊
turpis. §. Himineū enī hoc loco nihil aliud
accipimus. nisi amorem illū ⁊ concordiam.
qua elementa omā ⁊ uniuersitas subsistit creatu
rarū. Et habent subaudiuntur a superiobus placuis
se tibi. laudare choreas in thalamo. Cur hoc quoq;
Seu quia bachus ē tibi pat. seu quia habes id nosti. tē suesti.
seu etiā habes inē suetudinē comere limina de uerni
ficisseris. i. uernantibus. et splendentibus. Ideo enī
bachus pat. et uenus genitrix illi fingit ēē. quia post
nimiā petulantiā solet exercari libido. Choreas.

Lpz. UB. Rep. I. 4. 71, fol. 2v

nem elementorū ⁊ referendū suū utquidā uolunt hoc
ad corporales nuptias transferre volens. ita ē accipi
endū. subtē iugat natura. ēplacito foedere.
§ Concilians sexus maris ⁊ feminē. Conciliansi. con
firmans fidem coniugii sub amore mutuo. i.
maris ⁊ feminē. ⁊ nota tria quē dicē. sexum
amorem ⁊ fidem. his enī tribus stabilitur omē
coniugium sexusnāq; primē adnatiuā nubentiū
amor ostendit mutuā ēiugii caritatē. fides aēnā
ac stabilē pseuerantiā. §. Decens. i. pulcher. elegans
atq; formosus. § Qui es maxima cura cypridis.
.i. de quo multū curat cypris genitrix tua. hoc ⁊ ueri.
Quē cypris uocatur a cypro insula. ubi colitur
cypris inūptatur mutua. ē autē ferocissima
aromatū. hinc. i. ea. hoc qd̄ his omnibus pēs.
⁊ quia maxima cura es cypridis. Micat tibi
resplendē cupido. flagrans. i. resplendens. ore.
hoc ⁊ aspectu. qā tu ipse es cupido. Nā sic sunt
duē uenerēs. casta ⁊ turpiuido. ita ⁊ duē
cupidines. cupiditas uidelicē honesta ⁊
turpis. § Hymineū enī hoc loco nihil aliud
accipimus. nisi amorem illū ⁊ concordiam.
qua elementa omā ⁊ uniuersitas subsistit creatu
rarū. habent subaudit. a superiobus placuis
se tibi. laudare choreas in thalamo. Cur hoc quoq;
Seu quia bachus ē tibi pat. seu quia habes idnosti. tē suesti.
seu etiā habes inēsuetudinē comere limina de uerni
ficissertis. i. uernantibus. et splendentibus. Ideo enī
bachus pat. et uenus genitrix illi fingit ēē. quia post
nimiā petulantiā solet excitari libido. Choreas.

Lpz. UB. Rep. I 71 fol. 2v

Abb. 9b

Lpz. UB. Rep. I 71. fol. 8v

dicē· quā gestat apollo· q̄ p̄ est diuinationū· huic enī arbori
ferī meē· uim quandā diuinationis· adeo· ut siquis dormi
entī lāri ramū suppo suerit· uera sōniet· Monstrabat
illi uolucres· h· ē diuinationē q̄ fit in uolucrib; Et iact
fulminā· h· ē p̄sagia quē fiunt in fulminib; Et meat
cēli & siderū· h· ē diuinationes quē fiunt in siderib; ·
Haec omā apollo· i· ipsā uim & ingenii diuinandi ostendebat
psichē· Coniecturali· i· p̄sagatrice & p̄ diuinatrice uirga·
Anie largitae clemēti benignitate· i· larga & libera benuo
lentia· Intens· i· p̄ fulgens & splendidū speculū q̄d deun
xerat· i· collocauerat sophia in adytis ei· i· psiches· In adytis
dicē· i· intēplis· Kataantifrasin· i· p̄ contrariū· q̄d a paucis ade
antē· i· a solis tantūmodo sacerdotib; ē enī interior pars tem
pli· Anie intīpretat quasi ananoia· i· recognitio· t q̄si aneia
· i· libtas· Et speculū uirt intellegentie accipit· quanuis
animi mole carnea p̄ grauata & merito originalis pec
cati tenebris et ignorantie circundata sit· habet tam
quandā recognitionē· nec penit amisit naturale libra
tē suā· Cēcesso sibi speculo· i· intellegentia q̄ se ipsā reco
gnoscit· & celestē suā uelit requirere originē· Lēnus
fab· i· uulcanus· a lēno insula dictus· quē ē una de· VIII·
eolis· in q̄ nat pieet et claudus factus fuisse dr· siue lēnus
uocat quasi lumnius a gco q̄d ē lumnos· i· lacus· Ponit ū insi
gnificatione trēni ignis· sic iouis in significatione caelestis·
claudus ū fingit· quia ignis nunq; rect sed fractuosus in altū
sustollit· ponit & ia uulcanus p̄ igne cupiditatis· unde
& ueneris fingit marit· Et bene lēnus· i· luteosus dr· q obsce
na uoluptas· in luteosis & immundis mtib; ūsatur· Sed hoc
loco uulcanus p̄ igne natalis ingenii accipit· ex q· i· na
turali ingenio· igniculi q̄dā insopibiles· i· indeficien

Lpz. UB. Rep. I 71, fol. 6r

aliud quod non dicit. nam pbubentes genas
indicat pudenda pilescentia. Clamis genus ue
stis militibus & palestribus apta. Sine mag
no risu cy pridis. Que ideo ridebat. quia iam
pilescens. non habebat tecta pudenda. Consti
tuit. i. disposuit. pellere. i. recipere. Celibatu. i.
uirginitatem & castitatem pdignitate sue uiduis
tie. hoc est secundum dignitatem sue nobilitatis &
psone. Nobiles enim psone. morose & cum magna de
liberatione talia faciunt. Alternat. i. uicat
crebra meditatione. Sophiam. i. sapienciam quam
uelut quandam uirginem amatam introducit
amicitio. quia nonnumquam sermo facundie
speciem prendit sapienciei. Ideo quodam modo
ei iungi iubet. quia pulchior aliis uirginibus. i.
ceteris uirtutibus. Sapiencia enim mater & nutrix
uirtutum est. Sed quod sororis illius collactea. i.
uno eodemque lacte nutrita. Sororis. i. palladis.
sine aeternitatis & indiscreto amica foedere
uideretur. Qd enim collegium aeternitatis ha
beat sophia audis ipsam dicentem. Ab aeterno
ordinata sum. & iterum. ego ex ore altissimi pdi
P rimogenita ante omnem creaturam. & bene sine
matre introducitur sophia. quia sine initio &
origine est sapiencia. & ad nubas ipsa quoque
transisse. nubas. i. uirgines uirtutes iudelicet
quia sapiencia nullam admittit corruptionem.
Q d ergo sapiencia nonnulli copulari mercurio.
hoc signum quia lic & sermo magnum sit ornatum
respuit. nonquidem amari refugit. sed inmo

Leipzig UB. Rep. I 71, fol. 15r

cederet. Crebro incidere umbrae ipse. atque ideo cre
bro pateret eclipsin. Spumabat cuncta seminibus fluen
torum. Natae enim lunae humidae. & phumoris ministerium
cuncta corporibus suggerit incrementum. Spumabat. i. po
scida erat. fluentque. i. humorum omnium. Illi quae amnes di
scolores. i. uarii cursus ambiebant. i. circumdabant. for
tunas nationum & rerum omnium imisis finibus. Quod enim in
mundo est septem finibus planetarum abrupta atque circumdata.
Unde & singula quique a planetis nos accepisse dicit philo
sophi. A sole quidem uita. quae ille medium planetarum qui quasi quasi
spes fertur uiuificare mundum. A luna corpus. quae illa est humi
da. A saturno tarditatem & frigiditatem. Quanto enim extimae
spere uicinior. tanto tardior. & quanto a sole remo
tior. tanto frigidior. A ioue temperantia. A marte fer
uorem. et iracundiam. A uenere uoluptatem. A mercurio
prudentiam. quae cum sole gradiens. quadam inexhausta sa
pientia radiat. Tum diuisa. i. uaria. & uolens. i. fortis
& pudica. Rapiditas. i. uelocitas. Singulas quasque pua
dens. s. fortunas. i. arripiens et inuadens. rapidis
turbinibus. Turbo propie uis est uentique. cum nimietate plu
uiae. hoc loco mirabilitas humanae uitae exprimit. quae. s.
uita secundum mathematicos planetis moderatur. & in
uius quidem circulo dicit esse. causam prosperitatis et felicitatis.
in martis et saturni contra aduersitatis. Alter quoque alteri fluuio
transfundit. humanas fortunas. cum de felicitate infelix
quis efficitur. et e diuiso. ex infelici felix existimatur. quidam hunc
locum animarum referunt purgationem. Poete enim fingunt
animas per corpora. uim septem planetarum circulos. et
puniri et purgari. secundum merita poris uitae. & infeli
cium quidem dicit esse. infra circulum lunae. Cui fluuium

Abb. 10a

i. pnoscens ea q̃ fuerã f. t pscia fuerũt. i. ppt̃ scientiã fuerũt.
N ã ante uirtus tu. Antiq. pante. uirtus tu antiq. i. puens
& p occupas. irrepidis satis; nec dubitas. pnhl dubitas.
qd edat irapidis aris. i. ardentib;. Edat. i. ẽ fumat & di
uid&. Ac sidicer&. qd aruspices uaris sabeor cogno
scunt. Tu p uirtus sapientia. Sabei autẽ ipsi f. & arabes.
aptiqs thus nascit̃. dicti sabei apotu sabein. i. colere.
qdã thurẽ colit̃. & ante uirtus. qeqd par&. i. ppar&
& portentat. humida aura. i. alat eũ turicrens. i. tura
creuanti hu fauillis. & ante fortis. h omnia irrepedis
satis;. h ẽ responsis & oraculis tuis. Ligo pte: Metrũ
dactilicũ. dimetrũ adonũ acataleticũ. O uirgo pnã
i. pdux & p monstratrix. pte fortis. i. sapientiẽ & ẽ
laus philologiẽ. de aruspicio dẽ iectã. & de auguriorq
potuisti ferre. ferre. i. tribuere sacra dogmata. castis.
i. pus & religiosis. f. philosophis. quis pqb;. f. dogmatib;
ualuer illi noscere sem&. i. semetipsos. h ẽ pcipuũ.
& h reqr̃ sumi philosophi. vtse ipsos. vt cognoscant
N uenat. ΝΟΥΣΟΝΑΟΙΤΟΝ. h igt pũbiũ. semote
ipsũ de celo descendit. qq. i. qcũq uidentes. qq. h ẽ
philosophi. Videntes & cognoscentes dicebant̃ philoso
phi. sic q nẽ pphete aliq̃ndo uidentes dicebant̃. i. cũ
ualuer cernere. i. intelligere potuer: pte acceper sa
cra dogmata. Erq. i. tu ipsa dedisti h ẽ fecisti eẽ side
ra. h ẽ uisplenderent docendo alios. sic sydera mtes
platonis & pitagore. i. tu iusti piuissisti caducis & mor
talib;. Caducis. i. lapilib; & pfunctoruis cernere lumina
celi. i. intelligere dm. Remota nube. i. sublata omni diffi
cultate. Tu g qoma h fecisti scande senarũ. i. cupiatonanas.

Lpz. UB. Rep. I 71, fol. 55r

Abb. 10 b

PAPANOSTRO.ILL.ETANTISTITE
NOSTRO.ILL.ETOMNIBUSORTHO
DOXIS CATHOLICAEETAPOSTOLICAEFIDEI
CULTORIBUS. MEMENTO DNE FAMULO
RUM FAMULARUMQUETUARUM.
ILLORUM ETILLARUM. ETOMNIUM
CIRCUMASTANTIUM. QUORUMTIBI
FIDESCOGNITAESTET NOTADEUOTIO
PROQUIBUSTIBIOFFERIMUS. VEL QUI
TIBIOFFERUNT HOCSACRIFICIUM
LAUDIS. PROSESUISQUEOMNIBUS. PRORE
DEMPTIONE ANIMARUM SUARUM. PRO
SPESALUTIS ETINCOLUMITATISSUAE
TIBIREDDUNT UOTASUA. AETERNODO
UIUO ETUERO. COMMUNICANTES ET
MEMORIAM UENERANTES. INPRIMIS
GLORIOSAE SEMPERUIRGINIS. MA
RIAE GENETRICIS DI ETDNI NOSTRI
IHUXPI. SED ETBEATORUM APOSTO
LORUM ACMARTYRUMTUORUM.

Et omnium quib. specialiquod debito dependere pecuniae oratione obligatus sum. Et omnium circu.

Leipzig UB, Ms. I 4° 57, fol. 5v

PAPA NOSTRO ET ANTISTITE

DOXIS CATHOLICAE ET APOSTOLICAE FIDEI

CULTORIBUS. MEMENTO DNE FAMULO

CIRCUMASTANTIUM. QUORUM TIBI

FIDES COGNITA EST ET NOTA DEVOTIO.

LAUDIS. ROSE SUISQUE OMNIBUS. ROSE

DEMPTIONE ANIMARUM SUARUM. RO

UUO ET UERO. COMMUNICANTES ET

MEMORIAM UENERANTES. IN PRIMIS

IHU XPI. ED ET BEATORUM APOSTO

LORUM AC MARTYRUM TUORUM.

Et omnium quib. specialiq; debito agendi de per oratione obligatus sum. Et omnium circu.

Leipzig UB, Ms. I 4° 57, fol. 5v

PANOSTR

DOXIS CATHOLICAE ET APOSTOLICAE FIDEI
CULTORIBUS. MEMENTO DNE FAMULO

CIRCUMASTANTIUM. QUORUM TIBI
FIDES COGNITA EST ET NOTA DEVOTIO.

LAUDIS. ROSE SUISQUE OMNIBUS. ROGE
DEMPTIONE ANIMARUM SUARUM. RO

TUUO ET UERO. COMMUNICANTES ET
MEMORIAM UENERANTES. NPRIMIS

IHUXPI. ED ET BEATORUM APOSTO
LORUM ACMARTYRUM TUORUM.

Et omnium quib. specialiquod debito agere debeo per orationis obligatus sum. Et omnium circu.

Leipzig UB, Ms. I 4° 57, fol. 5v

DN̄S VOBISCVM

RE̅SP. ET CVM SP̄VTVO

SVRSVM CORDA

RE̅SP. HABEMVS AD DN̄M

GRATIAS AGAMVS

DN̄O DEO NOSTRO

RE̅SP. DIGNVM ET IVS

TVM EST

Leipzig, UB., Ms. I 4° 57, fol. 2v

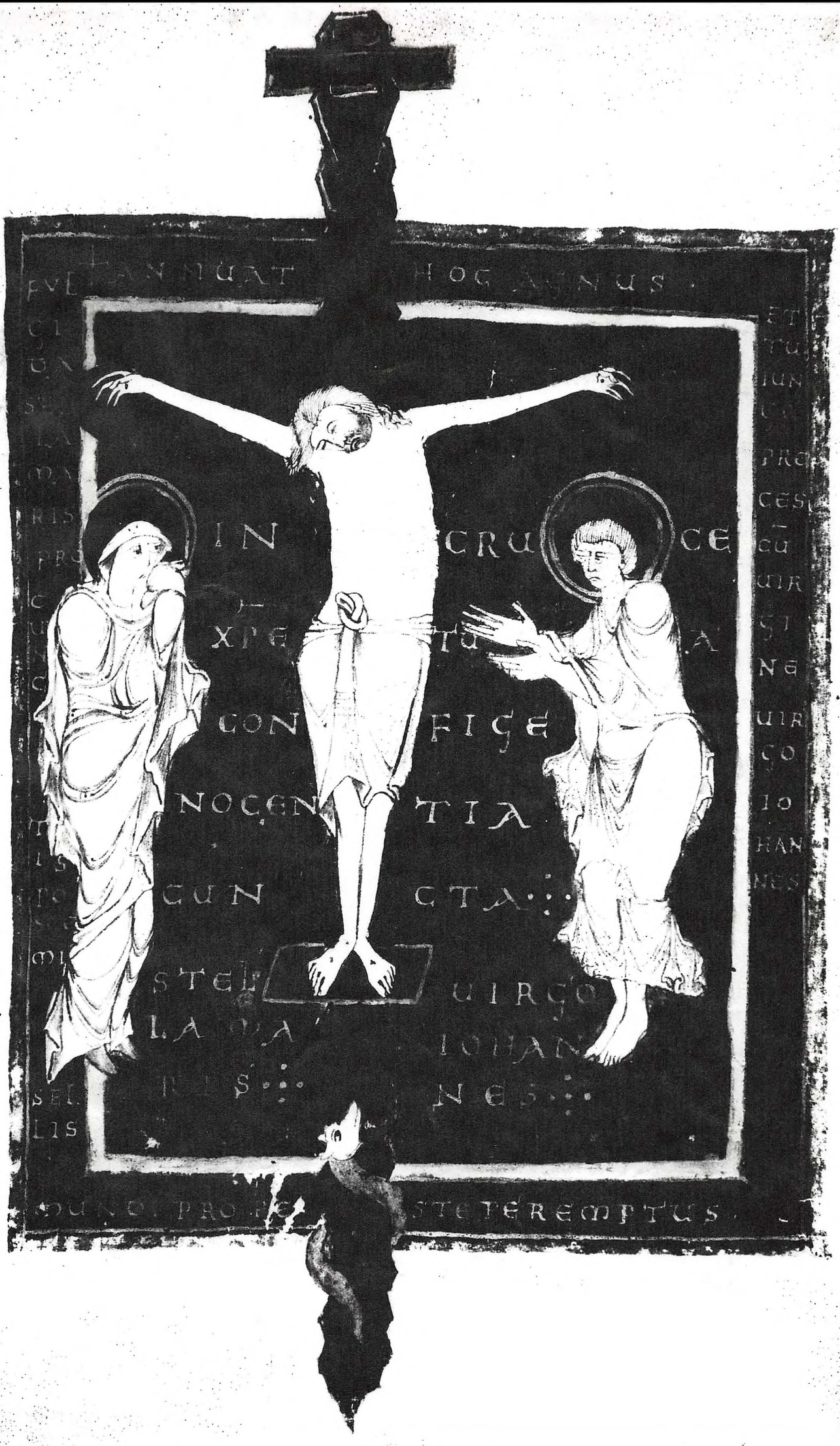
HOC AGNUS
IN CRUCE
XPE TUA
CON FIGE
NOCEN TIA
CUN CTA
STEL UIRGO
LA DA IOHAN
NES
STE REMPTUS

Leipzig, UB. Ms. I 4° 57, fol. 1v

Lpz. UB. I 40 57

35

Lpz. UB. Rep. II 2° 36, fol. 1r

[illegible]

Locutusque est dñs ad moysen in deserto sinai
in tabernaculo foederis prima die mensis secundi
anno altero egressionis eorū ex aegypto dicens
Tollite summā uniuersæ congregationis filiorū israhel
per cognationes & domos suas & nomina singulorū
quicquid sexus est masculini a uicesimo anno & supra
omnium uirorū fortium ex israhel & numerabitis eos per
turmas suas tu & aaron Erunt q uobiscū principes
tribuū ac domorū in cognationibus suis quorū ista
sunt nomina De ruben elisur filius sedeur De sy
meon salamiel filius surisadai De iuda naasson
filius aminadab De isachar nathanael filius suar
De zabulon heliab filius helon Filiorū autē ioseph De
ephraim elisama filius amiud De manasse gama
liel filius fadasur De beniamin abidan filius ge
deoni De dan ahiezer filius amisadai De aser
phegiel filius ochran De gad eliasiph filius duel
De nepthali ahira filius henan Hi nobilissimi prin
cipes multitudinis per trib & cognationes suas & ca
pita exercituum israhel quos tulerunt moyses & aa
ron cū omnium gimultitudine & congregauerunt

[illegible] mo die mensis secundi recensentes eos p cognationes & domos ac familias & capita & nomina singulorum a uicesimo anno & supra sicut ceperat dns Moysi numerare sunt in deserto Sinai De ruben primogenito israel per generationes & familias & domos suas & nomina [illegible] singulorum omne quod sexus est masculinum a uicesimo [illegible] supra pceden tium ad bellum quadraginta sex milia [illegible] De israel per generationes & familias ac domos [illegible] recensentur [illegible] omne quod sexus est masculinum [illegible] anno & supra pceden tium ad bellum quinque [illegible] quinque milia trecenti De filiis gad per generationes & familias ac domos [illegible] & sunt p nomina singulorum a uigintiquinque [illegible] quinque ad bella pce dere quadragin[illegible] quinque milia sexcentiquinque [illegible] De filiis iuda per generationes & familias ac domos cognationum suarum p nomina singulorum a uicesimo anno & supra omnes qui poterant ad bella pce dere [illegible] sunt septuaginta quatuor milia sexcenti De filiis isachar per generationes & familias ac domos cognationum suarum p nomina singulorum a uicesimo & supra omnes qui ad bella pce

anno

derent recensiti sunt quinquaginta quat[illegible] mila
quadringenti De filis zabulon per generationes
milia ac domos cognationum suarum recensiti [illegible]
per nomina singulorum a vicesimo anno & supra omis
poterant ad bella procedere [illegible] quinquaginta septem mi
lia quadringenti De filiis ioseph filiorum ephr[illegible] per
generationes [illegible] milia ac domos cognationum sua
rum recensiti sunt nominib, singulorum a vicesimo
anno [illegible] omis qui poterant ad bella procedere
quadr[illegible] milia [illegible] de filiorum ma
nasse per generationes [illegible] ac domos cognatio
num suarum recensiti [illegible] singulorum iu
gin[illegible] & supra omis qui poterant ad bella procedere triginta duo milia [illegible] man
per generationes & [illegible] cognationum su
arum recensiti sunt [illegible] vicesimo anno
& supra omis qui [illegible] ad bella procedere triginta
quinq milia quadringenti De filis dan per generati
ones & familias ac domos cognationum suarum recen
siti sunt nomina singulorum a vicesimo anno & supra
omis qui poterant ad bella procedere sexaginta duo milia
septingenti De filis aser per generationes & familias
ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina

Lpz UB. Rep. II 2° 36, fol. 2a

an dem finito pentatheucomoysi · uelut grandi foeno
reliberata ad hiesum filium naue manū mittimus ·
quem hebrei · iosue bennun · id est iosuae filiū nun uocant
Et ad iudicū libru quē sopthim appellant · Ad ruth
quoq; & hester quos isdem nominibus efferunt ·
Monemusq; lectorem · ut si lua hebraicorū nominū
& distinctiones · per mē bra diuisas · diligens scriptor
conseruet · ne & noster labor · & illius studiū pereat ·
Et tu in primis quod sepe testatus sum · sciat me non
in reprehensionem ueterū noua cudere · sicut amici
mei criminantur · sed prouinciū par te offer relinque
mē hominibus quos tamen nra delectant · ut progre
corū e ἐκ ccπλοις · que & sumptu · & labore maximo
indigent editionem nostrā habeant · Et sic ubi in an
tiquorū uoluminū lectione dubitarint hec illis confe
rentes inueniant quod requirunt · Maxime cū apud
latinos tot sint exemplaria quot codices · Et unus
quisq; pro arbitrio suo · uel addiderit uel subtraxerit
quod ei uissum est · Et utiq; non possit uerū esse · qd
dissonat · Unde cessat arcuato uulnere contra nos
insurgere scorpius & sēm opus · uenenata carpere
lingua desistat · Vel suscipiens si placet · uel contē
nens si displicet · Meminerit que illorū uersuū
ostiū abundauit malitia & lingua eius concina
bat dolos · sedens aduersū frēm tuum loquebaris ·

Lpz. UB. Rep. II 2° 36, fol. 17v

& aduersu filiu matris tuae ponebas scandalu. haec
fecisti & tacui. Existimasti iniq; quod erotui similis.
arguam te & statuam contra faciem tuam. Quae enim
audientis utilitas est. nos labore sudare & alios & er
rabendo laborare. dolore iudeos quod calumniandi eis.
& irridendi xpianos sit ablata occasio. & ecclesiae
homines id dispicere immo lacerare unde aduersari
torqueantur. quod siu & us eis tantu interpr & atio
plac & que & mihi non displic & . & nihil extra recipi
endu putant. cur ea quae sub asteriscis & obelis. uel
addita sunt uel amputata. legunt & ne eligunt. quare
danielem iuxta theodotionis translationem aecclesiae
susceperunt. cur origenem mirantur & eusebiu pham
phili. cuncta seditiones. similiter disserentes. autque
fuit stultitia. post qua uera dixerunt proferre quae
falsa sunt. unde aut in nouo testamento probare
potuerunt ad supta testimonia. que in libris suk en
bus non habentur. haec dicimus. ne omnino calum
antibus tacere uideantur. C & eru post scae paule
dormitionem cuius uita uir tutis exemplum est. &
hos libro quos eustochiae uirgini xpi negare non potui.
decreuimus du spi hos regiar tus. proph & arum
explanationem incumbere. & obmissum iam diu
opus quodam postliminio rep & ere. preser tim cum
& admirabilis sesque uir pa machius hoc idem iuuo
flagit & . Et nos ad patriam festinantes. mor tife
ros sirenarum cantu. surda debeam aure transire

Lpz. UB. Rep. II 2° 36, fol. 18r

secutiq; sunt ægyptii patres uros cũ curribus & equitibus usq;
ad mare rubrũ. Clamauerunt autem ad dnm filius rt. qui
posuit tenebras inter uos & ægyptios. & adduxit super eos
mare & operuit illos. Uiderunt oculi uri cuncta q; in æ
gypto fecerim. & habitastis in solitudine multo tẽpore.
& introduxi uos ad terrã amorrei qui habitabat trans
iordanen. Cũq; pugnassent contra uos. tradidi eos in ma
nus uras. & possedistis terrã eorũ atq; interfeci illos.
Surrexit autem balaac filius sephor rex moab. & pugnauit
contra israel. Misitq; & uocauit balaã filiũ beor ut
maledicere uobis. Et ego noluimus audire eũ. sed & con
tra o pillũ benedixi uobis. & liberauit uos de manu eius.
Transitisq; iordanen. & uenistis ad hiericho. Pugnaue
runt contra uos uiri ciuitatis ei. amorrei. & ferezei.
& chananei. & ethei. & gurgesei. & euei. & iebu
sei. & tradidi illos in manus uras. Misiq; ante uos
crabones. & iecerunt eos de loco suis duos reges amorreorũ ad
possidendũ. Non in gladio & in arcu tuo. dedi q; uobis
terrã in qua non laborastis. & urbes quas non ædificastis
ut habitaretis. uineas & oliuetaq; quæ non plantas
tis. Nunc ergo timete dnm & seruite ei perfecto corde
atq; uerissimo. & auferte deos quib; seruerunt patres
uri in mesopotamia & in ægypto. ac seruite dno. Si autem
malũ uobis uidetur seruire dno. optio uob datur
eligite hodie quẽ placet. cui seruire potissimũ debeatis.
utrũ dis quib; seruerunt patres uri in mesopota
miã. an dis amorreorũ in quorũ terra habitatis.

Lpz. UB. Rep. II 2° 36, fol. 43v

Ego autem & domus mea seruiemus dno. Respondit q; po
pulus & ait. Absit a nobis ut relinquamus dnm. &
seruiamus diis alienis. Dns dsnr ipse eduxit nos &
patres nros. de terra egipti de domo seruitutis. fecit
q; uidentib; nobis signa ingentia. & custodiuit nos
in omni uia per qua ambulauimus. & in cunctis popu
lis p quos transiuimus. & uiecit uniuersas gentes amor
reorum habitatores terre qua nos intrauimus. Ser
uiemus igitur dno quia ipse est dsnr. Dixit q; iosue ad po
pulum. Non poteritis seruire dno. Dsem est & fortis emu
lator. nec ignoscet scelerib; uris atq; peccatis. si di
miseritis dnm & seruieritis diis alienis. conuertet
se & ad flendum uos atq; subuertet postquam uobis prestit
terit bona. Dixit q; populus ad iosue. Heq quaqua
ratione fieri potest. sed dno seruiemus. Et iosue
ad populum. Testes estis uos ipsi quia ipsi elegeri
tis uobis dnm ut seruiatis ei. Responderunt q; tes
tes. Nunc ergo ait. Auferite de uobis alienos de medio
uri & inclinate cordia ura ad dnm dm isrl. Dixit q;
populus ad iosue. Dno dno nro seruiemus. obedientes
preceptis eius. Percussit igitur iosue in die illo foe
dus. & proposuit populo precepta atq; iudicia in
sichem. Scripsit quoq; omnia uerba hec in uolumine
legis dei. & tulit lapidem grandem. posuit q; eum subter
quercum quiuerat in sanctuario dni. & dixit ad omnem
populum. En lapis iste erit uobis in testimonium qd au
dierit omnia uerba dni que locutus est uobis. ne for

Lpz. UB. Rep. II 2° 36, fol. 44a

dies. sollicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malitia sua.

Ch. l. VI — Nolite iudicare. ut non iudicemini. In quo enim iu
Ch. xl. — dicio iudicaueritis iudicabimini. Et in qua mensu
L. lvi — ra mensi fueritis. metietur uobis. Quid autem uides
Ch. l. — festucam in oculo fratris tui. et trabem in oculo tuo
L. lvii — non uides. Aut quomodo dicis fratri tuo. sine eiciam
festucam de oculo tuo. et ecce trabis. ē. in oculo tuo.
Hypocrita. eice primum trabem de oculo tuo. et tunc
Ch. l. — uidebis eicere festucam. de oculo fratris tui. Nolite
Sol. — dare sanctum canibus. Neq; mittatis margaritas uestras
ante porcos. ne forte conculcent eas pedibus suis. et
Ch. lii — conuersi dirumpant uos. Petite. et dabitur uobis.
L. cxxv — querite. et inuenietis. Pulsate. et aperietur uobis.
Omnis enim qui petit accipit. et qui querit inuenit.
et pulsanti aperietur. Aut quis. ē. ex uobis homo.
quem si petierit filius suus panem. numquid lapi
dem porrigetei. Aut si piscem petierit. numquid
serpentem porrigetei. Si ergo uos cum sitis mali.
nostis bona dare filiis uris. quanto magis pater ur qui
Ch. liii — in celis est. dabit bona petentibus se. Omnia ergo
L. liii — quecumq. uultis ut faciant uobis homines. et uos
Ch. lv — facite eis. Hec. ē. enim lex et prophete. Intrate per

Lpz. UB. 76. f. 23

ihc sequebatur eum · et discipuli eius · Et ecce
mulier que sanguinis fluxum patiebatur du
odecim annis · accessit retro · et tetigit fimbri
am uestimenti eius · Dicebat enim intra se ·
Si tetigero tantum uestimentum eius · salua
ero · At ihc conuersus et uidens eam · dixit · Con
fide filia · fides tua te saluam fecit · Et salua
facta est mulier · ex illa hora · Et cum uenisset
ihc in domum principis · et uidisset tibicines et
turbam tumultuantem · dicebat · Recedite ·
non est enim mortua puella sed dormit · Et de
ridebant eum · Et cum eiecta esset turba · intra
uit et tenuit manum eius · et surrexit puella ·
Et exiit fama hec · in uniuersam terram illam ·
Et transeunte inde ihu · secuti sunt eum duo
ceci · clamantes et dicentes · Miserere nri filio
dauid · Cum autem uenisset domum · accesse
runt ad eum ceci · et dicit eis ihc · Creditis quia
possum hoc facere uobis · Dicunt ei · Utq dne ·
Tunc tetigit oculos eorum dicens · secundum fi
dem uram fiat uobis · Et aperti sunt oculi illo
rum · et comminatus est eis ihc dicens · Uidete

Ch lxxv
Sol

Lpz. UB. 76. f. 27a

nicht numeriert

ch lxxxviii
Sol

Cum autem persequentur uos in ciuitate ista. fu
gite in aliam. Amen dico uobis. non consumma
bitis ciuitates israhel. donec ueniat filius hominis.

ch xc
L lum
Io cxviii
et cxxxviii

Non est discipulus super magistrum. nec seruus
super dominum suum. Sufficit discipulo. ut
sit sicut magister eius. et seruus sicut dominus
eius. Si patrem familias beelzebub uocauerunt.

ch xci
Sol

quanto magis domesticos eius. Ne ergo timueri
tis eos. Nihil enim opertum quod non reuela
bitur. et occultum quod non scietur. Quod

ch xcii
ch xl
L lxxx
ch xciii
L cxlv

dico uobis in tenebris. dicite in lumine. Et quod
in aure auditis. praedicate super tecta. Et no
lite timere eos qui occidunt corpus. Animam
autem non possunt occidere. Sed potius eum
timete. qui potest et animam et corpus perdere
in gehennam. Nonne duo passeres asseuene
unt. et unus ex illis non cadet super terram sine
patre uestro. Uri autem et capilli capitis. om
nes numerati sunt. Nolite ergo timere. mul
tis passeribus meliores estis uos. Omnis ergo
qui confitebitur me coram hominibus. Confite
bor et ego eum coram patre meo. qui est in celis.

ch xciiii
ch lxxxvi
L xcvii
et cxlvi

Qui autem negauerit me coram hominibus. negabo et ego eum coram patre meo.

qui est in celis

L.pz.UB.76. f. 29r

meus et frater. et soror et mater est.

XIII In illo die exiens ihs de domo
sedebat secus mare. Et congregate sunt ad eum
turbe multe. ita ut in nauiculam ascendens se
deret. Et omnis turba stabat in litore. et locu
tus est eis multa in parabolis dicens. Ecce exiit
qui seminat. seminare. Et dum seminat. quedã
ceciderunt secus uiam. et uenerunt uolucres
et comederunt ea. Alia autem ceciderunt in
petrosa. ubi non habebat terram multam. et
continuo exorta sunt. quia non habebant alti
tudinem terre. Sole autem orto estuauerunt.
et quia non habebant radicem aruerunt.
Alia autem ceciderunt in spinas. et creuerunt
spine. et suffocauerunt ea. Alia autem cecide
runt in terram bonam. et dabant fructum.
Aliud centesimum. aliud sexagesimum.
aliud tricesimum. qui habet aures audiendi.
audiat. Et accedentes discipuli. dixerunt ei.
Quare in parabolis loqueris eis. qui respondens.
ait illis. Quia uobis datum est nosse mysteria
regni celorum. illis autem non est datum.

L.pz. US. 76. fte. (33a)

58

uocari rabbi · Unus est enim magister uester · 53.
Omnes autem uos · fratres estis · Et patrem ·
nolite uocare uobis super terram · Unus est
enim pater uester · qui in celis est · Nec uo
cemini magistri · quia magister uester unus
est xpc · Qui maior est uŕm · erit minister
uester · qui autem se exaltauerit · humili
abitur · Et qui se humiliauerit · exalta
bitur · Ve uobis scribe et pharisei hypocrite · ℟
XXIIII
Ve autem uobis scribe et pharisei hypocri
te · qui claditis regnum celorum ante
homines · Vos enim non intratis · nec in
trantes sinitis intrare ·
Ve uobis scribe et pharisei hypocrite · quia
circumitis mare et aridam · ut faciatis u
num proselitum · et cum fuerit factus · fa
citis eum filium gehenne duplo quam uos ·
Ve uobis duces ceci · qui dicitis · qui cum que
iurauerit per templum nihil est · Qui autem
iurauerit in auro templi · debet · Stulti
et ceci · quid enim maius est aurum · an templum · quod sanctificat aurum · et qui cum q ·

℟ qui comedistis domos uiduarum · orationes longas
orantes · Propter hoc · amplius accipietis iudicium ·

Lpz. UB. 7b. f. 53

uero unum ℔ Abiit autem qui quinque talenta 58
acceperat · et operatus est in eis · et lucratus est
alia quinque · Similiter qui duo acceperat · lu
cratus est alia duo · Qui autem unum acceperat ·
abiens fodit in terram · et abscondit pecuniam
domini sui · Post multum uero temporis · ue
nit dominus seruorum illorum · et posuit ra
tionem cum eis · Et accedens qui quinque ta
lenta acceperat · obtulit alia quinq · talenta
dicens · Dne · quinque talenta mihi tradidisti ·
ecce alia quinq · super lucratus sum · Ait illi
dominus eius · Euge bone serue et fidelis · quia
super pauca fuisti fidelis · super multa te con
stituam · Intra in gaudium domini tui ·
Accessit autem et qui duo talenta acceperat ·
et ait · Dne · duo talenta tradidisti mihi ·
ecce alia duo lucratus sum · Ait illi dominus
eius · Euge serue bone et fidelis · quia super
pauca fuisti fidelis · supra multa te constitu
am · Intra in gaudium domini tui ·
Accedens autem et qui unum talentum ac
ceperat · ait · Dne · scio quia homo durus es ·

℔ Unicuiq · secundũ propriam uirtutem · et profectus
est statim ·

Lpz. Uc. 76. f. 58r

operuistis me. Infirmus et in carcere. et non
uisitastis me. Tunc respondebunt ei et ipsi
dicentes. Dne. quando te uidimus esurientem.
aut sitientem. aut hospitem. aut nudum.
aut infirmum. uel in carcere. et non ministra
uimus tibi. Tunc respondebit illis dicens.
Amen dico uobis. quamdiu non fecistis uni
de minoribus his. nec mihi fecistis. Et ibunt
hi in supplicium aeternum. Iusti autem.
in uitam aeternam.

XXVI

Et factum est cum consummasset ihs sermo
nes hos omnes. Dixit ihs discipulis suis

ch cclxxiiii
ch clvi
L cclx
Io xx

Scitis quia post biduum pascha fiet. et filius
hominis tradetur ut crucifigatur.

ch cclxxv
ch clvii

Tunc congregati sunt principes sacerdotum
et seniores populi in atrium principis sacerdo
tum. qui dicebatur caiphas. Et consilium
fecerunt ut ihm dolo tenerent. et occiderent.
Dicebant autem. Non in die festo. ne forte
tumultus fieret in populo.

ch cclxxvi
ch clviii
L lxxxiiii
Io xcviii

Cum autem esset ihs in bethania in domo
simonis leprosi. accessit ad eum mulier.

L.p.2. UB. 76. f. 59v

VIII Vt qui uult primus ee. fiat nouissimus. et non ee prohibendum. qui in nomine eius uirtutem facit. et de alice aque frigidae ac oculo et manu et pede eruendo. et bonum est sal. uxorem debere non dimitti. Infantes non arguendos. uenditis omnibus elemosinam dandam et difficile diuite intrare in regnum di

VIIII Que ei essent uentura praedicit. De filiis zebedei. De ceco mendicante curato. De pullo asinae. De mummulariis e templo eiectis. De ficulnea quae arefacta e. De peccatis fratrum remittendis.

X Interrogatus in qua potestate hec faceret. De iohannis baptismo interrogat. parabola de uinea et colonis. De denario cesaris. De muliere que septem fratres habuit. et scribae dicit non longe a regno di. Atq. interrogat. quomodo dicatur xpi filius dauid. Monet cauendum a scribis de uidua et gazophilacio. de templi structura.

XI De pseudo christis. et passione martyrum. et commotione seculi. et aduentu xpi. De arbore ficus parabolam. et quod diem iudicii nemo sciat. propter quod docet uigilandum.

XII De unguento supra caput ihu effuso. Iudas sacerdotibus prodet. Apparatus paschae dni dicit a uno eorum se tradendum. oblatio. petro praedicit negaturum. orationes ihu. traditio iudae iudaeis.

XIII Principes interrogant ihm. et condemnant eum.

L. p. 46. 76. f. 70r

708 recto

flatum SPS EXPULIT EUM IN

DESERTUM ET ERAT

IN DESERTO QUADRA

GINTA DIEBUS ET QUAD

RAGINTA NOCTIBUS

ET TEMPTABATUR A SATANA

ERAT QUOQUE BESTIIS ET

ANGELI MINISTRABANT ILLI

:h: accendens de aqua uidit apertos celos & spm tanqua columba
descendentem et manentem in ipso & uox facta est de celis tu es
filius meus dilectus in te complacui

Lpz. UB. 76, f. 73r

II Simeon iustus xpm manib. sum prū. benedicit. Anna pphetissa uidua multa
de xpo pphetat. Ihc annorū duodecī intēplo. cū doctorib. legis inuentus in patris
III secē oportere pnuntiat. Anno quinto decimo tyberii cesaris pilato curante. Iohan
nes baptista poenitentiā pdicabat et fortiorē xpm uenturū designat. quo baptizato
columbe figura spīs supra descendit. Uox etiā de celo filiū dī indicat quē putabant
IIII filiū ioseph. Ductus in desertū ihc. quadraginta dieb. ieunauit. et a diabolo tempta
uit. seuersus in galileā docet sabbatis. synagogā ingressus esaiam se signat. ac nullū
pphetā in patria sua dicit acceptū. De qua eiect. apud capernaū hominē a demonio sab
batis liberat. et socrū symonis a febrib. et multos male habentes curat. et demonia se con fitentia
increpat. de nauiallocē. de qua pisces multos capi facit. Ubi etiā petrū iohannē et iacobū elegit
V leprosū mundat. in deserto orat. Paralyticū dimissū p tecta ihc a peccatis et ab infirmitate liberat.
Leui publicanū sequi iubet. apud quē murmurantib. phariseis cenans. dicit sanis pī. cē opus
medicū. et de ieunio disputans parabolā panni et uetrū ponit. spicas uellentib. discipulis pariter
ppositionis cōmemorat. Hominē manū aridā habentē sabbatis curat. in oratione pnoctat. aptos
elegit. turbas allocē. beatitudinē aliorū. et alios in felicitate p mittens. parabolā p ferens de duce cecu
ci. et magistri et discipuli. et festuce in oculo et trab. et arboris boni fructū et mali et hīm ne q domū sup
VI petrā et arenā edificat. Centurionis puer ex cura. uidue filiū resuscitat. Iohannis discipulos mittit
ad ihm. et expedet iohanne locē. sub nectentissimi turbe puerex in foro sedentū. mulier peccatrix
lacrimis pedes xpi lauat et unguet. ppter quā parabola dicit creditoris q parū et multū ecedit. in
itinere sequentib. secum et mulierib. que curate erant simlitudinē seminantis dicit. cui semen in bonā
terram et petrosā cecidit. Lucernā sub uas. sed super candelabrū poni. matrē et fratres repudiat. na
VII uigans post sonū tempestate sedat. hominē a maledictione liberat. Iairi filiā dū iter suscitat.
VIII mulierē a fluuio liberat. puellā uiuificat. mittens discipulos pdicare. data eis
omni potestate. qb. herode mirante reuersis. in deserto panib. et duob. piscib. v. milia

L.p3. UB. 76. f. 108r

155

L clxxiii
F cxxxiiii
G cxi

Et ecce sunt nouissimi qui erant primi · et sunt
primi · qui erant nouissimi ·

L clxxiiii
F
SOL

In ipsa die accesserunt quidam phariseorum ·
dicentes illi · Exi et uade hinc · quia herodes
uult te occidere · Et ait illis · Ite · et dicite
uulpi illi · Ecce eicio demonia et sanitates
perficio hodie et cras · et tertia die consumor ·
Uerumtamen oportet me hodie et cras et
sequenti ambulare · quia non capit prophe
tam perire extra hierusalem ·

L clxxv
F
Occidi

Hierusalem · hierusalem · que occidis prophe
tas · et lapidas eos qui mittuntur ad te · Quo
ties uolui congregare filios tuos quemad
modum auis nidum suum sub pennis · et
noluisti · Ecce · relinquetur uobis domus
ura · Dico autem uobis · quia non uidebitis
me · donec ueniat cum dicetis · Benedictus
qui uenit · in nomine dni ·

XIIII
L clxxvi
F
SOL

Et factum est cum intraret in domum
cuiusdam principis phariseorum sabbato
manducare panem · et ipsi obseruabant
eum · Et ecce homo quidam hydropicus ·

L.pz. U.B. 76. f. 146r

tibi deest. Omnia quecumq· habes uende et
da pauperibus. et habebis thesaurum in celo.
et ueni sequere me. His ille auditis contrista
tus est. quia diues erat ualde. Uidens autem
illum ihc tristem factum. dixit. Quam dif
ficile qui pecunias habent in regnum di in
trabunt. Facilius est enim camelum per
foramen acus transire. quam diuitem intra
re in regnum di. Et dixerunt qui audie
bant. Et quis potest saluus fieri. Ait illis.
Quae impossibilia sunt apud homines. pos
sibilia sunt apud dm. Ait autem petrus.
Ecce nos dimisimus omnia. et secuti sumus
te. Qui dixit eis. Amen dico uobis. Ne
mo est qui reliquid domum aut parentes.
aut fratres. aut uxorem. aut filios. propter
regnum di. et non recipiat multo plura in
hoc tempore. et in seculo uenturo uitam
aeternam.

CVII Assumpsit autem ihc duodecim. et ait
illis. Ecce ascendimus hierosolymam. et
consummabuntur omnia que scripta

Lpz.UB. 76. f. 155r

ad eos. Ecce intrantibus uobis in ciuitatem
occurret uobis homo amphoram aque portans.
Sequimini eum in domum in qua intrat. et di
cetis patrifamilias domus. Dicit tibi magister.
Ubi est diuersorium. ubi pascha cum discipulis
meis manducem. et ipse ostendet uobis cenaculum
magnum stratum. et ibi parate. Euntes
autem. inuenerunt sicut dixit illis. et parauerunt
pascha. Et cum facta esset hora discubuit.
et duodecim apostoli cum eo. Et ait illis. Desiderio
desideraui hoc pascha manducare uobiscum.
antequam patiar. Dico enim uobis. quia ex hoc
non manducabo illud. donec impleatur in
regno dei. Et accepto calice. gratias egit. et dixit.
Accipite et diuidite inter uos. Dico enim
uobis. quod non bibam de generatione uitis
donec ueniat regnum dei. Et accepto pane.
gratias egit et fregit. et dedit eis dicens. Hoc
est corpus meum quod pro uobis datur. hoc
facite in meam commemorationem. Simi
liter et calicem. postquam cenauit dicens.
Hic est calix nouum testamentum in sanguine

Lpz. UB. 76, f. 163v

misérante reddantur ℣.

Pastanos dne qs intercedentib; omnium scorum meritis
ut que ore contingimus. puro corde capiamus ℣.

Omps sempitne ds qi facis mirabilia magna
solus. prende sup famulos tuos epos n abbes n sup cuncta ogregatione
illus comissas spm gre salutaris. & ut inuenitate t coptaceas. ppetui
eis rore tue benedictionis infunde. ℣.

Hostias dne famulorum tuorum placat intende. n quas in honore nominis
tui deuota mente pro cele bram. pficere sibi sentiant ad medela. ℣

Quos celesti recreas munere ppetuo dne comitare pidio. & quos
fouere n desinis. dignos fiere sempitna redeptione cede. ℣.

Defende qs beata maria semp uirgine
intcedente. dne ds ista a omni adusitate ogregatione. & t toto
corde pstrata. a hostiu ppitius tuere clemnt insidiis. ℣

Suscipe qs clemnter omps ds nre oblationem deuotionis. & per
uirtute hui sacramti nre ogregationis familia. a cunctis
protege aduersitatib;. ℣

Humilis redeptionis nre muneribus. prsta qs misericors ds eorum
celebratione nre ogregationi ota omis adusitate psidium. ℣

Copiosa pdictionis tue beneficia dne ds con- ista consequat ogregatio
ut que sacris tibi luminibus deuota ofistur. intcessione be ure
marie semp uirginis & ure psentis. fi. sidius gratulentur.
& aetne benedictionis gram inuenat. ℣

Ds a quo sca desideria recta consilia & iusta sunt op da seruis
tuis illa qua mundus dare n potest pace. ut & corda nra mandatis tuis
dedita. n hostiu sublata formidine tempora sua tua pdictione tranquilla ℣.

Lpz. UB. 1611. f. 7r

108 recto

statim SPS EXPULIT EUM IN 73

DESERTUM ET ERAT

IN DESERTO QUADRA

GINTA DIEBUS ET QUAD

RAGINTA NOCTIBUS

ET TEMPTABATUR A SATANA

ERATQ CUM BESTIIS ET

ANGELI MINISTRABANT ILLI

th: accendens de aqua uidit apertos celos & spm tanqua columba
descendente et manente in ipso & uox facta est de celis tues
filius meus dilectus in quo coplacui

Lpz. UB. 76. f. 7.

si addideris dromo; DAV. Audi obsecro; DRO quid uis? SIM. sublimē intro hunc
rape quantū potes; DRO. Quē? SIM dauū. DRO quā obrem? SIM. quia lub& rape
inquā; DAV. quid feci? SIM. rape; DAV. Si quicquā inuenies mentitū occidito.
DRO. nihil audio. Ego te iā cōmotū reddā. DAV. Tam & si hoc uerū ē. SIM. tamen
Cura adseruandū uinctū atq; audin quadrupedē cōstringito. Age nē ego pol hodie
si uiuo tibi Ostendā. herū quid sit periculi fallere. Et illi patrem; CHR. ah ne seui
tantopere; SIM. o chremes? Pietatē gnati. nonne te miser& mei? Tantū laborem
capere obtalem filiū? Age pamphile. exi pamphile. ec quid. & quid te pud&?
PAMPHILVS. SIMO. CHREMES.
PA. Quis me uolt perii pat ē; SIM. quid ais omnium. CHR. aha. Rem pocius ipsā
die ac mitte male loqui. SIM. Quasi quicquā inhunc grauius dici possit. Ain
tandē ciuis glyceriū ē? PA. ita pdicant; SIM. Ita pdicant. o ingentē cōfidentiā?
Nū cogitat quid dicat? nū facti pud&? Aide. nū ei color pudoris signū usquā
indicat? Adeon inpotens ē animo ut pter ciuiū More atq; legē. & sui uolun
tatē patris. Tam hanc habere studeat. cū summo pbro; PA. Me miserū. SIM. hem.
modone id demū sensisti pāphile? Olim istuc. olim cū ita animū induceri tuū
Qd cuperes aliquo pacto efficiundū tibi. Eodē die istuc uerbū uere inte accidit;
Sed quid ego. cur me aut excrucio? aut cur me macero? Cur meā senectutē huius
sollicito amentia? Anne phuius peccatis ego supplicū sufferā? Immo habeat.
ualeat. uiuat cū illa; PA mi pat. SIM. Quid mi pat? quasi tu huius indigeas patris?
O omus. uxor. liberi inuenti inuito patre. Adducti qui illā ciuē hinc dicant. uceris?
PA. Pat. licet ne pauca? SIM. quid dicis mihi? CHR. at tandē sino audi; SIM. Ego
audiā? quid ego audiā chreme? CHR. at tam dicat sine; SIM age dicat sino;
PA. Ego me amare hanc fateor. si id peccare ē. fateor id quoque. Tibi pat me de
do. quidnis oneris impone. impera. Vis me uxorē ducere hanc? uis amittere?
ut potero ferā; Hoc modo te obsecro. ut ne credas ame allegatū hunc senē.

Lpz. UB.
Rep. I 40 37
fol. 8v

Lpz. UB.Rep.I 4° 37

P. TERRENTII AFRI COMEDIAE · N · VI · ANDRIA · ADELPHE · EVNVCHVS ·
PHORMIO · HEAVTONTIMERVMENOS · HECHYRA · FELICITER · CALLIOPIO ·

P. TERRENTII AFRI ANDRIA · INCIPIT ARGVMENTVM ANDRIAE ·

Sororem falso creditam meretricis Genere andria glycerium uicinus pamphilus
Grauidaque facta · dat fidem uxorem sibi Fore hanc · nam pater aliam ei desponderat ·
Gnatam chremetis · atque ut amore comperit · Simulat futuras nuptias · cupiens suus
Quid haberet animi filius cognoscere · Dauo suasu non repugnat pamphilus · Sed
ex glycerio natum ut audit puerulum · Chremes · recusat nuptias · generum abdicat ·
Mox filiam glycerium insperato agnitam · Hanc pamphilo dat · aliam charino coniugem ·

PROLOGVS · Loquam deos quasi de alio · quasi dixisset ego cum primum applicui ·
Poeta cum primum animum ad scribendum appulit · Id sibi negotii credidit solum dari ·
Populo ut placerent quas fecisset fabulas · Verum aliter euenire multo intellexi ·
Nam in prologis scribundis operam abutitur · Non qui argumentum narrat · sed qui maleuoli
Veteris poetae maledicis respondeat · Nunc quam rem uitio dent · quaeso
animum aduortite · Menander fecit andriam & perinthiam · Qui utramuis recte
norit · ambas norit · Non ita dissimilae sunt argumento · sed tamen Dissimilis
oratione sunt factae ac stilo · Quae conuenere in andriam · experinthia
Faciunt dicitur transtulisse se · atque usum pro suis · Id istis uituperant factum · atque eo despumandum
tant · Contaminari non decere fabulas · Faciuntne intellegendo ut nihil intelle
gant · Qui cum hunc accusant · neuium plautum enniumque · Accusant · quos hic nostri auctores
res habent · Quorum emulari excopit neglegentia · Potius quam istorum obscuram diligentiam
Dehinc ut quiescant porro moneo & desinant · Maledicere · malefacta ne noscant sua ·
Fauete adeste aequo animo & rem cognoscite · Vt pnoscatis & quid peperit reliquum
Post hae quas facit de integro comoedias · Spectande an exigende sint uobis prius ·

SIMO SENEX · SOSIA LIBERTVS

COCVS · In primo actu scenae hae cum sint ut argumenta narrantur poetae · sine officio plaudite
populo aperiatur · et agitur magis quam narrari uideantur · et ita facilius fieri uidetur alius causa abeundi
dat dicens · Hos ipse · i · auf · sosia retinetur ·

Lpz. UB
Rep. I 4° 37
fol. 1r

abhorrenta abre uxoria · filiā dare insedtionē · atq; incertas nuptias · (s. filiae meae)
Eius labore atq; eius dolore gnato ut mediarer tuo Impetrasti · incoepi dū res (s. ame) (s. nupcias)
recte tulit · nē nō ferre feras; Illā hinc euē ee aiunt, puer ē natus · nos missos face, (s. res) (s. ecilla) (s. dauo & glic)
SIM · Per ego te deos oro · ut ne illis animū inducas credere · Quibus id maxu
me uile ē · illū ee quā deterrimū Nuptiarū grā · hēc sunt ficta atq; incepta (s. ut nō credas) (s. & credas filiū meū) (s. nupciarū) (s. ppe)
omā · Vbi ea causa quā obrem hēc faciunt ēre adempta · his desinent; CHR (s. figmēta) (s. mili de)
Errat · cū dauo ego m& uidi iurgante ancillā; SIM · scio · CHR · at Vero cū (t. dictum)
ibi me adeē neiū p̄senserat; SIM · Credo & id facturos dauus dudū p̄dixē (t. cur) (s. nescio qid)
mihi · Et nescio quid sū oblatus ibi hodie ac uoluī dicere

DAVVS; CHREMES · SIMO · DROMO

DAV · Animo iā nē ee otioso impero · CHR · en dauū ibi · SIM · Vnde egredit (s. me · qua disturbau nuptias) (s. adē) (s. unde)
DAmeo p̄sidio atq; hospitis · SIM · quid illud malī ē · DAV · Ego cōmodiorē hominē (s. cruciatus) (s. gd ille loquit) (s. quā cruciatē)
aduenū tempus nūuī · SIM · scelus · Quē nā hic laudē · DAV · omis res ē iā (s. uenisse) (t. unuo)
in uado; SIM · cesso alloqui; DAV · Herus ē quid agā · SIM · o salue bone uir; (s. eū)
DAV · ehem simo · o nr chremes; O mā apparata iā sunt omia · CHR · curasti pbe; (s. nupcia) (t. quando)
DAV · Vbi uolesi accersem · SIM · bene sane · idem uero hinc nē abē · Et iā tu hoc (t. ppe id) (s. pāph) (s. loqueris)
responde · quid istic tibi negocii ē; DAV · mihi · SIM · Ita · DAV · mihi · SIM
tibi ergo; DAV · modo uiron · SIM · quasi ego Quā dudū rogē; DAV · cū tuo (t. deperiis) (s. respondes) (s. cū glic)
gnato una; SIM · Anne ē int pāphilus · crucior miser · Eho nū tu ducta
ee int eos inimicicias carnifex · DAV · Sunt · SIM · cur igit hic ē · CHR (s. inimicicie) (s. cū glic ē) (s. dauū)
quid illū censes · cū illa luxat · DAV · Immo uero indignū chremes iā (s. pāph) (s. ut) (s. ecilla)
facinus faxo ex me audias; Nescio quis senex modo uen · ellū · confidens (s. el) (t. alicui) (s. ē)
catus · Cū facie uideas · uidet ee quantum p̄ten · Tristis seuerus nē inuolu
in uerbis fides; SIM · Quid nā adportas · DAV · nihil equidē · nisi quod illū (s. ipse senex) (s. aut)
audiui dicere; SIM · Quid aut tandē · DAV · gloriū se scire euē ee auicā;
SIM · hem Dromo dromo · DAV · quid ē · SIM · dromo · DAV · audi · SIM · uerbū

Lpz. UB
Rep. I 4037
fol. 8r

SIM· ego istæc recte ut fiant uidero, Quidnam hoc rei ē· quid hic uolt uetera
tor sibi· Nā si hic mali ē quicquā hem· ille ē huic rei caput, MISIS· LESBIA
SIMO· DAVVS Intrinere cū uenirē adparatū hoc dicebat mysis.
MIS· Ita pol quidē res ē· ut dicit Lesbia, Fidelē haud ferme mulieri inuenias uirū,
SIM· Ab andria ē ancilla hęc· quid narras· DAV· ita ē, MIS· Sed hic pamphilus· SIM
quid dicit· MIS· firmauit fidē· SI· Hem· DAV· utinā aut hic surdus· aut hęc
muta facta sit, MIS· Nā qd peperissē iussit tolli, SIM· o iuppiter· Quid ego audio·
actū ē siquidem hęc uera p̄dicat, LES· Bonū ingeniū narras adolescentis· MIS· optumū·
Sed sequere me intro· ne inmora illi sies· LES· sequor, DAV· Quod remediū nē huic
malo inuenia· SIM· quid hoc· Adeon ē dementi experegrina ia scio, Vix tandē
sensi stolidus· DAV· quid hic sensisse se aut· SIM· Hęc primū afferat ia mihi ab hoc
fallacia, Hanc simulant parere· quo chremetē absterreant· Gliceriū intus· iuno·
lucina· fer opem· serua me obsecro· SIM· Hui tam cito· ridiculū p̄quā ante ostiū
Me audiuit stare· adpperat· n̄ sat commode· Diuisa sunt temporibus tibi daue
hęc· DAV· mihin· SIM· Num inmemor es discipuli· DAV· ego quid narras nescio·
SIM· Hicine me si inparatū inueris nuptis Adortus eē· quos mihi ludos redde
rē· Nē huius periculo fit· ego in portu nauigo· LESBIA· SIMO· DAVVS·
Les· Adhuc archilis quę adsolent quęque oportet Signa eē adsaluē· omā huic
eē uideo· Nunc primū fac istęc ut lauet, post deinde Qd iussi dari bibere·
& quantū imperaui date mox ego huc reuortar, Per· e castor· scitus puer est
natus pamphilo, Deos quęso· ut sit superstes· quandoquidē ipse ē ingenio bono,
Cumque huic uetitus ē optume adolescentulę facere iniuriā· SIM· Vel hoc
quis n̄ credat quite norit abs te eē ortū· DAV· Quidnā id ē· SIM· n̄ impe
rabat corā· quid op̄ facto eē puerpere· Sed postquā egressa ē· illis quę intus
sunt clamat deinde, O daue· tiane contemnor abs te· aut tiane tandē idoneus
Tibi uideor eē· quē tā apte fallere incipias dolis· Salum accurate· ut

L.p.3. Ms. Dep. I 40 32. f. 2r.

(14)

Lpz. UB.
Rep. I 4° 37
fol. 3r

Lpz. UB. Rep. II 37a, fol. 1v

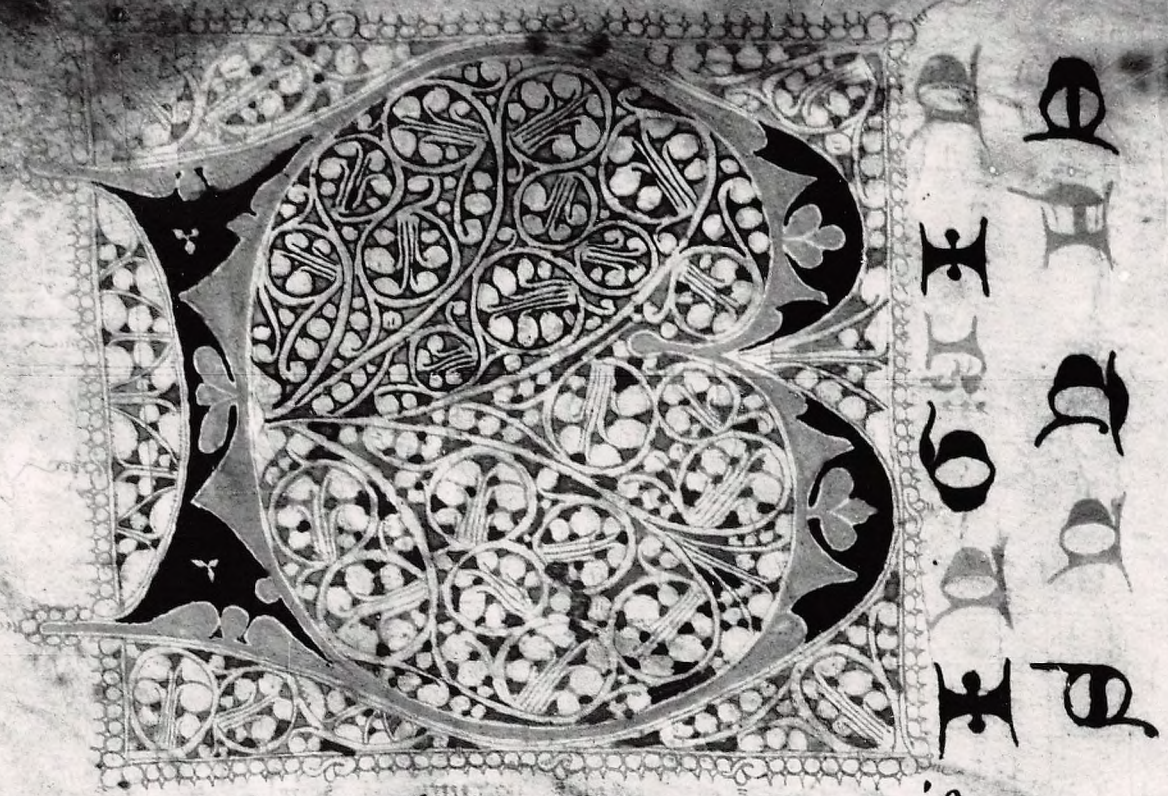

n abiit in consilio impiorum. & in uia peccatorum non stetit.
Quidam dicunt hunc psalmum quasi prefationem esse spc sci. & ideo
titulum n habere. Alii in eo qd primus sit ordinis sui ha
bere principium. & pleonasmorum esse uicium eum primum dicere.
ante quem nullus sit. Alii. Apud hebreos & primus & satis
unus est psalmus. qd in plurimis quoq; actibus comprbat. Denique qa
a beatitudine cepit. in beatitudine desiuit dicens. Beati omnes
qui confidunt in eo. Alii. Beatus qui n abiit. n stetit. n do

hec faciunt. in aridum qd fiet. & folium eius n decidet. Verba doctri
ne que ad salutem gentib; pficiunt. Iuxta illud apocalipsis. Et
folia ligni huius ad salutem gentium. & omnia quecumq; fecerit, pspera
buntur. Iudei hunc psalmum de ihsu esse estimant de iosia. qd solus
inter pfanos regis n abiit in consilio impiorum. sed secutus sit legem
dei. Verum hoc quomodo lectum est. & omnia quecumq; facient pspera
bunt. Non solum de iosia. sed de nullo sanctorum accipi potest. nisi
forte in futuro seculo. Melius igitur de eo intellegimus homine
quia saluatori nro assumptus est atq; saluatus. Non quo alium
assumpsisse alium assumptum esse testemur. Sed quo unus atq; idem
filius dei. & filius hominis. qui ante secula uerbum semp fuit. ipse
postea & carnem dignatus est assumere. Non sic impii. Id qd secdo
dicit n sic. in hebreis uoluminib; n habet. sed ne in ipsis quidem
septuaginta interpretib;. Nam exemplis origenis in caesariensem bibli
otheca legens semel tantum scriptum reperi. Inter impium & pecca
torem hoc inter est. Qui impius est. negat dm. Qui peccator est con
fitet & peccat. Sicut iustus iur comparat ligno. sic impius compa
rat puluere. Qui iustus est ligno paradisi comparat. qui aut impi
us est puluerem comparat. Quem picit uentus a facie tre. Pulus
licet de tra sit. tamen desiuit esse tra. Tam infelix erit impius
ut nec trenus quidem sit. pulus uidet quidem habere substantiam
sed habet suam substantiam. Nil habet solidum. sed qd habet ad

cutt mala. Alit. Beatus qui n ē iudeus. gentilis. hereticus. Alit.
Tertullianus in libro despectaculis asserit hunc psalmū. & de io
seph posse intellegi. qui corpus dni sepeluit. & de his qui ad
spectacula ge[illegible] n ueniant. Et in uia peccatoꝝ n stetit. Non
dixit. in[illegible]ꝝ n ambulauit. Hoc quippe [illegible] possibile ē.
quia nullu[illegible]q; peccato. nec si unius quidē hore fuerit
uita eius. Nullū sine peccato dicit. sed in uia peccatoꝝ n stetit.
hoc ē qui n pseuerauit in delicto. sed p penitentiā ad meliora
conuersus ē. Et in cathedra p[illegible] pro pe[illegible]
in hebreo delusores habet. qd[illegible] puerso[illegible]
doctor illudat. Unde hieremias. Non ieiui in consilio ludentū.
Sed in lege dni uoluntas eius. Trib; duo resultt. ut habeat uo
luntatē. ut uoluntate iungat & studiū. Et in lege eius meditatur
die ac nocte. Meditatio legis ē. n solum in legendis scrip
turis. sed etiā in his que scripta sunt faciendo. Iustus igitur siue
manducat. siue bibit. siue dormit. in nomine dni omia facios
meditat legē eius die ac nocte. Et erit tamquā lignū qd
plantatū ē secus decursus aquarū. Pro plantatū transplantatū
aquila transtulit. Lignum autē cui ut beatus comparat. sapien
tiā puto de qua & salemon loquit. Lignū ē uitē his qui secunt
eam. Sapientia autē p aptoꝝ xpc di filius declaratur. xpm autē
di uirtutē. & di sapientiā. hoc ē xpo filio di. Conformis
uitiq; factus corpori gtē eius. Qd fructum suū dabit intem
pore suo. Dabit enim fructū. Non quocumq; tempore sed p

Lpz. 48.
Rep. II
34a,
fol. 1v

penam habet. huc illuc que dispgit. nunquā in uno loco ē.
quocumq; uentus traxerit illuc eius impetus dirigitur. Sic &
impius qui semel dm negauerit. quocumq; illū aura diaboli traxe
rit illuc errore pducit. Ideo n resurgunt impii in iudicio. n quia
n resurgant. sed quia in iudicio n resurgant. Iam enim de his p iu
dicium ē. Nam peccatores in consilio iustoꝝ. Si n resurgunt pec
catores in consilio iustoꝝ. Diuersa ē peccatoꝝ iustoꝝq; resurrectio
quia cognoscit dns uiā iustoꝝ. Nihil aliud cognoscit dns. nisi qd
[illegible]is eos qui eius sunt. & si quis
nescit nesciet. Et ad peccatores dicit. Discedite a me operarii iniqui
tatis. n noui uos. Uiā autē iustoꝝ illū puto ee qui loquit. Ego sū
uia. De quo & ppheta dicit. Videte que sit uia bona. & iter im
pioꝝ peribit. Quam clement. Non impii peribunt. sed impietas.

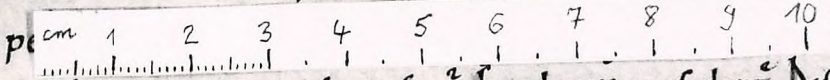

Rep. II 34a

Quare fremuerunt gentes. & ppli meditati sunt inania.
Audacis ē hunc psalmū interpretari uelle post petrū.
Immo de eo tenere quā inactib; aptoꝝ dixerit petrus
Astiterunt reges terre. Non solum herodes rex. sed etiā
illi reges aduersus dnm astiterunt. quoꝝ regna ei in punctio tem
poris diabolus ostendit. Disrumpamus uincula eoꝝ. Quatuor pce
dentes uersus uel ppheie uel angli sunt loquentes mundanis quare hu
mana temeritas aduersus di filiū consurrexerunt. A quinto autē
uersiculo dns ipse respondit. Cohortans pplm gentilium & omis
qui sibi ex iudeis credituri sunt ut legalia uincula dissoluant & gra

regno filii di amplius n̄ erit. Nos quoq; oremus dn̄m ut nos
ab eius operib; custodire dignetur inlesos ut abeo pupilli facti
patrē xp̄m dn̄m cognoscentes ipsum sequamur fide ipsum rea
neamus corde ipsum gloificemus inopere. quia ipsi ē cū ēno
patre & spū sc̄o. honor & gl̄a insecla seclōq; amen.

H DHO confido. Vox eccle contra hereticos. siue uox xp̄i ēra
demones. Transmigra inmontē sicut passer. Vult iustum
addeserta migrare ut ibi eum faciliuś elidat. uel quia here
tici dolosi sunt. Dequib; ait ppheta. Ve his qui dicunt dulce
amarum dulce. Ideo uolunt ad se seducere iustum dicentes
adnos transmigra. Qui respondit eis. Indnō ē spes mea. Quo
modo inquit aduros montes. hoc ē aduram supbiam transmi
grabo. Qd aut̄ ait sicut passer. sepe passerem loco prudentię
poni legimus. Ideo isti dicunt transi adnos sicut prudens
cum eius prudentia sit stulta. Quō ecce peccatores intendert̄
arcum. id ē heretici ora illōq; ēra ecclam intenderunt arcum
potentiam uerbositatis sue. Parauerunt sagittas suas. hoc ē
uerba. Inpharetra insemetipsis quia ipsi sunt pharetra ubi
uerba inania & sententias nenenosas quas de scripturis scās
occulta retinent. ut sagittent inobscuro rectos corde. Nūquā

flagellare. & scimus p qua causa flagellatur. Hic manifesta
sunt iudicia. & alio modo uidemus flagellare & nescimus
p qua causa & hic occulta iudicia p hec superius comp̄hensa.
Iustum & impium interrogat dn̄s. id ē pbat. Qui aut̄ diligit
iniquitatem odit animam suam. hoc ē pdit illam. Pluit sup
peccatores laqueos ignis. Hoc secm̄ historiam factum fuit
quando dn̄s pluit sulphur & ignem sup sodomam. ut ait
apls iudas in exemplum ignis ēni factum fuit. Pluit sup pec
catores duob; modis. & heretici pluunt malam doctrinam.
Et sicut una pluuia inrigat ēram fecundā & inarsam sic &
una p̄dicatio ē adō que infundit ēram bonam id sunt sc̄i.
Et ēra mala peccatores quib; ponent iste que secuntur. Ignis.
cupiditas. sulphur. putredo peccatorū. spē pcellarum. spē tem
pestatis. spē p cellarum penam ēni iudicii. Et uer indicit pec
catorū quos ignis ecurit tempestas examinat. Et ppheta dicit
Incarcere eius tempestas ualida. Pars calicis eorū. Quare dicit
partem. Quia unusquisq; p parte sua quasi de alice id ē iusta
iudictam. recapiet p ut gessit miseria sua. ut ait ppheta.
Reddet dś unicuiq; secm̄ opera sua. Quō iustus dn̄s. iusticiā
dilexit equitatem uidit iuitus eius. Quia unusquisq; quasi
inspeculo cum uenerit inconspectu eius uidebit iniquitatem

enim inluce pugnant. sed semp intenebris. qua ppt iustus
aiebat. Lucerna pedib; meis uerbum tuum dne. Vt sagittent
in obscuro rectos corde. ut cum uiderint in ecclia perti quoscuq;
uel simplices laqueis dolosis ac occultis inlicent. Quo que tu
p fecisti destruxerunt. Qd e qd fecisti. Celam tuam inuntiate
Vnde dicit. Ex ore infantium & lactantium p fecisti laudem.
heretici hoc destruere uolunt & ipse se uiatis quia unitate
scindunt. Alit. Quem tu p fecisti. Xpm de spu sco concepto
iudei occiderunt. Iustus aut qd fecit. Cum calumpniantur
heretici & discordant inter se. hoc respondit pphetia in psona
eccle. Int uos discordamini. sed de hoc uobis xpc n tacet
quia dicit. Pacem do uobis. Pacem relinquo uobis. & alibi.
Qd fecit iustus. hoc e redemit mundum. & se ipsum dedit
p mundo. Dns in templo sco suo. Ac si dicat pphetia. Quamuis
uos heretici aduersemini eccle. sic tamen dns in templo sco suo
sedit & in templo erit. hoc e in ecclia. Dicit apls. Vos estis
templum di diuini. Dns in templo sco suo. In ecclia quam sibi
exhibuit scam. Dns in celo sedes eius. In celo. hoc e in sciis pdica
torib; Vnde dicit. Celum sedes e. & anima iusti sedes sapi
entie. In anima iusti que celestia meditatur. Oculi eius in
pauperem. respiciunt. Oculi xpi aspectus diuinitatis ad ppln
xpianum respicit. Ad qd respiciunt. hoc e ad adiuuandum
Palpebre eius interrogant filios hominum. Subtilitas diuinita
tis. id e iudicia di occulta inquib: nos interrogat. quia phoc

suam & ipse pnidet iniquitate illoc. Vel psentia di uidet
scos ad regendum. Diligit enim iusticiam quia unumquemq; secm
opus pprium iudicat. Equitatem uidit uultus eius. Vt scis p
mia apeccatorib; tribuat penam. qui nos uocatione sua dig
net dignos efficere. & n secm peccata nra nobis supplicia
inferat. sed secm magnam misericordiam suam uenia largiatur.
Qui cum eno patre & spu sco honoret gla in secla
seclo amen.

Salvos me fac dne. Vox xpi ad patrem p parte
carnis in passione. Quo defecit scos. Preter te non
sup e qui possit saluare. Quo diminute sunt
ueritates a filiis hominum. Quare dicit ueritates
dum unum scimus que e ueritas ut ait ego sum uia & ueritas
sicut multe eccle. & una eccla. sic et multe ueritates quia
multa sunt iusto opera & multi iusti qui faciunt bonum.
sed quare diminute quia ante aduentum xpi. siue pphete
siue patriarche. tamen bone nature quam qui ex parte
de rectis uidebantur seruare. In multis modis diminuti erant
quia caput id e ueritas dum uenerat membra diminuta
erant usq; qd caput ecce qd e xpc aduenit. Vana locuti
sunt unusquisq; ad pximum suum. Primum petrus quando
dicit. Et si oportuerit me mori tecum. n te negabo. Similit
& oms discipli. dixerunt. Sed oms uana locuti sunt dum
adimplere qd ppositum n potuerunt

L.p.2.UB.
Rep. II 34a,
f. 6r

enim inluce pugnant. sed semp intenebris. qua ppē iustus
aiebat. Lucerna pedib; meis uerbum tuum dnē. Vt sagittent
inobscuro rectos corde. ut cum uiderint inecclā pecta quoscūq;
ued simplices laqueis dolosis ac occultis inlicent. Quō quē tu
pfecisti destruxerunt. Quid ē qd fecisti. Celam tuam inuentate
Vnde dicit. Ex ore infantium & lactantium pfecisti laudem.
hereticī hoc destruere uolunt [illegible] quia iniquitate
sanduint. Aliī. Quem tu pfecisti. Xpm despū scō concepto
iudei occiderunt. Iustus autē quid fecit. Cum calumpniantur
hereticī & discordant inter se. hoc respondit pphetā inpsona
ecclē. Inter uos discordamini. sed de hoc uobis xpē ñ tacet
quia dixit. Pacem do uobis. Pacem relinquo uobis. & alibi.
Quid fecit iustus. hoc ē redemit mundum. & se ipsum dedit
p mundo. Dnūs intemplo scō suo. Ac si dicat pphetā. Quamuis
uos hereticī aduersemini ecclē. sic tamen dnūs intemplo scō suo
sedit & intemplo erit. hoc ē inecclā. Dicit aplūs. Vos estis
templum dī diuini. Dnūs intemplo scō suo. Inecclā quam sibi
exhibuit scam. Dnūs ingelo sedes eius. Ingelo. hoc ē inscis pēdica
torib; Vnde dicit. Celum sedes ē. & anima iusti sedes sapi
entiē. In anima iusti quē celestia meditatur. Oculi eius in
pauperem. respiciunt. Oculi xpī aspectus diuinitatis ad pplm
xpianum respicit. Ad qd respiciunt. hoc ē ad adiuuandum
Palpebrē eius interrogant filios hominum. Subtilitas diuinita
tis. id ē iudicia dī occulta inquib: nos interrogat. quia phoc
suam & ipse pnudet iniquitate illōr. Vel pscientia dī iudet
scōs ad regendum. Diligit enī iusticiam quia unumquēq; secm
opus pprium iudicat. Equitatem uidit uultus eius. Vt scis p
mia apeccatorib; tribuat penam. qui nos uocatione sua dig
net dignos efficere. & ñ secm peccata nrā nobis supplicia
inferat. sed secm magnam misericiam suam uenā largiatur.
Qui cum patre & spu scō honoret gtā insecla
seclōr amen.

SALVVM me fac dnē. Vox xpī ad patrem pparte
carnis inpassione. Quō defecit scs. Preter te non
sup ē qui possit saluare. Quō diminutē sunt
ueritates a filiis hominum. Quare dixit ueritates
dum unum scimus quē ē ueritas ut ait ego sum uia & ueritas
sicut multē ecclē. & una ecclā. sicut multē ueritates quia
multa sunt iustōr opera & multi iusti qui faciunt bonum.
sed quare diminutē quia ante aduentum xpī. siue pphetē
siue patriarchē. tamen bonē naturē quam qui exparte
de rectis uidebantur seruare. In multis modis diminuti erant
quia caput id ē ueritas dum uenerat membra diminuta
erant usq; qd caput eōr qd ē xpē aduenit. Vana locuti
sunt unusquisq; ad pximum suum. Primum petrus quando
dixit. Et si oportuerit me mori tecum. ñ te negabo. Similē
& omnes discipuli. dixerunt. Sed omnes uana locuti sunt dum
adimplere qd pposuerunt ñ [illegible]

Lpz. Ur
Rep. II 34
f. 6r

Lpz. UB. Rep. II. 3

bouel uniuersas. Animas scas fructum innocentie operantes in
sup & pecora campi. Inferiores mortuo homines. Volucres celi
qui p supbiam iniquitatem in excelso locum sunt. & pisces
maris qui p ambulant semitas maris. Qui pnimiam curiosi
tatem ñ contemplantes celestia unt huius secli fluctus putant
ee uitam etnam. Dne ds nr quam admirabile e nomen tuum
in uniuersa tra. De beatitudine incipit. hoc e de laude & in
laude terminatur. hoc admirat ecclia. & quomodo sci uo
luntarii p nomine xpi patiuntur. uel quomodo sumus
oms a creatore mundi redempti.

Licet adolescentiam filii posuerit. tamen sciendum in he
breo habere pmorte filii. Denique & simachus in hunc
modum transtulit p victoriam de morte filii. Totus igitur
psalmus p tropologiam ad xpi panet sacramentum. Vnde
& septuaginta interpres xpi passionem & resurrectionem
que ignotam prius mundo fuit puerbum absconsionis ce
lare noluerunt. Ne agentib; illo tempore facile noscerent
hic isto filio qd superius dixit ñ de illo filio scdm historiam
dauid idem absalon dicit. cuius opera ñ occulta sed manifesta
& mala fuerunt contra patrem. sed hoc de unogenito di
patris intellegitur. Scimus duos aduentus primum
& scdm. In primo aduentu & manifestus. & occultus uenit.
Manifestus carne. occultus diuinitate. & in secdo aduentu

momenta. que pater posuit in sua potestate. sed in hoc solum hec
questio. Cum adiuuerit omia iudicia postea dicit tonis tui.
Ac si dicat puerta uel unusquisq; scs. quantum me docuisti
tantum narrabo. Quia si tantum narras quantum intellegis
omia mirabilia di narras quamuis in semetipso plura sint.
Vel narrabo omia mirabilia tua. ñ illi tantum qd mortui
resuscitarent cci illuminant uel cetera sed & qd pte animae
p dte salute inspirante redduntur. Letabor & exultabo in te.
Letabor in spe. & exultabo in re. uxta illud apli. Qui glatur
in dno glietur. & psallam nomini tuo altissime. Psallam.
opere compleam. Nomini tuo. Nomen patris filius e. Altis
simus ipse e ds. Vel psallam. nomini tuo. hic laus cum opere.
In conuertendo inimicum meum retrorsum. Quale inimicum.
id e diabolum. qua dns dixit. Ds autem ñ faciet uindictam elec
tos suos clamantium ad se die ac nocte. Miserere mei dno
quo miser sum. Vox ecclie. Vide humilitatem meam de inimicis
meis. qui exaltas me de portis mortis. Porte mortis sunt
studia parentum qui colebant aduersus dos demonios
ipse erant porte mortis quae doctrina. De quib; portis
exaltata e ecclia & missa e in portis filie sion que sunt por
te uite. Sicut p malam doctrinam quasi portas mortis intel
legimus qui nos adulterium ducunt. ita & portas uite in
tellegimus bonas. p dicatores qui nos p suam doctrinam adunam
etnam ducunt. Exultabo in salutari tuo. Exultabo id e qui

9 Scolumna iii
qd hi seqt ad
Infirmat

occultus et manifestus uenit. occultus quia nescimus die
neq; horam. manifestus quia uidebit eum omis oculus.
Et alio modo occultus. quia scimus occultum iudicii di.
hoc e quia reprobati sunt iudei. et electe sunt gentes. Alter
uidemus sos tribulare et nescimus aut pbatione aut pe
datione ut ad melius crescat ecclia. Videmus alios tribu
lare quoq; pena hic incipit. et in futuro cum ipsis pmanet.
Videmus alios nec tribulare nec iniuriam pati. sed sano
corpore letitia temporali omib; habundare. Isti alii peri
culosi sunt quia credimus qd ipsos ds n uisitat quia n sunt
digni uisitari ut postmodum sine fine puniant. Iste psalm
totus in ipsona ecclie p ppheam de antichristo cantatur.

OUFITEBOR

tibi dne. Vox ecclie. Triua confessio hic sonat id
e peccatoq. maturum. confessoq. gratiarum actio
nis laus. Vt in euangelio. Confiteor tibi pater
dne celi et tre. Et hic trina dilectio intellegitur. id e dili
gis dnm dm tuum. ex toto corde tuo. et ex tota anima tua.
et ex totis uiribus tuis. Narrabo omia mirabilia tua. Quomo
do dicit omia mirabilia di narrare. quia nullus homo nec
uidere potest nec comphendere dm. Nam omia mirabilia
[illegible] quia alio loco

debo insaluari tuo. in xpo tuo. In hoc sunt gentes inimici
tui quem fecerunt. hoc e in malis operib; quos fecerunt tibi
in hoc sunt deinde iudicande sunt. in laqueo quem occul
tauerunt quia unusquisq; laqueum quem alteri parat
ad cadendum ipse prius in eo cadet. Comphensus e pes eorum
Cognoscat dns iudicia facienis: Cognoscatur. hoc e a iudicium.
In operib; manuum suarum comphensus e peccator. quia
unusquisq; peccator ipse sibi secum portet et funes et iun
cula. et tormenta unde sustineat malo. Nam ab aliis n e
necesse pparentur unde torqueant. cum ipsi sibi pparent
que ad penam ptinent. Conuertantur peccatores in infernum.
id e qui ultra finem secli uiuere uolunt. Conuertant in in
fernum omes gentes qui obliuiscuntur dm. hoc e qui dicunt
qd ds obliuiscatur et n habeat curam de reb; suis ipsi obli
uiscantur ad no quia n dicunt uerum. qd ds obliuiscatur
creaturas suas dum dicit qui n in finem obliuio erit pauperum.
patientia pauperis. n peribit in finem. quia si differtur. n au
fert suum auxilium a seis suis. Exurge dne n pualeat homo
Vox ecclie sonat contra antixpm. Exurge iniudicium n p
ualeat homo id e homo peccator antixpe. Iudicentur gentes
in conspectu tuo. Duob; modis. primum iam in psentia di
iudicati sunt. Quare? Quia ad ecclam n pertinent. sed ad

L.p.z.u.b. Rep. II 34a, f. 5r

OIVERSAS.NO
RV.CERTIS.LOCIS.
RICENDAS. HAS.CV.
SVIS.SVBTRAD.
QVID.LECTOR.VOLV
SIMILITVDINES.EA
FICVLTATE.DEBEAT.

PP
P
SC
BR
T
PT

[illegible]natus id est ppriis lo
[illegible] legis diuine.
Hoc indogmatib; ualde necessariis.
Hoc inschematibus.
[illegible]ptatione nominum.
[illegible]opicis.
[illegible]arithmetica.
[illegible] in musica.
[illegible] in diffinitionibus.
Hoc in ethimologiis.
Hoc in arte rethorica.
[illegible] in sylogismis.
[illegible] geometria.
[illegible] astronomia.

[illegible]TIO. EXPOSITIO
[illegible]
[illegible]IORI. PARS.

[illegible]
[illegible]SIS
[illegible]VAN
[illegible]RAVEN
[illegible]VRPI.

sollicitudinis dignitatis. & curis
secularis noxio lapore conditis cui
psalter ecclesiastici carmaris mella gus
tasse. id qd solent delinientes effi
cere iuidus me pstinator inuersi.
ut dicti salutaris [illegible] inbiberem.
post [illegible]arissimas actiones Sed
familiaris inchoantib; occurrit ob
scuritas. que uaris ē intexta psonis.
& uelata parabolis. Hec in dictis
uitalib; noxia dissimulatione
pterit. dū sepe illud repperiri
solet ambiguum. qd magni sacra
mentū gestat archanū. Tunc
ad augustini facundissimi pa
tris confugi opinatissimā lectio
nē. in qua tanta erat copia con
gesta dictorū. ut reuneri uix
possit relectum. qd abunde ui
detur expositū. Credo cū nimis
auidos pplos. ecclesiastici dapib;
explere cupit. Necessario fluen
ta tam magne pdicationis ema
nauit. Quo circa memor infir
mitatis mee. mare ipsius quo
rundam psalmorum fontib; p
fusum. diuina misericordia largien
te in riuulos uadosos cōpendiosa
breuitate deduxi. Vno quidice
tam diffusa complectens que ille

Lpz. UB., Rep. II 51, fol. 1r

Diuersas notas more maiorum certis locis aestimauimus affigendas. Has cum explanationibus suis subter adiunximus, ut quidquid lector uoluerit inquirere per similitudines earum sine aliqua difficultate debeat inuenire.

PP	hoc in idiomatis, id est propriis locutionibus legis diuinae.
℘	hoc in dogmatibus ualde necessariis.
℘	hoc in definitionibus.
SCHE	hoc in schematibus.
ET	hoc in ethymologiis.
R℘	hoc in interpretatione nominum.
RT	hoc in arte rhetorica.
TOP	hoc in topicis.
SYL	hoc in syllogismis.
AR	hoc in arithmetica.
GEO	hoc in geometrica.
M	hoc in musica.
❁	hoc in astronomia.

codd. : Germ.; S; Vatic. Palat. 271.

5 idiomatis *Vatic. Palat.* (bu *s. l. a. m.*) **8** SCH *Vatic. Palat.* **9** in ethoemologiis *Germ.*, in a&hoemologiis *S*, in &hiologiis (in &hio *a. m. in ras.*). Ethiologia est causae redditio *Vatic. Palat.* **10** in] *om. Germ.* **14** R *Germ. S*, R *Vatic. Palat.* **15** geometria *Germ.* **17** ⟨AST⟩R *Vatic. Palat.*

PRAEFATIO

Repulsis aliquando in Rauennati urbe sollicitudinibus dignitatum et curis saecularibus noxio sapore conditis, cum psalterii caelestis animarum mella gustassem, id quod solent desiderantes efficere, auidus me perscrutator immersi, ut dicta salutaria suauiter imbiberem post amarissimas actiones. Sed familiaris incohantibus occurrit obscuritas, quae uariis est intexta personis et uelata parabolis. Haec in dictis uitalibus noxia dissimulatione praeteritur, dum saepe illud reperiri solet ambiguum, quod magni sacramenti gestat arcanum. μ 1 PL 9

Tunc ad Augustini facundissimi patris confugi opinatissimam lectionem, in qua tanta erat copia congesta dictorum, ut retineri uix possit relectum quod abunde uidetur expositum. Credo, cum nimis auidos populos ecclesiasticis dapibus explere cupit, necessario fluenta tam magnae praedicationis emanauit. Quocirca memor infirmitatis meae, mare ipsius quorumdam psalmorum fontibus profusum, diuina misericordia largiente, in riuulos uadosos compendiosa breuitate deduxi, uno codice tam diffusa complectens, quae ille in decadas quindecim mirabiliter explicauit. Sed ut quidam de Homero ait : *Tale est de eius sensu aliquid subripere, quale Herculi clauam de manu tollere.* Est enim litterarum omnium magister egregius et, quod in ubertate rarum est, cautissimus disputator. Decurrit quippe tamquam fons purissimus, nulla faece pollutus, sed in integritate fidei perseuerans, nescit haereticis dare unde se possint aliqua colluctatione defendere. Totus catholicus, totus orthodoxus inuenitur et in Ecclesia Domini suauissimo nitore resplendens superni luminis claritate radiatur. ℘

Quaedam uero nouiter inuenta, post tam mirabilem magistrum sola Domini praesumptione subieci, qui paruulis confidentiam, caecis uisum, mutis sermonem, surdis praestat auditum. {Quem tamen codicem etiam per quinquagenos psal-

Praef. **10/28** cfr Aug. *En. ps.* — CC 38-40. **20/21** Macrobius *Saturnal.* V, 3, 16 — edid. Eyssenhardt, p. 254, 22.

Praef., titulus : Incipit praefatio expositionum in psalterium *Germ.* (*et a. m. s. l. :* incipit prefatio cassiodori senatoris in exposicione psalmorum), In Xristi nomine incipit praefacio exposit. in psalterio *S*, Incipit prefatio expositionum in psalterio cassiodori senatoris *Vatic. Palat.* **6** occurrit inchoantibus ~ *S* **10/11** opinatissimam] disertissimam *Germ.* **12** relictum *S* **14** necessaria *S* **20** sensu eius ~ *S* **24** in] *add. Germ. s. l. a. m.* **29** admirabilem *S*

CCSL Bd 97 Cassiodor

Psalmen – Kommentar

PRAEFATIO

Repulsis aliquando in Rauennati urbe sollicitudinibus dignitatum et curis saecularibus noxio sapore conditis, cum psalterii caelestis animarum mella gustassem, id quod solent desiderantes efficere, auidus me perscrutator immersi, ut dicta salutaria suauiter imbiberem post amarissimas actiones. Sed familiaris incohantibus occurrit obscuritas, quae uariis est intexta personis et uelata parabolis. Haec in dictis uitalibus noxia dissimulatione praeteritur, dum saepe illud reperiri solet ambiguum, quod magni sacramenti gestat arcanum. p. 1 PL. 9

Tunc ad Augustini facundissimi patris confugi opinatissimam lectionem, in qua tanta erat copia congesta dictorum, ut retineri uix possit relectum quod abunde uidetur expositum. Credo, cum nimis auidos populos ecclesiasticis dapibus explere cupit, necessario fluenta tam magnae praedicationis emanauit. Quocirca memor infirmitatis meae, mare ipsius quorumdam psalmorum fontibus profusum, diuina misericordia largiente, in riuulos uadosos compendiosa breuitate deduxi, uno codice tam diffusa complectens, quae ille in decadas quindecim mirabiliter explicauit. Sed ut quidam de Homero ait : *Tale est de eius sensu aliquid subripere, quale Herculi clauam de manu tollere.* Est enim litterarum omnium magister egregius et, quod in ubertate rarum est, cautissimus disputator. Decurrit quippe tamquam fons purissimus, nulla faece pollutus, sed in integritate fidei perseuerans, nescit haereticis dare unde se possint aliqua colluctatione defendere. Totus catholicus, totus orthodoxus inuenitur et in Ecclesia Domini suauissimo nitore resplendens superni luminis claritate radiatur.

Quaedam uero nouiter inuenta, post tam mirabilem magistrum sola Domini praesumptione subieci, qui paruulis confidentiam, caecis uisum, mutis sermonem, surdis praestat auditum. {Quem tamen codicem etiam per quinquagenos psal-

---

Praef. **10/28** cfr Aug. *En. ps.* — CC 38-40. **20/21** Macrobius *Saturnal.* V, 3, 16 — edid. Eyssenhardt, p. 254, 22.

Praef., titulus : Incipit praefatio expositionum in psalterium *Germ.* (*et a. m. s. l. :* incipit prefatio cassiodori senatoris in exposicione psalmorum), In Xristi nomine incipit praefacio exposit. in psalterio *S*, Incipit prefatio expositionum in psalterio cassiodori senatoris *Vatic. Palat.* **6** occurrit inchoantibus ~ *S* **10/11** opinatissimam] disertissimam *Germ.* **12** relictum *S* **14** necessaria *S* **20** sensu eius ~ *S* **24** in] *add. Germ. s. l. a. m.* **29** admirabilem *S*

sicut ipse in apocalypsi dicit. Ego sum radix
& origo dauid. A quo & religionem salutarem suscepimus. & sce trinitatis mysteria
reuelata cognoscimus. Vnde merito eis
patris & filii & spiritus sancti una gloria sociatur. in perfecta eorum preconia comprehendunt. Ipsi enim
die uenturum matutina exultatione concinant. ipsi nobis horam tertiam consecrant.
Ipsi sextam in panis confractione letificant.
ipsi nonam ieunia resoluunt. Ipsi diei postrema concludunt. ipsi noctis aduentum.
ne mens nostra tenebrescat efficiunt. Sicut
ipsi dicunt. & nox illuminatio mea in deliciis meis. quoniam tenebre non tenebrabuntur a
te domine. Vt merito se auera uita credat
uenturum. quisquis huius muneris iucunditate non fruitur. Quorum uirtutes ut breuiter
diuinus sermo concluderet. in septuagesimo psalmo dicturus est. Ego autem con
fitebor tibi in uasis psalmorum ueritatem
tuam. Reuera uasa ueritatis que tot uirtutes capiunt. tot diuinis odoribus farciuntur. tot thesauris celestibus cumulantur.
Vt drie. que uinum celeste recipientes. puritatem eius semper in mente custodiunt.
O ulcedo mirabilis. que seli corruptionibus
non accessit. sed in sua permanens dignitate.
gratia semper purissime suauitatis augetur. Apotheca ualde copiosa. O equa cum bibant tam
magni terrarum populi. ubertas eius nescit
expendi. Quam mirabilis autem ex ipsis influit suauitas adcanendum. dulcisonum organum humanis uocibus emulantur. Tubarum
sonitus. grandiloquus clamoribus reddunt.
Vocalem cytharam uniuersitatis cordarum permixtione componunt. & quecumque alia instrumentis musicis uidentur agi. iunge probantur rationales substantias [illegible]
Veruntamen nequaquam [illegible] ipsius
cas mirabilisque uernandum [illegible] dum uerba
nra conantur imitari. Quod tamen
canant noscunt modis omnibus ignorare. Melos siquidem blandum animas oblectat. sed non compellit ad lacrimas. fructuosas permulcet aures.
sed non adsuperna erigit audientes. Corde autem compungimur. si quod ore
dicimus animaduertere ualeamus.
sicut in psalterio legitur. Beatus populus
qui intellegit iubilationem. Et iterum. Quoniam rex omnis terre deus. psallite sapienter. Philippus quoque apostolus.
cum regine candacis eunuchum. isaiam
legere cognouisset. scripturas eis scas
competenter exposuit. Cui postquam quod
legebat aduertit. statim gratiam baptismatis exquisiuit. & mox perfecte
munera salutis accepit. In euangelio
etiam dominus ait. Omnis qui audit uerbum regni. & non intellegit. uenit malus & rapit quod seminatum est in corde eius. Vnde congrue datur intellegi. hec illis puenire non posse. qui
scripturas scas puro corde merentur
aduertere. De qua pulchre pater ieronimus ait. Margaritum quidem
est diuina scriptura. & ex multis
paruis forari potest. Quo circa
pater apostolice qui celestes litteras scis moribus reddidisti. psi tantum te domino tua inuitatione puocatus.
abyssos diuinas ingrediar. Qui
clemens errata corrigis. nec reuersis imputas quod emendas. Sed ante
quam enthecas spiritales attingam.
quedam diuisis capitibus. qui sunt numero decem & septem estimo pensitanda. ut cum earum rerum locus se intulerit. magis nectaris potius suauissimis delectationibus haurian-

Lpz. UB., Rep. II 51, fol. 2r

inde cadas quindecim mirabilia
explicuit. Sed ut quida de homine
ro aut tale ē decens sensu aliquid
surripere. quale herculi dana de
manu tollere. Est enim litterarum
omniū magister egregius. & qd uni
uersitate rerū ē acutissimus disputator. Occurrit quippe tāquā
fons purissimus. nulla fece pollutus. sed integritate fidei pseuerans.
nescit hereticis dare. unde se possint aliqua colluctatione defendere. Totus catholicus. totus orthodoxus inuenit. Et in ecclā dni suauissimo nitore resplendens. supni luminis claritate radiat. Quedā uero nouitē inuenta post tā mirabilem
magistrū. sola dni psuptione subiecti. qui paruulis confidentiā. cecis
usū. mutis sermonē. surdis pstat
audituū. Quē tamen codicem etiā
qui in quagenos psalmos cū psalmonib; suis trina sū diuisione partitus. ut & claritas litterę senioribus;
oculis se pulchrius aperiret. &
desiderio legentium frm numerosi codicis corpora pstarent. Ita
& ad bibliothecę cautelam unus
relictus ē. & ppē congregationis studiū cōmodissime forsitan
noscit ēē diuisus. Qua ppē man
dato dni confidentes. celestis mis
teriū claustra pulsemus. ut ad
aperiat sensib; nrīs floriferas
sedes. Quatenus in illo celesti
paradiso salutarīē introducti
spiritalia poma sine aliqua pri
mi hominis transgressione car
pam. Vere coruscus liber.
sermo lampabilis. cuia sanctaru
cordis. fauus interioris hominis. pinax
spiritaliū psonarū. occultarū lingua uir
tutū. que inclinat superbos humiliari. reges
pauperib; subdit. affabilitate paruulos
nutrit. Tanta enim illic ē pulchritudo sensu
um. & tallantum medicina uerboꝝ. ut
merito hic illud salomonis aptēt qd dicit
in cantico canticorū. Hortus conclusus &
fons signatus. paradisus plenus omnium
pomorū. Modo enim quida psalmorū
salutari institutione armati. turbidos
& tempestuosos animos declinant in
tranquillum & tranquillissima uita. Modo
[illegible] dnm ppē salute credentiū uisu
alii humanandum. & adiudicandū orbē
ēē uenturū. Modo cōmonent lacrimis
peccata deluere. elemosinis delicta cu
rare. Modo sacris orationib; reuerentē at
tonitū. modo hebrei alfabeti uirtute
pfundi. Modo de passione & de resurrec
tione dni salutaria pdicantes. modo la
mentantiū deploratione piissimi. Modo
uersuū repetitione quedā nobis sacramē
ta pandentes. modo canticoꝝ graduū
ascensione mirabiles. Postremo supnis
laudib; felicitē inherentes. Beata copia.
inexplicabile desideriū. stupenda pfun
ditas. Non potest animus fidelis exple
re. qui cepit inde satiari. Psalmi sunt
denique; qui nobis grās faciunt ēē uigilias
quando silentio noctis psallentib; chorus
humana uox erumpit in musicā. in
busq; arte modulatus ad illud [illegible]
facit. a quo psalite humani generis di
uinum uenit eloquium. Cantus qui
aures oblectat & animas instruit.
Et uox una psallentiū. & cū angelis di
cere possimus. laudum uer
ba [illegible] Verillum scilicet qui
uenit [illegible] ne dauid. dnm xpm.

Lp 2. UB., Rep. II 51, fe. 2v

Primũ de ppheciꝰ diuersis speciebꝫ; nihilominus ẽ dicendum. ut quę sit ista dauitica possimus distinctius edoceri.

Secdo cur in psalmorũ titulis quasi auctorum nomina diuersa reperiuntur.

Tercio qd̃ significet in finẽ. Qd̃ frequentẽ inuenitur in titulis.

Quarto qd̃ sit psalterium. uel psalmi quare dicantur.

Quinto qd̃ sit psalmus.

Sexto qd̃ sit canticum.

Septimo qd̃ sit psalmo canticum.

Octauo qd̃ sit canticũ psalmũ.

Nono deinq; faria diuisione.

Decimo de uaria inscriptione tituloꝝ.

Vndecimo qd̃ sit diapsalma.

Duodecimo utrũ in quinq; uoluminib; psalmorum sit sedã contextio. An certe unus liber debeat nuncupari.

Terciodecimo quẽadmodũ in psalmis sit de xpo dno sentiendum.

Quintodecimo. De eloquentia totius legis diuinę.

Sexto decimo. De ppria eloquentia psalterii.

Septimodecimo. Laus ecclę.

Nunc ad pmissũ ordinẽ dno ps tante ueniamus.

I. De prophetia.

Prophetia est aspiratio diuina. quę euentus rerũ. aut psacta. aut pdicta quorundã immobili ueritate pronuntiat. De qua bene quidã dixit. Prophetia ẽ suauis dictio. celestis doctrinę fauus. & dulcia diuini eloqi mella cõponens. Vnde & ipse dauid in centesimo octauo decimo psalmo dicturus ẽ. Quã dulcia faucib; meis eloquia tua. sup mel & fauum ori meo. Multis autẽ modis grẽ istius munera ps tabantur. sed ut de plurimis pauca complectar. acta ẽ p operationes hominum. ut fuit arcã noe. & sacrificium abrahe. & transitus maris rubri. p natiuitates quoq; geminorũ esau & iacob. qui futurarũ rerũ sacramenta gestabant. p angelos. sicut locuti sunt abrahę. uel loth. hacharię. & marię. p uisiones. sicut isaię. & ezechielo. & ceteris scis. p somnia. sicut salomon. & danihelo. p nubem. & uocem de celo. sicut moysi. Vnde constat scm̃ dauid ñ p operationes hominum. ñ p natiuitates geminorũ. ñ p angelos. ñ p uisiones. ñ p somnium. ñ p nubem & uocẽ de celo. nec p alios quoscumq; modos. sed celesti aspiratione fuisse completum. sicut de ipso legũ in primo regũ uolumine. Et directus ẽ spꝰ dni in dauid. a die illa & deinceps. Ipse quoq; dnꝰ in euanglio dicit. Si dauid inspũ uocat eum dnm̃. quomodo dicitis qd̃ filius eius est. Quo dicto recognoscimus euidentẽ p spm̃ scm̃ psalmos fuisse ppheciꝰ. Sciendum ẽ sane qd̃ omnis ppheia. aut de preterito. aut de presenti. aut de futuro tempore loquatur. aut agat aliqd̃. Animaduertendum ẽ quoq; spm̃ scm̃ sic fuisse ppheis scis̃simis attributũ. ut tamen ad tempus p infirmitate carnis & contrarietate peccati. a ipsis offensus ad tempus abscederet. & iterũ placatus sub oportunitate temporis adueniret. Vnde & scꝰ iheronimus exponens euanglistã martũ. in

Lpz. UB., Rep. II 51

andere Hand als am Anfang des Codex! vgl. omm

qui ex conditionalib; ppositionib; ha
bens absolutam assumptionem colli
git conclusionem. nunc sequentia au
deamus. Sed ē species definitionis ⸸
qua grece ennoemata dicitur. Lati
ne notio nuncupat. hec de factis suis
unumquemq; quē sit ostendit. Dicit
enim quomodo peccata p operatio
nes elimosinarum saluberrimas ex
pientur. ut possit beatitudo glorissi
ma reperiri. Suadebat nos equidē
dignitas rei. p locum cōmunem ali
quam facere digressione ut reconci
liatricem humani generis elemosi
nam laudare deberemus. Sed quō
multoq patrum sāpissimo atq; eloquen
tissimo ore celebrata ē. sufficiat
adeoq libros. audientium corda re
musisse. ut ē illoq desiderium ube
rius expleatur. & nos ceptum opus
iuuante dnō iuuanter impleamus.
Sed licet multa patres de hac re plu
ra conscripserint. oriatur tamen inter
eos de hoc articulo n̄ nulla dissen
sio. Legitur enim omipotenti tri
buere. Scriptum ē etiam desuder el
mosina in manu tua donec inueni
as iustum cui eam tradas. Sed si
omis iustos querimus. imperatam
constringimus largitatem. Verum
hec causa in sola pia uoluntate con
sistit. quia n̄ ē nrm prius mores dis
cutere. & sic indigentiq subuenire.
Sufficit nobis ut nos dare aliquid
malis arrab; nescamus. nec opinio
nes hominum captando elata elemo
sinam largiamur. sed operemur so
lo affectu subueniendi. qd nos su
pra omia p̄cepta diuinitas inuenit.
Qui sic dederit & si iustis n̄ det. iusto
tamen omib; erogauit. Sed maior ope
randa ē. ut scis iuris in aliqua indigentia
subuenire debeamus. ppē xpm dnm
nrm. qui de pauperib; suis in iudicio
pprio dicturus ē. qui fecit uni ex mi
nimis istis mihi fecit. Qd enim dici
potest sublimius. quidue gloriosius. quan
do aut ipsi p̄termissi in ignem dirigent.
aut remunerati. nos addextrā col
locabunt. Sed aduerte qd dicit in
tellegit. ut etiam n̄ peccatis; talib;
offeratur. Nam qui peccata tribuit
bonum opus efficit. Qui uero tacen
tem intellegit. beatitudinem sine
aliqua dubitatione conquirit. Ad
didit. in die mala liberauit eū dnis.
Diem quidem iudicii significat. Sed
aliquos mouet. qd eam frequenter
malam dicit. Omis homo malum &
formidabile iuste sibi di dicit ē
iudicium quia peccatorib; debita
pena. suspecta ē. Nam & si eius mi
seratione liberamur. iugorem iudicii
ipsius recte pauescimus. Dnis conser
uet eum & iustificet eum. & beatum
faciat eū. & emundet interra animā
eius. & n̄ tradat eū in manū
inimici ista pro inimici eius.
Pheq certa p̄missio ē. quia sic
fieri necesse ē. Si tamen egenus
& pauq pro munere subleuatur. Con
seruet dicit. id ē inter malis secti
perire n̄ faciat. sed ad suam retribu
tionem integrum sēā conuersatione
p̄ducat. Vnu aut pprie illud dicamus
qui se xpiana fide n̄ diuidunt.
Nam de illis qui in errore uersant
dictum ē. sine mortuos sepeliant
mortuos suos. Ergo iustificet eum
dicit. haq ē faciat illum inter electos

Lpz. Stadtbibl., Rep. II fol. 51 (Nr. CLVII) = Arndt/Tangl, Schrifttafeln 2. Heft (4. Aufl.) Taf. 55

Lpz. UB. Rep. II 52. f. 16r

potest sensus. nisi qui spendoris ipsius
fuerit claritate pfusus. Repetit. & mi
sereatur nobis. Necessaria iteratio. quo
& amicitia dni pficere incepimus. & in
bona spei ipso largiente seruamur. Que
figura dicitur epembasis. id est repetitio
crebra sermonis. Vt cognoscamus in
terra uiam tuam. in omib; gentib; salu
tare tuum. Et quid superius dicit.
Benedicat nos & illuminet uultu suu sup nos. Adhuc
enim ista pficiunt. ut in hoc mundo
cognoscamus uiam illam uericatis. id
est dnm saluatorem. qui nos ducit adui
tam. in qua nemo errare potest. nisi
qui abeius regulis deuiare psumit. Et
ne nos pbare hoc exemplis aliis egeri
mus quis esset uia consequenter exposu
it. In omib; gentib; salutare tuum. Vt
nec unus loci uia ista crederetur. &
quale esset beneficium mundi testimo
nio nominis sui potuisset agnosci.
Qd nomen ipsi xpo dno euidenter ap
tatum est. quando beatus ille simeon
eum in manib; accipiens dixit. Nunc
dimittis seruum tuum in pace. quia
uiderunt oculi mei salutare tuum. qd
pparasti ante faciem omium pplorum. &
cetera. Considera etiam qd in primo
uersu loquitur ad pplm fidelem. &
subito conuertitur ad dnm xpm. Non
inuria. quo hoc est membris loqui qd
capiti. Hec figura dicitur psphonesis
id est exclamatio. quotiens inter alia
que loquimur. ad dnm subito uer
ba conuertimus. Confiteamur tibi
ppli ds. confiteant tibi ppli omes.

Postquam fidem puenire pplos
exoraui. pphetia uenit ad sedam
partem dicens ad dnm. confiteantur tibi
ppli ds. Confiteantur. uerbum equiuo
cum est. Nam & laudes & peccatorum deplo
rationis noscitur indicare confessio.
sed hic utrumq; debet intellegi. ut peo
cata sua confiteantur ppli. Et gtiam
dni pdicare non desinant. Denique uerbum
ipsum in uno uersu noscitur esse gemi
natum. ut ad fidei ppto totum cognos
ceres esse faciendum. Nam qd addidit
omis donat istarum prauitates elisi
qui putant ecclam dni in orbe terrarum.
non esse defusam. Letentur. & exultent
gentes. quo iudicas pplos in equitate
& gentes in terra diriges.

Querendum nobis est quare mo
neat gentes letari & exultare
cum iudicium dnm dicat esse faciturum.
Metuere enim potest rea conscientia
cum audit ueracem dnm iudicaturum.
Sed de illis dicit qui iam confessi peo
cata formidare nequeunt uentura
iudicia. Illis enim non iudex sed aduo
catus est xpc. qui se ppria confessione
dampnarunt. Qua ppter exultent gen
tes & gaudeant. que faciem eius in con
fessione puenire meruerunt. Sequit
causa letitie. quia misericordi iudicia pbant
esse confessi. qui nouit humiliu corda
sanare. & supbos colla concidere. Nam
ut illam confessionem qua diximus de
buisses aduertere dicit. & gentes in terra
diriges. Vtq; in hoc mundo ubi eas fa
cis delicta ppria confiteri. ut diabolico
nequeant errore subuerti. Confite
antur tibi ppli ds. confiteantur tibi ppli
omes.

Venit ad tertiam narratio
nem in qua uersu

sed in cōtemplatione certissima cōstituti.
uiderunt mente qd ore p̄dicauerunt.
Hinc ē qd et iā uidentes ppheta nunci
pabant. Sequitur. posui adiutoriū sup
potentē. Queramus. qd uelit intel
legi adiutoriū positū sup potentē.
Nam qui adiutoriū quęrit. potens
n̄ ē. Qui potens ē. n̄ indiget adiuua
ri. Sed hoc dictū aut de generali cor
pore ecclę possumus n̄ in cōpetenter ad
uertere. qd potens & electū eē nul
lus ignorat. Et huic dicit adiutoriū
xp̄m dn̄m datum. quid ē in secdo psalmo
dicit. Ego aut̄ constitutus sum rex a deo
sup syon montem scm̄ eius. Aut certe sih
de ipso xp̄o dn̄o uelimus aduertere. qd
aut. posui adiutoriū sup potentē. ita
intellegendū ē. ac si diceret. pat̄ phibui
testimonium potentię id ē filio. sicut in
euangelio uox ad eum facta. testatur
dicens. Et clarificaui. et iterū clarifi
cabo. Hoc ē enim fortasse qd dicit. adiu
torium positū sup potentē. Adiecit. et
altaui electū de plebe mea. Electū
dic dn̄m xp̄m. Isaias ppheta cōmemo
rat dicens. Ecce puer meus suscipiam
eum. electus meus. conplacuit sibi inui
lo anima mea. Exaltatus ē aut̄ sic dicit
apl̄s. ppt̄ qd et ds illum exaltauit. et do
nauit illi nom̄ qd ē sup omē nom̄. Vt
in nomine ihu omē genu flectatur. cę
lestium terrestriū. et infernorū. De ple
be mea. significat gentē iudeorū. un
de est natū xp̄m dn̄m.

Quod dicit inueni dd. ihm xp̄m
euidenter insinuat. quę superius dicit
potentē. Hoc enim nom̄ frequenter
ad ipsum est referri. quia et manu fortis
dr̄. quę neq; dd. neq; alteri cui q̄m iusto.
pt̄ dn̄o saluatori possint ullatenus conue
nire. De ipso enim in alio psalmo iā dictū
ē. Propterea unxit te ds ds tuus oleo exulta
tionis p̄ participib; tuis. Manus enim mea
auxiliabitur ei. et brachium meum con
oc secdm formā serui dr̄. firmabit eum.
quę assumpta ē in utero uirginali. Cui
auxiliatū ē manus diuina in passionibus
suis. et fortitudo dn̄i firmauit eam. ut q̄m
p̄ salute mundi prius redemptor susceperat
p̄ nostram pagere passionē. Hoc schema
dr̄ characteris mos. qd latine informa
tio uel descriptio nominatur. q̄ndo
p̄sonā absentē quib; dā indicus. uel ut
p̄sentē facimus intueri. Hęc g figurā to
tā partē diuisionis huius decorauerit
atq cōplectitur. Nichil profuit ut
micus in eo. et filius iniquitatis n̄ nocere eū
Illud certe addd quē admodū potuerit
p̄uincere. qui et inimicos fortiores p̄ui
cit. et diabolo instigante peccauit. Si
hoc uerat̄ de xp̄o aniadim necesse ē.
Nam licet in eum sęuierit diabolus. qui
ē p̄ti uis humanitatis inimicus. licet
iuda filius iniquitatis nocere p̄sumpserit.
nullus tam̄ eorū peccatū qd iuste
accusare potuisse. inuenit. sicut ipse
dicit. Ecce ueni p̄ncep̄s huius mundi
et in me non inuenit quicquam.
Conciditur inimicus. et a facie ipsius. et
a facie xp̄i conciduntur inimici. q̄n
do eius p̄sentia conuersionis beneficio
a p̄is criminib; culpisq; separantur. Sa
facies ipsius cum peccatores dignata fu
erit intueri. a suis prauitatib; conciduntur

Lpz. UB. Rep. II 52, f. 102v

[illegible] beatitudine anglice utre dulcedine ii gustauit · si nolendo · accipere deseruit & amisit · sicut de ne sui casus pscius est p
[illegible] qm sapientia pietatis & fructus. Ille aut extinto impius consequent & mittetur eius · in exemplo qd acceperat cecidit · sed ideo quod
accipere si subdi uoluisset do · qa pfecto qa noluit · & abeo qd acceptuus erat cecidit · & potestate illi sub quo et uoluit
[illegible] cuasit · f actumq in illo & pondere meritorum · ut nec iustitiae possit lumine delectari nec ab eius sententia liberari. Qd g p
[illegible] esaiam ppham in eii dr quomodo cecidit de celo lucifer mane oriens contritus & interfectus q mittebat ad omnes gentes. Tu aut
dixisti sensu tuo · In celum ascendam sup sydera dei ponam q thronum meum · sedebo in monte excelso q s ad aquilonem ascendam sup
nubes · ero similis altissimo. Hunc aut ad inferos descendes · & cetera quae in figura regis uelut babylonis i diabolum dicit
intelleguntur · plura in eius corpus eueniunt · qd eius de humano genere egregit · & in eos maxime q ei psuphia coherent
apostatando amandatus di. Sicut qui erat diabolus homo dictus est · ut i euglio inuicus homo hoc feo · Ita q homo erat de
iabolus dictus est. Vt rursus in euglio · nonne ego uos duodecim elegi · & unus ex uobis diabolus est. Et sic corpus xpi qd de
ecclia sanctus est cum paulo sapius dixisse · ab hac dicte s pmissione & seminis eius · in die & seminibus tanqm in multis sed qm
no & seminibus qd exps. Et rursum. Sicut enim corpus unum est & mbra habet multa. Omnia aut mbra corporis cum sint multa
nu est corpus ita & xps · eo modo & ita corpus diaboli cum capite est diabolus. Sed ipsa impietas multitudo maximeq [illegible] qa o
de ecclia sic de celo dicuntur dr diabolus & i ipsi corpus figuratae multa dicunt · quae in ea capiti qm corpori mbris
uenitur. Ita q lucifer q mane oriebat & cecidit potest intelligi apostatarum geni s xpo s ab ecclia qd in conuersi
ad tenebras missa luce quam perdidit quae ad mortem q euertunt ad dm a tenebris ad lucem transeunt. Sed qui fuerit tenebre
[illegible] fuerunt. Iam in figura principis syri p ecclia de ppham in diabolum dicta intelleguntur. Cum ergo signaculum similitudinis &
[illegible] decoris i q dicens paradysi dei fuisti omni lapide pretioso ornatus & cetera quae in ea in ipsum principem spm negtie qm in
[illegible] dicta eueniunt · Paradisus enim dictus est & ecclia sic legitur in cantico canticorum · hortus conclusus fons signatus · pinetum ag
[illegible] nucum paradysus cum fructu pomorum. Inde cecidit s apta & corporali separatione omnis heretici · s occulta & spali quinus inca
[illegible] corporalitate uulcanis omnes eueniti ad uomitum suum · cui post remissionem peccatorum paruum ambulassent in uia iustitiae · q ds
[illegible] pretiosa deteriora posuit & quibus expedierat in cognoscere uia iustitiae · qm cognoscentes retrorsum reuersi sunt de acrisio
[illegible] seo mandato. Hanc pessimam generationem dns describit · cui die spm nequam exiit ab hominem & cui alius septem reuertit · & i hom
[illegible] mundatam ita inuenientem i habitare ut sint nouissima hominis peiora prioribus. Tali enim generi hominum qd in fidem corpori
[illegible] possit hoc uitare egrietur · a deo q creatus est cui cohere [illegible] Sed ei se dedi quae interpretatur multiplicata scientia · & posuit im
[illegible] seo di hoc in ecclia · unde & exceandunt me demonstrae seo suo · f fuisti in medio lapidum flameorum · Sed scorum spiu feruentium
[illegible] ibi fuisti sine uitio tuo in die cuius i q die creatus es · donec inuenta s delicta in te. Post diligentius ista tractari
[illegible] ostendat n soli homine intellectu ee in his ub posse si homine alium ee ti posse · Verum qa longum e ecalu
[illegible] questionem de putatu ne sufficiat illi explicatio aut a diuino edictum ss diabolum a beatitu
[illegible] suis [illegible] impia superbia cecidisse aut alios seo angelos i seruos ministerium hoc mundo [illegible]

Lpz. UB. 1612, f. 4r

Q. H. F. Carminum liber pri.

Incipit ad Mecenatem.

Maecenas atauis edite regibus
O & presidium & dulce decus meum · Sime iuuat
Sunt quos curriculo puluerem olimpicum
Collegisse iuuat · metaq; feruidis
Euitata rotis · palmaq; nobilis
Terrarum dominos euehit ad deos ·
Hunc si nobilium turba quiritium
Certat ter geminis tollere honoribus · Geminos honores dicit multiplices ·
Illum si proprio condidit horreo
Quicq̃ delibicis uertitur areis ·
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros · attalicis conditionibus
Numquam dimouearis ut trabe cypria
Myrtoum pauidus nauta secet mare ;
Lucantem icariis fluctibus africum
Mercator metuens otium & oppidi
Laudat rura sui ; mox reficit rates
Quassas · indocilis pauperiem pati ·
Est qui nec ueteris pocula massici ·
Nec partem solido demere dedit
Spernit · nunc uiridi membra subarbuto
Stratus · nunc adaque lene caput sacro ·
Multos castra iuuant · & lituo tubae
Permixtus sonitus bellaq; matr ibus
Detestata ; manet sub ioue frigido
Venator · tenere coniugis inmemor ·
Seu uisa est catulis cerua fidelibus ·
Seu rupit teretes marsus aper · plagas ;

Sime iuuat ·
olim. rotis. tampos ardens. sin olimpo
q̃ rot ardens.
ppr. altus dmo.

Geminos honores dicit multiplices ·

Hac ode alloq̃ mecenate indicans alii alio studio teneri · que appetant · l lucri cupiditate · l gle · se au putare int deos relati ipi · si nuo liri eox poetarii asseripti fuerint ·

Olipias dicebat temp quartiq̃ annoq̃ sigsi exple tis trib annis quarto anno uenient celebrabat festuitas ihonore olipici iouis · i · celestis · q dicit olipie abolipo monte ubi colebat · que poete se pissime pcelo ponere solent · e cui inmise altitudinis · Inilla festuitate omia gnia ludoq̃ iocoq̃ certami nuq; exercebant · multisq; modis ibi currebat · eqs · currib qs omis cursus uno ubo denotati dicit curriculo · frunae au istud ppe adillos q eqs · l currib currebant · Velocissimi iuuenii inter rendii tre se declinantes puluere colligebant · atq; tmin ponebat adque currerent ita ut retro se inalia parte flecterent cursu ·

Sensus e · qui tanp eluctuari agrii colere nuq; sollicitari adnauigandii · etiasi regias opes q mirtus in hoc faciat ·

Cum neptun & minerua de athenarii nos eten derent placuit dis · ut q nos appellaret · q m u n mei mortalib obtulisset · Neptun percusso lapide animal bellis aptii percaut · Illa nos iaciens hasta olyui pduxit · Que res est melior cophera · Inde plata neptuno nom ciuitati dedit · nam athene dr · qsi athe nae · i · mortal · ppt · imortale studium sapientie · Est qui eade ciuitas adhaeqe philosophie studiis dedita · Que cu una sit p diuersis numeris sep appellari solet ·

The British Library

Q·HORATII·FL·CARMINUM
LIB·IIII·EXPLICIT·
INCIPIT DE ARTE POETICA·

HUMANO CAPITI CERVICEM PICTOR EQUINAM
IUNGERE SI UELIT·ET UARIAS INDUCERE PLUMAS·
UNDIQUE COLLATIS MEMBRIS UT TURPITER ATRUM
DESINAT IN PISCEM MULIER FORMOSA SUPERNE
SPECTATUM ADMISSI RISUM TENEATIS AMICI·
CREDITE PISONES ISTI TABULAE FORE LIBRUM
PERSIMILE·CUI UELUT EGRI SOMNIA UANE
FINGENTUR SPECIES·UT NEC PES NEC CAPUT UNUM
REDDATUR FORMAE; PICTORIBUS ATQUE POETIS·
QUIDLIBET AUDENDI SEMPER FUIT EQUA POTESTAS·
SCIMUS·ET HANC UENIAM PETIMUSQUE DAMUSQUE UICISSIM
SED·NON UT PLACIDIS COEANT IMMITIA·NON UT
SERPENTES AUIBUS·GEMINENTUR TIGRIBUS AGNI·
INCEPTIS GRAUIBUS; PLERUMQUE·ET MAGNA PROFESSIS
PURPUREUS LATE QUI SPLENDEAT UNUS·ET ALTER
ADSUTUR·NE PANNUS·CUI LUCEAT·ET ARA DIANAE·
FERTUR·PERAMUS·AQUAE PARAMENOS AMBITUS AGROS·
AUT·FLUMEN RHENUM·AUT PLUUIUS·DESCRIBIT ARCUS·
SED·NON·ERAT HIS LOCUS·ET FORTASSE CUPRESSUM
SCIRE·SIMULARE; QUID HOC·SI FRACTUS ENATET EXSPES
NAUIBUS·ERE·DATO·QUI PINGIT·AMPHORA·COEPIT
INSTITUI·CURRENTE ROTA CUR·URCEUS·EXIT·
DENIQUE·SIT·QUODUIS·SIMPLEX·DUMTAXAT·ET·UNUM;
MAXIMA PARS UATUM·PATRES·ET·IUUENES·PATRE·DIGNI·
DECIPIMUR·SPECIE RECTI; BREUIS·ESSE·LABORO·
OBSCURUS·FIO·SECTANTE·LEUIS·NERUI·
DEFICIUNT·ANIMIQUE·PROFESSUS·GRANDIA·TURGET·

contrita uenia plene indulgentie
quicquid inhoc seculo ppria uel
alieno reatu deliquit totum in
effabili pietate ac benignitate sua
deleat et abstergat · quod ipse prestare
dignetur qui cum patre et spu
sco uiuit et glorificatur ds · p omnia
Ingred · Quemadm
Desiderabamus misere
diam tuam omnis terre ds ·
qui omnem ad imaginem tuam
creare dignatus es · ut animam
famuli tui · N · quem hodierna die
rebus humanis eximere ad te
cersim iussisti · blande eam suscipiat
suscipias · nonne dominentur ei
ne mortis · nec tegat eam chaos
et iugo tenebrarum · sede eius

Lpz. UB.. 1610. fol. 3r

ab abe patriarche collocatus
locum lucis et refrigerii sed depu
esse gaudia. cum dies iudicii
aduenerit cum sis electus uis
eum resuscitari uibas p. Seq
Hec requies mea amph sicq; abul
Memento dne cooperuis
Dis apud quem mortuorum spi
ritus uiuunt. et in quo electorum
animę deposito carnis onere ple
na felicitate lętantur. pris supplicantibus nobis ut animam famuli tui
N. que temporali pro corpus uisionis
huius luminis caruit uisu. et ame
illius lucis solatio potiatur. ne ei
tormentum mortis attingat nondo
lor horrendę uisionis afficiat
non penalis timor excruciet non

Ex oo

cod. 197

Lpz. UB. 1610, f. 3v

Angelus aut dni apparuit papae ei religioso uiro nomine modesto dicens. Tolle pueru & descende ad mare. quo inuenies nauicula qua transfetabis una cu eo in regione qua tibi ostendero. Beat modestus dixit. Dni mea qua dies nescio. & quo ibo. Angls dni dixit ei. Ego uos duca. Erat aut beat virtus circu amq; septem & xiens uero angls dni deducebat eos. Et du puenissent ad mare inuenerunt nauicula qua eis xpe dns ppa rauerat. Conuersus quoq; angls dni sub specie nauclerii ad infante dixit ei. In qua regione stinatis. Sc virtus dixit. Quo nos dns dixerit pmptu sequen & hylares. Dixit ei angls dni. Et naulu tuu ubi est. Sc virtus dixit. Cui nos seruiu sum. dabit tibi mercede. Et ascendentes nauicula applicuerunt in loco qui dicit alectorius. & subito is qui eos naui deposuit ni apparuit. Ipsi uentes aut uxta flum qd dicit siler requieuerunt sub arbore. ubi dns pbeatu uirtum multas operabat uirtutes. Cibus uero ministrabat eis paqula celit. Et cu conuersus ppli multus fama signoru uulgante uirtute dni ad eos fieret clamabant demonia. Qd nob & i virte. Ipse nisi ante tepus pdere nos. Beat aut virtus instant docebat pplm pcepta dni. & multi euertentes baptizabant. Sc quoq; puer grau actiones dno referens. du pdicare pplo diuina clemcia atq; omipotentia deuotissime decantabat: Credidi ppt qd locut su dne. ego aut humiliatus su nimis. Et rte. Sic ceruus desiderat ad fontes

LEIPZIG, UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK;
Chron Sa 3, Lit. 9, T. 3
Hs. 829, f. 5r

Lpz. UB. Ms. 829
fol. 26r

diaboli arte non posse. Tu uero renitu ac reclamare
miser cepit. interdictumq; sibi esse dicebat. ne se
martino ostenderet. Cuiq; in uitu ire compellerent.
inter trahentium manus uestis euanuit. Unde qs
dubitet hanc etiam martini uirtutem fuisse. ut fantasi
am suam diabolus cum erat martini oculis ingeren
da. dissimilare diutius aut tegere non posset.
Animaduersum est tam eodem fere tempore in hispanis iu
uenem fuisse qui cum sibi multis signis auctoritatem eo usq;
elatus est. ut se heliam profiteretur. Quod cum plerique te
mere credidissent. addidit ut se xpm esse diceret.
In quo etiam adeo illusit. ut eum quidam episcopus rufus no
mine ut dnm adoraret. ppter quod eum postea ab episc
opatu deiectum uidimus. Plerique etiam nobis efribi
retulerunt. eodem tempore in oriente quendam exti
tisse. qui se iohannem esse iactaret. Ex quo conicere
possimus. istiusmodi pseudo pphetis existentibus.
antixpi aduentum imminere. qui iam in istis miste
rium inquitatis operatur. Nec enim pretereundum
uidetur. quanta martinii subisdem diebus diabolus
arte tentauerit. Quodam enim die premissa precem &
circumiectus ipsa luce purpurea. quo facilius claritta
te assumpti fulgoris illuderet. ueste etiam regia indu
tus. diademate ex gemmis auroq; redimitus. calce
is auro illitis. sereno ore. leta facie. ut nihil minus

paranisset

STELLARV ATQVE MAGNITVDINIS STELLARV

ubi supra · Stellę sidera ęstu
inter se differunt · nā stella ē · que
libę singularis · sidera uera sunt
stellis plurimis facta ut iadas
pliadas · astra uero stelle grandes

minus tamen oculis apparent · ita
multę maiores sunt but quasdā uidim
conspicuas sed longius positę parui
uidentur ambis · ITEM DE CVRSV

disciplinā · unde & milites num
quā inmemores sacramēti magis
stationibus parent diuernum

one · Iam uruniū ē indifferenē

ex differen
tissimonī

Statuta · deliberata decreta
Statuta · destinata

escemcā uestē statuā

Lpz. UB. Fragm. Kasten 2

Lpz. UB. Ms. 1682, fol. 32

rcaurme lech · & fic nou prin
ir. ad abraham · Dr̄ tecum est
cuncta · Iura ergo per dnm · ne no
meas filiis meis · neque seminibus
meis · sed iuxta misericordiam
quam feci tibi & terre · in qua ueni
bis · Ego uero dixi · Ecce iurabo
aggue · Arguit autem abi
melech de puteo aquarum · Respondit abi
mel · Nescio quis fecerit hanc rem · sed et tu ñ mi
hi ego non audiui preter hodie ·
abraham oues & boues · et dedit
eis · Ferieruntq; ambo fœdus ·
Stetit agnas gregis seorsum · Cui dixit abi
mel · Quid sibi uult septem agne iste · quas stare fecisti
seorsum · Quibus ait · Septem agnas accipies de manu mea ·
ut sint mihi · in testimonium · quod ego fodi
hanc puteum · Idcirco uocatus est locus
ille · Bersabee · quia ibi uterque iurauerunt · Et
propter puteum iuramenti · Surrexit
melech & ficol princeps
eius · Reuersique sunt in terram palestinorum ·
Ipse uero plantauit nemus
in bersabee · Et inuocauit ibi nomen dñi dei
sempiterni · Et habitauit in terra philistinorum · diebus
multis · Factum est · post hæc
abraham · temptauit · et dixit ad eum · Abraham ·
Respondit · Adsum · Ait illi ·
Tolle filium tuum unigenitum quem diligis
Isaac · et uade in terram uisionis · atque offer eum
ibi · super unum montium quem
dixero tibi · Igitur abraham cum nocte
surgens stravit asinum suum · ducens
secum · duos iuuenes · et ysaac filium suum ·
et ligna in holocaustum ·

manum
quicquam · Nunc cognoui
& non pepercisti filio tuo unigenito · pp
Leuauit abraham oculos · uidit que post tergum
arietem inter uepres · hærentem cornibus ·
quem assumens obtulit holocaustum pro
filio · Appellauitque nomen loci illius · dñs
uidet · Unde usque hodie dicitur · in monte
dñs uidebit · Vocauit autem angelus dñi
abraham secundo de celo dicens · Per me met
ipsum iuraui dicit dñs · quia fecisti hanc re
& non pepercisti filio tuo unigenito · Bene
dicam tibi · & multiplicabo semen tuum
sicut stellas celi · et uelut arenam que est
in litore maris · Possidebit semen tuum
portas inimicorum suorum · et benedicentur in
semine tuo omnes gentes terre · quia obedisti
uoci mee · Reuersus est abraham ad pueros
suos · abierunt que bersabee simul · et habi
tauerunt ibi · His itaque gestis · nuntiatum est abra
ham · quod melcha quoque genuisset filios
nachor fratri suo · hu primogenitum · et buz
fratrem eius · Chamuel quoque patrem si
rorum · et cased · et azau · pheldas quoque · et
ieth laph · ac bathuel · de quo nata est rebecca ·
Octo istos genuit melcha nachor fratri
abraham · Concubina uero illius nomine
rema peperit tabee · et gaon · et thaas · et
maacha ·

Vixit autem sara centum uiginti septem annis · et
mortua est in ciuitate arbee · que est hebron ·
in terra chanaan · Venitque abraham ut plan

Lpz. UB., Ms. 1682

uitus q; est dnſ. ad moysen dicens.

Ego dnſ. qui apparui abraham. ysaac. et iacob
in dō omnipotente. et nomen meum. adonay
non indicaui eis. Pepigi q; cum eis foedus
ut darem illis terram chanaan. terram pere
grinationis eorum in qua fuerunt. ad uenę.
Ego audiui gemitum filiorum israel. quo egypti
oppresserunt eos. et recordatus sum pacti
mei. Ideo dic filiis israel. Ego dnſ. qui educam
uos de ergastulo egyptiorum. et eruam de ser
uitute. ac redimam in brachio excelso. et iu
dicis magnis. et adsumam uos mihi in pplm
et ero ur dſ. ac scietis quod ego sim dnſ dſ
ur. qui eduxerim uos de ergastulo egypti
orum. et induxerim in terram super quam
leuauī manum meam. et dabo eam abrahā.
ysaac. et iacob. Daboque illam uobis possi
dendam. Ego dnſ. Narrauit q; moyses omni
filiis israel. qui non adquieuerunt ei propter
angustiam spūs. et opus durissimum.
Locutusque est dnſ. ad moysen dicens. In
gredere et loquere ad pharaonem regem
egypti ut dimittat filios israel de terra sua.
Respondit moyses coram dno. Ecce filii israel
non me audiunt. et quomodo audiet me
pharao. presertim cum sim incircūcisus labiis.
Locutusque est dnſ. ad moysen et aaron.
et dedit mandatum ad filios israel. et ad pha
raonem regem egypti. ut educerent filios
israel de terra egypti. Istisunt principes do
morum per familias suas. Filii ruben primo
geniti israhelis. enoch. et fallu. esrom. et
charmi. Hae cognationes ruben. Filii symeon.
iamuhel. et iamin. et aod. iachin. et soer.
et saul. filius cananitidis. Hae progenies
symeon. et haec nomina filiorum leui per

Lpz. UB. 1682. f. 7r

per familias suas. Accepit autem amram
uxorem iochabed patruelem suam. quę pe
perit ei aaron. et moysen. et mariam. Fuerunt
q; anni uitę amram. cxxxvii. filiique
isu ar. chorę. et naphegę. et zechri. filii

Lpz. UB., Ms. 1682

Lpz. UB. 1682 (Hieron. ep. 53)

fol. 1r 53, 2 (Barnabae et Tito) - 5

Hieronymus
Ep. 53, 5-8

Lpz. UB, Ms. 1682, fol. 1r

Lpz. UB. Ms. 1682. fol. 1r

terra autem erat inanis et uacua. & tenebre erant super
faciem abissi. & spiritus dei ferebatur super aquas.
Dixit quoque deus. Fiat lux. et facta est lux. Et uidit
deus lucem quod esset bona. & diuisit lucem a tenebris.
Appellauitque lucem diem. & tenebras noctem.
factumque est uespere et mane. dies unus.
Dixit quoque deus. Fiat firmamentum in medio
aquarum. et diuidat aquas ab aquis. Et
fecit deus firmamentum. diuisitque aquas quae
erant sub firmamento. ab his quae erant super fir-
mamentum. Et factum est ita. Vocauitque deus fir-
mamentum celum. & factum est uespere et mane.
dies secundus.
Dixit uero deus. Congregentur aquae quae sub celo
sunt in locum unum. & appareat arida. factumque
est ita. Et uocauit deus aridam terram. congregationes-
que aquarum appellauit maria. Et uidit deus
quod esset bonum. et ait. Germinet terra herbam
uirentem. & facientem semen. & lignum pomife-
rum. faciens fructum iuxta genus suum. cuius
semen in semetipso sit super terram. Et factum est
ita. Et protulit terra herbam uirentem. & af-
ferentem semen iuxta genus suum. lignumque fa-
ciens fructum. & habens unumquodque semen
secundum speciem suam. Et uidit deus quod esset bonum.
factumque est uespere et mane. dies tertius.
Dixit autem deus. Fiant luminaria in firma-
mento celi. ut diuidant diem ac noctem.
et sint in signa. et tempora. & dies. & annos.
et luceant in firmamento celi. & illuminent
terram. Et factum est ita. Fecitque deus duo lu-
minaria magna. luminare maius ut praesset
diei. & luminare minus ut praesset nocti. &
stellas. et posuit eas in firmamento celi. ut lu-
cerent super terram. & praesserent diei ac nocti. et

Lpz. UB, Ms. 1682

Lpz. UB. 1682. f. 9a

uendiderit filiam suam
atur sicut ancille cum
fecerit oculis domini
dimittet eam. Si pro
nonhabeat potestatem
autem filio suo dispon
m filiarum faciet illi
perit. Pro uide bit
imenta et pretium
. Si uir ista non fece
bri pecunia.
n uolens occidere.
autem non est insidi
lit in manus eius, con
fugere debeat. Si
ccciderit proximum
balta. meo auellet
i percusserit patrem
tur. Qui furatus
ndiderit eum. con
moriatur. Qui ma
lmatrum morte mori
atur. Si percusserit
uel pugno, et ille
lacuerit in lectulo.
uerit foras super
nserit qui percusse
seius. Si impensas.
Qui percusserit
um uirga, et mortui
s criminis reus erit.
uxerit uel duab.
ua pecunia illius
ri, et percusserit

reclusit eum occide, aut [illegible]
lierem. Si bos lapidibus obruetur. Si domin
illius occident. Quod si pretium ei fuerit
impositum. dabit pro anima sua. quicqd
fuerit postulatus. filium quoq; aut filia
sicornu percusserit. simili sententie sub
ucebit. Si seruum ancillamq; inuaserit
triginta siclos argenti dabit dno. Bos
uero lapidibus opprimetur. Si quis a
peruerit cisternam. Si foderit. Si non ope
ruerit eam. ceciderit q; bos uel asinus in ea.
Dominus cisterne reddet pretium iumen
torum. Quod autem mortuum est. ipsius
erit. Si bos alienus bouem alterius uul
nerauit. Si ille mortuus fuerit. uendent
bouem uiuum. Si diuident pretium. cadi
uer autem mortui inter se dispertient.
Si in autem sciebat quod bos cornupe tu
esset. abheri. Si nudius tertius. Si non custo
diuit eum dominus suus. reddet bouem
pro boue. et cadauer integrum accipiet.
Si qs furatus fuerit ouem aut bouem. Si
occiderit uel uendiderit. quinq; boues
pro uno boue restituet. Si quattuor oues
pro uno oue. Si effringens fur domum
siue suffodiens fuerit inuentus. Si accepto
uulnere mortuus fuerit. percussor non
erit reus sanguinis. Quod si orto sole hoc
fecerit. homicidium perpetrauit. Ipse
monetur. Si non habuerit quod pro fur
to reddat. ipse uenum dabitur. Si inuen
tum fuerit apud eum quod furatus est
uiuens. siue bos siue asinus. siue ouis.
duplum restituet. Si laserit quis pratum agri

22

Lpz. UB, Ms. 1682

Lpz. UB. 1682. f. 102

cedimidium habebit longitudo eius · semis
sum et cubitum latitudo · Duos quoq; che
rubim aureos et productiles facies ex utra
que parte oraculi · Cherub unus sit in
latere uno · alter in altero · Vtrumque la
tus propitiatorii tegant, expandentes alis
· & operientes oraculum · Respiciant q; se
mutuo uersis uultibus in propitiatorium
quo operienda est archa · inquit pones tes
timonium · quod dabo tibi · Inde precipiē
et loquar adte, super propitiatorio scilicet
ac medio duorum cherubim · quicunq;
super arcam testimonii, cuncta que man
dabo per te filiis isrl · Facies et mensam de
lignis setthim, habentem duos cubitos lon
gitudinis, et in latitudinem cubitum, et ī
altitudinem cubitum ac semissem · et in
uuabis eam auro purissimo · Facies que
illi labium aureum per circuitum · et ipsi
labio coronam interrasilem altam quat
tuor digitis · et super illam alteram coro
nam aureolam · Quattuor quoq; circu
los aureos preparabis, et pones eos in quat
tuor angulis eiusdem mense per singu
los pedes, subter coronam erunt circuli
aurei, ut mittantur uectes per eos · et pos
sit mensa portari · Ipsosq; uectes facies
de lignis setthim · et circumdabis auro, ad
subuehendam mensam · Parabis et acta
bula, ac fialas turibula et cyathos, in quib;
offerenda sunt libamina, ex auro puriss
mo · et pones super mensam panes propo
sitionis in conspectu meo semper · Facies

sunt extenguntur
simo · Omne pondi
uniuersum tuissimum
aurum mundissimum · In
xemplar quod tibi
est · Tabernaculum
cortinas de bisso retor
purpura coccoque b
pere plumario facies
unius habebit xxviii
quattuor cubitorum
fient uniuersa tentor
sibi iungentur mutu
nexu simili coherebu
bia cinctinas in latera
bus · Facies cortinaru
cem copulari · Quinq
continarum habebit
ita insertas · ut ansa
et altera altera possit a
quiquinta circulos aur
rum uela iungendas ta
bernaculum fiat · Faci
undecim, ad operiend
naculi · Longitudo sa
triginta cubitos · et la
aequa erit mensura s
Et quibus quinque m
sibi mutuo copulabi
sagum in fronte tecti
& quinquaginta ans
ut coniungi cum alte
quinta ansas in ora sagi

Lpz. UB, Ms 1682

Anno secundo regnante artaxerse regemaiore. primamense quiest xandie.

Visumuidit mardocheus quifuit iarim. quisemei. qui chiseus. extribubeniamin.

Homomagnus. curansinaula regis. & erat excaptiuitate quem adduxit nabuchodonosor rex cum ieconia rege iude.

Et hoc erat ipsius uisum.

Fuit ceuoces & tumultus. & tonitrua. & terremotus. & conturbacio magna. super terram.

Et ecce duo dracones magni parati prodierunt uterq. luctari. & facta est illorum pugna magna & dominabuntur.

Et populus adunabatur die tenebroso & malo. & strepitus magnus inhisquisunt super terram.

Et timuerunt perditionem & clamauerunt ad dnm. & a uoce clamoris eorum factus est sonitus. & fons unus. & ex fonte illo exiit flumen magnum aquamulta.

Et lux solis eluxit & humiles exaltati sunt. & comederunt gloriosos.

Et surrexit mardocheus uiso somnio & dixit; quid dis cogitat facere. & erat uisum occultum insensu eius. donec reuelaretur.

Et factum est in die b; artaxersis regis ipse est rex regnans ab india. usq. & ethiopiam. CXXVII. regionibus.

In illis die b; quando sedit rex artaxersis in tribunali regnisui quod erat in susis tebari.

In anno duodecimo regnisui fecit porum his quierunt inuenti in susis thebari in aula.

Stratenim strata stragula regis. disperna & carbosina. & sachinna. Organa extenta funib; carbasinis & purpureis subrotatis columnae uarie uipirinae.

Lectiaurei & argentei super lapides marmuratos strati & pictura uaria.

Et uinum multum & suauae de quo ipse rex bibat.

Lpz. UB. Rep. II fol. 34, f. 71v

&colitur iudeis &illo
tempore · usq· in prae
sentem diem · DITH

EXPLICIT LIBER IU

INCIPIT PROLOGUS
EUSEBII HIERONI
MI INESDRA:

VTRUM DIFFICILIUS
SIT FACERE QUODPOS
CITIS · AN NEGARE ·
necdum statui; namneq·
uobis aliquid imperantibus
an nuere sententiae est: &
magnitudo oneris inposita
tacer uices premit · utante
sub fas ceruendum sit quā
leuandum ·

Accedunt ad hoc inuidorum
studia · quo omne quod scri
bemus reprehendendum
putant · & interdum contra
se conscientia repugnante
publice lacerant quae oc
cultae legunt ·

Intantū ut clamare conpellar
Domine libera animam meā a labis
iniquis · & a lingua dolosa ·
Testis annus est quod semper
scribitis atq· rescribitis utes
drae librū uobis de hebreo
transferam · quasi non habea
tis greca & latina uolumina ·

Atque quicquid illud est quod
a nobis uestitur · non statim
ab omnib; conspuendum sit ·
frustra autē ut aut quida
nim ne que aliud fatigan
do nisi odiū querere ex
treme dementiae est ·

Itaq· obsecro uos mi domnon
& rogatiane carissimi · ut
priuata lectione contenti li
brum non efferatis in pub
licum nec fastidiosis infe
ratis cibos uestris qu e
eorum supercilium qui
iudicare tantum de aliis ·
& ipsi facere nihil nouerunt ·

Siqui autē fratrum sunt qui
bus nra non displicent his
tributis exemplis · ad
monentes ut hebrea nomi
na quorū grecis in hoc
uolumine copia est ·
distinctae & per interuella
scribentur · nihil enim p
derit · emendasse librum ·
nisi emendatio librariorū
diligentia conseruetur; nec
quemquam moueat quod

402. 46.
Rep. II 34
f. 42.

optimates eorum. siquiuen
ebant adpollicendum et iuran
dum ut ambularent in legedi.
quam dederat in manu mosi
serui dei. Ut facerent & custo
dirent. uniuersa mandata dni
dni nostri. & iudicia eius. & cere
monia eius.

Et ut non daremus filias nras
populo terrae. & filias eorum
non acciperemus filiis nris.

Populi quoq; terrae quinpor
tant uenalia. et omnia per
ad usum per diem sabbati.
ut uendant non accipiemus
a beis. in sabbato in die sci ficata.
& dimittemus annum septimu
& exactionem. uniuersae
manus.

Et statuimus super nos praecepta
ut daremus tertia mpcestem
sicli per annum ad opus do
mus di nri.

Ad panes propositionis. & ad sa
crificium uespertinum & in ho
locaustum sempiternum.

In sabbatis et kalendis. in solle
nitatibus et in sci ficatis. & p
peccato. ut exoretur pis r t.
& in omne usum domus di nri.

Super ego mus imus. super oblati
onem lignorum inter sacerdo
tes & leuitas. et populos ut
inferrent in domo di nostri.
per domus patrum nrorum.

Per tempora a temporibus
anni. usq. ad annum ut arde
rent super altare dni dni nostri
sicut scriptum est in lege mosi.
& ut adferremus primogenita
terrae nrae. & primitiua
uniuersi fructus omnis ligni.

Ab anno in annum in domum dni.
et primitiua filiorum nrorum
& pecorum nrrm. sicut scrip
tum est in lege. & primitiua
boum nrorum. & ouium nra
rum ut offerentur in domo
di nostri. sacerdotib. qui mi
nistrant in domo di nostri.

Et primitias ciborum nostrorum.
& libaminum nrorum. & po
ma omnis ligni. Vindimiae
quoq. et olei. et adferamus sacer
dotibus ad gazofilacium di nri
& decimam pcestem terrae nrae
leuitis.

Ipsi leuitae decimas accipiet
ex omnib; ciuitatib. operum
nostrorum. Erit autem sacer
dus filius aaron cum leuitis in
decimis leuitarum.

Lpz. UB. Rep. II 34. f. 67a

duo testamenta. Unūquī de mon mon
tes y na inser unte genera[illegible] quest agar.
Sy na enī mons est in arabia. [illegible] con
iunctus est ei. que nunc est ierusalē.
et seruit cū filiis suis. Illa autē que sur
sū ierusalē. liberaē que est ma
ter nrā. Scriptū enī. Letare sterilis que non paris.
erūpe et clama que non parturis. quia
multi filii deserte. magis quā eius
que habet uirū. Nos autē frēs. secūm
isaac pmissionis filii sumus. Sed
quomodo tunc qui secūm carnē natus
fuerat. p̄sequebatur eum qui secūm
spm. ita et nunc. Sed quid dicit scrip
tura. Eiice ancillā. et filiū eius.
Non enim heredit filius ancille
cū filio libere. Itaque frēs. non
sumus ancille filii. sed libere.
Qu[illegible]
Letatus sū in his que dicta sunt mihi in domo dni
ibimus; Fiat pax in uirtute tua et habundan
tia in turribus tuis. Qui confidunt in dno
sicut mons sion non mouebit in eternum qui habi
tat in ierusalem. Montes in circuitu eius et
dns in circuitu populi sui ex hoc nūc usque in sēcm.

Sia S.

INILLO TPE. Abiit ihs trans mare
galilee. quod est tiberiadis. et
sequebatur eum multitudo magna
quia uidebant signa que faciebat super
his qui infirmabantur. Subiit er
go in montē ihs. et ibi sedebat cū
discipulis suis. Erat autē pximum
pascha. dies festus iudeorum. Cum
sublenasset ergo oculos ihs. et uidisset
quia [illegible] maxima uenit ad eum.
dicit ad philippum. Unde emimus
panes. ut manducent hi. Hoc autē
dicebat. tentans eum. Ipse enī
sciebat. quid esset facturus.
Respondit ei philippus. Ducentorū
denariorū panes non sufficiunt eis.
ut unus quisque modicum quid accipiat.
dicit ei unus ex discipulis eius. An
dreas frater simonis petri. Est pu
er unus hic. qui habet quinque pa
nes ordeaceos. et duos pisces. Sed
ergo ihs. Facite homines discū
bere. Erat autē. fenum multum
in loco. Discubuerūt ergo uiri nu
mero quasi quinq; milia. Acce
pit ergo ihs panes. et cū gratias
egisset. distribuit discumbentib;
similiter et ex piscib;. quantum
uolebant. Ut autē impleti sūt.
dixit discipulis suis. Colligite
que superauerūt fragmenta. ne
pereant. Collegerūt ergo.
et impleuerūt duodecim cophi
nos fragmentorū ex quinq; pa
nib; ordeaceis. que supfuerūt
his. qui manducauerūt. Illi ergo
homines. cū uidissent quod
fecerat signū. dicebant.
Quia hic est uere pphetā. qui
uenturus est in mundū.

Lpz. UB. Rep. II fol. 45, vorgeheftet Bl.

L[illegible] qm [illegible] & ama [illegible] q; [illegible] incelo & inter [illegible]
[illegible] indomo dm in [illegible] & memoriale eum [illegible]
Quia me [illegible] dmi bene dicere tus dns ex omni [illegible]
Sacri fici is p̄ sentib; dne qs ipen [illegible]
de placeat tibi ut & deuo tonin nrę p̄ fie [illegible]
& salutis p [illegible] ierusale que edificat
[illegible] cum par ticipatio eius in ipsum illuceat [illegible]
[illegible] trib; [illegible]

D[illegible] miseri cors ds. [illegible]
ita scā tua quib; incessanter e[illegible]
pla[illegible]nur. sinceris trac temus ob[illegible]
& fideli sim pmen tsumamus p [illegible]
[illegible] co [illegible]
AD [illegible] uo saluū me fac & innuit tuę [illegible]
dicame ds exaudi oratione mea. Qm aliter [illegible]

Presta qs omp̄s ds. ut obseruan
nes sacras annua deuocione re[illegible]
tes. & corpore tibi placeamus & [illegible]
te. per. [illegible]

IN dieb; illis. Uener̄ due mulieres
meretrices [illegible] ad regem Salomonem
ter q; coram eo. Quarū una ait.
Obsecro mi dne. ego & mulier hęc
habitamus in domo una & peperi
apud eā in cubiculo. Tertia uero
die post quā ego peperi. peperit
hęc. Erāmus simul. Nullusq;
alius in domo nobiscum. excepta
nobis duabus. Mortuus ē autē
filius mulieris huius nocte. dor
miens quippe opprēsit eum

Lpz. 48.
Rep. II fol. 45, vergelestelte Bl.

Lp. 2. Lib.
Resp. 2 fe.
Sec.
f. 1r

Oblati tibi dne sacrificium
[illegible] mundamur. p Ab occ[illegible]
[illegible] dne a malis [illegible] tuo.
Suppliciis [illegible] salutari [illegible]
[illegible] p
[illegible] ep. Tuo ne [illegible] gaudi. Aliquem [illegible]
[illegible] fer tu. [illegible] de [illegible]
[illegible] gaudi de oratione mea [illegible]
[illegible] dep caione mea [illegible] audime
[illegible] Contra
[illegible] observ[illegible] [illegible]
[illegible] conversationis augmentum
[illegible] tinuum
[illegible] auxilium. p

[illegible]

Diebus illis. locutus est dns
[illegible] dicens. Descendent
[illegible] populus [illegible]
[illegible] deterrit [illegible]
[illegible] aliquem [illegible]
[illegible] ad [illegible]

[illegible] immedio umbre mor[illegible]
[illegible] consolatus [illegible] me consolatus.

Stus Sci Ioh

[illegible] ullor pr [illegible]
Item [illegible] duculo uteri
[illegible] Et omis populi
[illegible] uenit ad eu[illegible] sedens docebat
[illegible] Adducunt autem scribe alpha
risei mulierem maduptio dep
hensam. et statuerunt eam in medio.
et dixerunt ei. Magistr. hec
mulier. modo dep hm fuit san
a adulterio. In lege autem. moy
ses mandauit nobis. huiusmodi la
pidare. Tu ergo quid dicis.
hec autem dicebant tentantes eum.
ut possent accusare eum. Ihs autem
inclinans sedens. in digito scribe
bat in terra. Cum autem pseuge
rarent interrogantes eum erexit se
ait. Qui sine peccato est uestrum
primus in illam lapidem mittat.
Et iterum se inclinans. scribebat
in terra. Audientes autem. in
uicem postulabant exibant. incipi
entes a senioribus. Et remanse
rit ihs solus. et mulier [illegible]

[illegible] sec ego te condemnabo. Vade. et
[illegible] delinquere. Gressus me
[illegible] nondum [illegible]
[illegible] Declaratio sermonum
eorum illorum. Cognoscite quia equitas
Concede qs omps ds. ut hui[us] sacrifi
cii munus oblatum. fragilitate nra
ab omnibus malis purgat. seq; munit. p
Nemo te condep nabit. mulier nemo
dne. nec ego te dep nabo. amplius noli peccare.

Ad cc

Qs omps ds. ut inter eius mem
bra numeremur. cui uis corpo
re comunicamus et sanguine. perinde
[illegible] reten dedine fide [illegible]
lib; tuis dextera celestis auxilio
ut qui te toto cor dep quirunt. atque
digne postulant consequi mereant. p

[illegible]

Letare Ierusalem. et conuenite facite omes qui
diligitis eam gaudete cum letitia qui in tri
stitia fuistis ut exultetis. et satiemini ab ube
ribus consolationis uestre. Ps Letatus sum.
Concede qs omps ds. ut qui ex
mortis nostre dectionis afflig[illegible]
tue gratie consolatione respiremus. p

Ad Las

Rs. Seruite [illegible]

duo testamenta. Unūquī de mīnmon
tes y na inser unt ūte gene[illegible] quē est agar.
Sy na enī mons est in [illegible] quī con
iunctus est ei. quę nunc est ierusalē.
et seruit cū filiis suis. Illa autē quę sur
sū ierusalē. libera ē quę est ma
ter nrā. Scriptū enī. Lētare sterilis quę non pariis.
erūpe et clama quę non parturis. quia
multi filii desertę. magis quā eius
quę habet uirū. Nos autē fr̄es. secūm
isaac pmissionis filii sumus. Sed
quomodo tunc qui secūm carnē natus
fuerat. persequebatur eum qui secūm
spm. ita et nunc. Sed quid dicit scrip
tura. Eiecta ancillā. et filiū eius.
Non enim heres erit filius ancille
cū filio libere. Itaque fr̄es. non
sumus ancille filii. sed libere.
Qu[illegible] liberauit
Letatus sū in mihi quę dicta sunt mihi in domū dni
ibimus; Fiat pax in uirtute tua et habundantia in turribus tuis. Qui confidunt in dno
sicut mons sion non mouebit in eternum qui habitat in ierusalem. Montes circuit ei et
dns circuit populū suū ex hoc nūc usque in sēcm.

Sīa S.

IN illo tpe. Abiit ihs trans mare
galileę. quod est tiberiadis. et
sequebatur eum multitudo magna
quia uidebant signa quę faciebat super
his qui infirmabant. Subiit er
go in montē ihs. et ibi sedebat cū
discipulis suis. Erat autē pxima
pascha. dies festus
[illegible] sublevatis ergo oculis ihs. et cum
[illegible] maxima uenit ad eum.
dicit ad philippum. Unde emamus
panes. ut manducent hi. Hoc autē
dicebat. tentans eū. Ipse enī
sciebat. quid esset facturus.
Respondit ei philippus. Ducentorū
denariorū panes non sufficiunt eis.
unusquisque modicum quid accipiat
dicit ei unus ex discipulis eius. An
dreas frater simonis petri. Est pu
er unus hic. qui habet quinque pa
nes hordeaceos. et duos pisces. Dixit
ergo ihs. Facite homines discū
bere. Erat autē. fōe nū multū
in loco. Discubuerūt ergo uiri. nu
mero quasi quinq; milia. Acce
pit ergo ihs panes. et cū gratias
egisset. distribuit discumbentib;
similiter et ex piscib;. quantū
uolebant. Ut autē impleti sūt.
dixit discipulis suis. Colligite
quę superauerūt fragmēta. ne
pereant. Collegerūt ergo.
et impleuerūt duodecim cophi
nos fragmentorū ex quinq; pa
nib; hordeaceis. quę supfuerūt
his. qui manducauerūt. Illi ergo
homines. cū uidissent quod
fecerat signū. dicebant.
Quia hic est uere propheta. qui
uenturus est in mundū;

Lpz. UB. Rep. II 45

L[illegible] [illegible] incolo & inter
qui [illegible] & omā [illegible] qi [illegible] incolo & inter
[illegible] indomo dm in [illegible] domus [illegible]
[illegible] & memoriale eius [illegible]
Quicume ergo in hac bene dicere eis dns exaudiat
Sacri fili ipsi p sentib; dne qsumus
de placatus ut ecclesiam nomini tuo p fie
[illegible] & salutis p[illegible] Hierusalem que edificat
[illegible] cuius participatio eius in ipsum illuceat
[illegible]
Deus misericors ds. [illegible]
ta sca tua quib; incessanter ge
[illegible] placatur. sinceris tractemus obsequiis
& fideli simplicitate sumamus p
[illegible]
[illegible] eterno salui me fac & miserere mihi
dicame ds exaudi oratione mea. Qm alienigene
Presta qs omps ds. ut observantes
nes sacras annua devocione recolen
tes. & corpore tibi placeamus & mente
te. per.
In dieb; illis. Venerunt due mulieres
meretrices ad regem Salomonem et
steterunt coram eo. Quarum una ait
Obsecro domine. ego et mulier hec
habitamus in domo una & peperi
apud eam in cubiculo. Tertia vero
die post quam ego peperi. peperit et
hec. Erat autem simul. Nullusque
alius in domo nobiscum. excepto
nobis duobus. Mortuus est autem
filius mulieris huius nocte. dor
miens quippe oppressit eum

tes ante thronum · & in conspectu Agni amicti stolis albis · & pal
me in manib; eorum · Et clamabant uoce magna dicentes · Salus
dō nro · qui sedet sup thronum & Agno · Et omnes angeli stabant
in circuitu throni & seniorum · & iiii · animalium · & ceciderē
in conspectu throni in facies suas · & adorauerunt dm dicentes ;
Amen · Benedictio · & claritas · & sapientia · & grarum actio · &
honor · & uirtus · & fortitudo dō nro in secla seclorum · Amen ·

In illo · Videns turbas ihc · ascendit in montem · MATHEV ·

DOM DI ADVENTV DNI · Lec HIEREMIE PPHETE ·

Ecce dies veniunt dicit dns · Et suscitabo David germen iustum · & regnabit rex & sapiens erit · & faciet iudicium & iusticiam in terra · In diebus illis saluabitur iuda · & israel habitabit confidenter · Et hoc est nomen qd uocabunt eum dns iustus nr · Propter hoc ecce dies uenium dicit dns · & non dicent ultra uiuit dns qui eduxit filios israel de terra egypti · sed uiuit dns qui eduxit & adduxit semen domus israel de terra aquilonis & de cunctis terris ad quas eieciam eos illuc · Et habitabunt in terra sua · Dicit dns omps · IOHANNEM ·

In illo · Cum sublenasset ergo oculos ihc · & uidisset quia mul

IN VIG · S · ANDREAE APLI · Lec LIBRI SAPIENTIE ·

Benedictio dni sup caput iusti · Deo dedit illi hereditatem · & diuisit ei partem in tribus duodecim · Et inuenit gram in conspectu omnis carnis · & magnificauit eum in conspectu inimicorū · & uerbis suis mansuetos placauit · Glorificauit illum in conspectu regum · & ostendit illi glam suam · In fide & lenitate ipsius sem fecit illum · Statuit

Lpz. UB. 1609. f. 2a

oportuit solui uinculo isto die sabbati. Et cum hec diceret. eru
bescebant omnes aduersarii eius. Et omnis populus gaudebat
In uniuersis que gloriose fiebant abeo. N.S. MARIE. TIE.
NOMNIBUS REQUIEM QUISIVI. ET IN HEREDITATE SAPIEN
eius morabor. Tunc p̄cepit et dixit mihi creator omnium. et
qui creauit me requieuit in tabernaculo meo. et dixit mihi.
In iacob inhabita. et in israel hereditare. et in electis meis mitte
radices. Et sic in syon firmata sum. et in ciuitate sciificata simi
liter requieui. et in hierusalem potestas mea. Et radicaui in po
pulo honorificato. et in partes di mea hereditas illius. et in
plenitudine sorum detentio mea. Quasi cedrus exaltata
sum in libano. Et quasi cypressus in monte syon. et quasi pal
ma exaltata sum in cades. et quasi plantatio rosae in hieri
cho. Quasi oliua speciosa in campis. et quasi platanus exaltata
sum iuxta aquam in plateis. Sicut cynamomum et balsamum
Aromatizans odorem dedi. Quasi myrra electa. dedi suauitatem
odoris. INITIVM SCI EV SCDM MATHEVM.
LIBER GENERATIONIS IHV XPI. FILII DAVID. FILII ABRAHAM.
Abraham genuit isaac. Isaac autem genuit iacob. Iacob autem genuit
iudam et fres eius. Iudas autem genuit phares et zara de thamar. Pha
res autem genuit esrom. Esrom autem genuit aram. Aram autem genuit
Amminadab. Amminadab autem genuit naasson. Naasson autem ge
nuit salmon. Salmon autem genuit booz de rahab. Booz autem ge
nuit obed ex ruth. Obed autem genuit iesse. Iesse autem genuit
dauid regem. Dauid autem rex genuit salomonem. ex ea que fuit
urie. Salemon autem genuit roboam. Roboam autem genuit abiam.

Lpz. UB. 1609, f. 3v

Job. 74

Lpz. UB. 1610, f. 14r

cent opposite permerent se potui' qm consequerent. ⁊
ut e in his possibile e ee. ⁊ n possibile e ee. Hec ⁊ ita a se d
Idcirco aut li cuenit. qm sunt opposite; Semp g sedm m
oppositionis natura facienda e. q planissime seqr. singu
accomodans. atq. integras naturaliter efficiens oppositiones;
e n ee. simul ee n poterit. Namq. opposita ee manifestu e, siqu
posita quee possibile e ee, Fiu aut que e necessariu e ee. n oport
n necessariu e n ee. Huiu ⁊ alia negatio inuenirī potē. qm
eius negatio ea que dr. n necessarium e n ee. S. potui' ei q
namq. q dr necessarium e n ee. opponit ut dicim e. n n
impossibile e ee. n dicenda d illa ee negatio. qm dicim ⁊
pponit n impossibile e ee. Namq. affirmatio quedā e. im
negatio q e. n impossibile e n ee, Vniuersaliter u quēadmodū
ter poner. quēadmodū subiecta, Regula dat uniuersalē
endum e. q supiam dixim. ut subiectum ee ⁊ n ee ponat
ne. ipsos modos faciam. Hoc e ⁊ q aut negationē u ⁊ a
Modos ⁊ ipsos. i. possibile ⁊ contingens ⁊ ceos affirmation
iuncto pnegationib disponentes adid q dicim n e app
re q e homo ubum. ⁊ n e negatio pdicatum q da e in

L.p3.UB. 1610. f. 14v

um. ad demonstrationem omnium modorum. uale; na sigs
qum n ē. si potest n uerum ē. aliquum. et quę ē uerum
ē. Consequentię ů sedm ordinē fiunt. ita ponentur; Expe
rimentis disputabant. ad consequentias uenit; Hoc n dē.
odoq; quas ppositiones sequunt. quibq. sentiunt; Nos aut
consequentias ppositionum sub una serie disposuimus; hec aut
ecce
tur intelligit.

entes.	Consequentes.	Consequentes.
ē n eē.	N possibile ē eē.	N possibile ē n eē.
n eē.	N contingit eē.	N contingit n eē.
le ē n eē.	Necessariū ē n eē.	Necesse est eē.
ē n eē.	Impossibile ē eē.	Impossibile ē n eē.

s consequentias ipse disponet. nos aut breuiū reddenda
se inuicē consequunt, Qd possibile ē eē. contingit ali
eē; Qd aut contingit eē. n ē impossibile eē. q. n ē
necesse ē; Non ē n impossibile hodie eē pluuia. si n
npossibile. n necesse ē eē, hic ē unus ordo sequentię,
m tale hī sequentia, Qd possibile ē. nec. potē fieri ut n sit,
t n sit, Et q possibile ē n eē, contingit n eē, q aut

suspicent. ut sigs de bono suspicere qm bonū ē. et
q simul uere eē n possit. decipi. bono nē bene nē
ē opinatio. ē aut qm n bonū ē ů qm aliq aliud q
ē. neq. qcūq. eē. neq. qcūq. q. q n ē opinat. neq. q
fesso uerū. et pbato. q. unum et plura atq. infinita
triū; Est g opinio boni qm bonū ē. et hī uera ē. et
eē ea. q putat eē bonū id qm ē. ut sigs dicat id q
qm aliqd q n ē; S. hī q de bono dici possit. q ipsū
arbitrari multa n eē q ē; bonū n. q honestū ē
dicere qm utile n ē. possum dq dicere. qm expeti
sum arbitrari de bono. qm ē id q bonū ipsū n ē. et
qre nec ea q putat opinio bonū eē q n ē. nec ea q
ria. q putat bonū eē q bonū ē, hī ē n q dē; Alia
ē opinat. ut si dicam de bono qm malū ē. et mu
de bono dicam. bonū expectendum n ē. bonū
eē opinantię q n ē. q n eē q ē; Hę g reiecta
sunt de qm infinitę sunt. cū semp utrioq opp
opiniones. Sequt dies; Singlī ē fallacia. hī ea
ů generationes. qre ea fallacia; Opinioni igit

Facta enim. nec tendo chelin satis arma ferre
Aonia. & gemimus sceptrum vacuale tyrannis.
Nec finis post fata modū. flammasq; rebellis
Sedicione rogi. tumulisq; carenia regum
Funera. & egestas aeternis mortibus urbes.
Cerula eurubum. lenco figurine direc
Herbens arentes assiccu stringent rupes
Horrum ingenti uenione hymenon acerno.
Quis plus beroudio dabis. in modicu tre
Tidea. lumigeri subtos. amicus hiatus
Virgo. & hostile ppellens ecdibus agmen
Turbidus hippomedon. plorandiq; bella piu
Arcados. atq; alio expiceus horrore cannendus
Impia iamenta feruentis lumina dexta
Mersere cinis dumpniatu nocte pudorem
Scilipodes. longaq; animi sub nocte tenebre
Illu indulgentem tenebrisimeq; recessu
Sedis. maspectos celo iadusq; penates
Cruentis. tam assiduis eiceu uolatilis
Seua dies. animi scelerumq; inpectore dire
Se uacuos orbes. eruditu acensibile uiro
Supplicia ostentat celo manibusq; cruentis
Ulsat mane solu. sciuq; ita uoce petitur
Usontes animas. an rustiq; tartara penis
Uiregnis. tuq; tibrifero stix liuidi fundo
Ua uideo. multaq; mihi consicta uocari
Nnuc tesiphone. gusiq; uota secunda.
Ibene quid meruisime demuro eademe
Ouisti gremio. tectu uulnere plantas
Premasti. sistigni peti cymra bicornu
Ntur fusi iugo. possim ea degere falso
Omnitus polibo. in fidei iphiandos arto.
On geniu implicui rogo. secuq; tuentus

querens. i plochi lin grie-

Lpz. UB. Rep. I fol. 12, f. 2v

corpora simulata — gravia exala

Ipsa tacere peos; gravis commus, estuat aer
Sordidus. Magnae redeunt primane voluere;
Haec illa est crudelis humus, haec mœnia longe
Cernis, ut ingentis murorum porrigat umbras
Capis. Et spiritus moriens inter micet ignis.
Mœnia sunt iuxta modo nox magis ipsa tacebat.
Solaque nigrantes laxabant astra tenebras;
Horruit argia dextisque admœnia tendens;
Urbs obtuta prius nunc tecta hostilia thebae.
Et tamen inlesis superadis coniugis umbras
Sic quoque dulce solum cernis quo pedita cultu
Quae stipata manu iuxta tua mœnia primum
Oedipodis magni uenio nuptias, impia nam sunt
Vota. Pogos hospes planctusque funera posco.
Illum extorrem regni bellique fugatum
Illum quem solio non est dignata parentis
Reddere mihi. Tuque oro uenusima manibus illa
Effigies. Et tantae animae post membra solutae
Tu mihi pandenus tua quae ipse ad funera deduc
Sic meruit dix. Tectum quem ad gressa propinquis
Astorale case. Reficit supera spiramina fessi
Ignis horrendos inrupit turbida cupos;
Qualis abarbineis accensa lampade saxis
Orba ceres magnae uarabat imagine flammae.
Ausonii siculique latis uestigia nigri
Raptoris. Uacosque legens inpulucere sulcos;
Illius insanis ululatibus ipse remugit
Hencheladus. Ruptoque uias inlumina igni;
Persephonen amnes. silae. freta. nubila clamant
Persephonen. tantum stygi tacet aula marita;
Admonet attonitam fidus meminisse cereris
Altor. Occulto summittere lapada furto;
Regina argolicas modo formidata purbes.
Votum immane peis. spesque augustissima gentis
Noctem subinfesta. nullo duce. hoste propinquo.
Sola possensus armos. lubrica tabo

Lpz. UB. Rep. I fol. 12, f. 134*

Arripit extemplo miles deuille resurgens
Nocte et adhuc · neq: eni uelocior ullas
Iq: redeq: uiis · cognita uectania manulis
Cum illi stantes ubrauant oraccratte
Turbi minor diriapius · sic · intus abiectus
Ferra lux oculis · q̃ lis p nubila phebes
Ardua rubet · arcta labor · suffusa uenenio
Tendit · acsanie · gliscit · cutis · igneus · aqro
Oreq: apor · q̃ longasitis · morbiq: · famesq: ·
Et populus morsu una uenit · rigit horida tergo
Palla · reciuleq: reducunt · in pectora nodi ·
Arapos · hosatq: · ipsa nouat · pserpina cultus ·
Tunc geminus · q̃ ac uamanus · bigne rogali
Fulgurat · unuo manus · acra uerberat · ydro
Vrsitat abrupta · q̃ plurimus arcer cheron
Occurrit · celo · sibila · crine · uiroru
Congeminat · signiferus · unde omis · acheri
Mora maris · late · pelopeaq: · regna resultant ·
Audit · medius · celi · parnasus · & asper
Furoras · dubiaq: · ingo · fragor · in pulit · octan
Inlatus · geminis · uix · fluctibus · obstat · istmos ·
Psisuu · genitrix · curuo · delphine · uagante
Arripuit · frenis · gremioq: · palemona · pssic ·
Iq: ea cadmeo · peepsi · ubi culmine · pmum
Onstitit · asiciaq: · infixit · nube · penates
Rotatus · attonita · fratrii · sub pectore · motus
Emulesq: animos · subit · furor · eqq: · lecus
Nuudia · atq: parens · odium · metu · ide · regendi
Cuus · amor · ruptiq: · uicos · iurisq: · secundi
Mbitus · in pacies · sumo · dulcius · unum
Tare · loco · socius · q: · comes · discordia · regnis ·
Ieubi · delectos · proria · armata · iuuenes
Agricola · in posito · securi · affectat · aratro ·

Lpz. UB. Rep. I fol. 12, f. 3v

Ad duo templa pr[illegible] duplicer circumdandus ęstu.

Carminis ęd rerum certa cum lege cinentem.
Mundus et in mensu uatem circumstrepit orbe.
Neque soluta suis immittit uerba figuris.
Quem (s. mundū) primum interius licuit cognoscere terris
Munera caelestum. quis enim condentibus illis
Clepsisset furto mundū quo cuncta regunt.
Quis foret humano conatus pectore tantum
In uatis vt dis cuperet dis ipse uideri.

Innocentio. 20 Tu princeps auctorq. sacri cillenie tanti
Per te iam cęlum interius. iam sidera nota.
Sublimis aperire uias. imumq. sub orbem
Et per inane suis parentia finibus astra.
Nomina q. & cursus signorū. pondera. uires.
Maior ita facies mundi fore. & uenerenda
Non species tantum. sed & ipsi potentia rerum.
Sentirent quę dm̄ gentes. quam maximus esset.
Et natura (t natura) naturariq. dedit uires. seq. ipsa reclusit.
Regales (s. philosophos) animos primum dignata mouere.
Proxima tangentis rerum fastigia caelo.
Qui domuere feras gentes oriente sub ipso
Quas secat euphrates. in quas & nilus inundat.
Qua mundus redit. & nigras supeuolat urbes.

Lpz. UB. Ms. 1465, f. 1v

17a

Nunc quoq; ptermi faciem reserantia caelis;
Nec m̄ celandi est famę uulgata uetustas
Mollior emuco lactis fluxisse liquorem
Pectore reginę diuum · caelumq; colore
In fecisse suo; qua pptter lacteus orbis
Dicitur: et nomen causa descendit ab ipsa;
An maior densat stellarum turba corona
Coniuexit flammis · et crasso lumine candet
Et fulgore nitet collato clarior orbis;
An fortes animę · dignataq; nōmine caelo
Corporib; resoluta suis · terręq; remissa
Huc migrant e orbe · suum habitantia cęlum
Aetherios uiuunt annos · mundoq; fruuntur
Atq; hic aeacidas · hic et uenerantur atridas
Tydidemq; ferum · terręq; marisq; triūphis.
Naurę uectorem rhaeum · ilium q; senecta
In signem triplici · danaumq; ad pgama reges
Castra ducum et caeli · uectāq; sub hectore troiā.
Auroręq; nigrum partum · stirpemq; tonantis
Rectorem lucię; nec te · mauorcia uirgo
Preter eam · regesq; alios quos grecia misit ·
Atq; asiae gentes · et magno maxima pella ·
Quiq; animi uires · et strictas pondere mites

Lpz. UB. 1465. f. 17v

axi mus iliacae gentis certamina uates

Et quinquiginta regum regiq; patriq;
Hectoreumq; facit tutaq; sub hectore troiam
Et troiani ducis. tandem qd uicerat annis
Instantem bello gemmata p agmina pontho
Vitamq; in patria captisq; penatibus arma
Ore sacro cecinit. patria quę iura petentem
Dum dabat eripuit cuiusq; exore profusos
Omnis postertas lances in carmina duxit
Amnemq; intenues ausa est deducere riuos
Vnus fecunda omnis; sed proximus illi
Hesiodus memorat duosq; diuumq; parentes
Et chaos emixum terras. orbemq; sub illo
Infantem. et primos titubantia sydera corpo.
Titanasq; sones uuisse cunabula magni.
Et sub fratre uiri nomen sine fratre parentis
Atq; iterum patrio nascentem corpore bachum
Omniaq; immenso uolitantia numina mundo.
Quin etiam ruris cultus legesq; rogarit.
Militiamq; soli. quid colles bachus amaret.
Quod fecunda ceres campos. qd bachus utrumq;.
Atq; arbusta uagis eent qd adultera pomis.

Lpz. UB. 1465. f. 22r

Q uosigna duplicia sint
et biforma.

VNC binis insiste. dabunt geminata potentis
P er socium effectus. multum comes addet iaufert.
A mbiguis qualem quissint collegia fatis
A dmertum nexaq; duos p sidera piscos.
E t totidem geminos nudatis aspice membris;
H is conuincta manent alterno brachia nexu.
D issimile ē illis ter in contraria uersis.
P ar numerus. sed enim dispar natura notanda est;
A tq; hec ex paribus toto gaudentia censu
S igna meant. nihil exterminant in ipsis
A dmissū ve do lens quedam. quod parte recisa
A dq exduerso cōmissis corpore membris.
V t CAPRICORNVS qui intentū dirigit ARCVAM
I unctus equo pars huic oris sed nulla prioris;
H oc quoq seruandum ē alta discrimīna parte.
D istat enim. gemini duo sint duplicis figura.
Q uin etiā crigone binis numeratur in astris;
N ec facie ratio duplex. nī desint aestas
I n cipit autumnus media sub virgine uirī q;
I dcirco tropicis precedunt omnib; astra
B ina vt lunigero chelis CANCROq CAPROq
Q uod duplicis retinet conexo tēpore vires

Lpz. UB. 1465. f. 25v

Iupiter et cum matre dm̄ regit ipse leonem.
Spicifera est virgo cereris fabricata q libra
Vulcan. pugnax mauortis scorpios heret.
Venantem diana virum sed partis equine.
Atq angusta fouet capricornii sidera uesta
Et iouis adverso lunonis aquarius astrum est.
Agnoscit q suos neptunus in aequore pisces;
Hic quoq magna tibi uenient momenta futura.
Cum ratio tui fert stellas et sidera curret
Argumenta petes omni de parte uias q
Artis ut uigemo diuisa potentia surgat.
Et xpi quemq fidem caelo mortalia corda.;

Quę mēbra humana cuiq signo attributa sint.

ccipe diuisas hominis per sidera partes.
Singula q in proprias partem membra figuris,
In quis precipuas toto decorpore vires
Exercent; aries capit est ante omnia princeps
Sortit. censisq sui pulcherrima collo
Taurus et in geminis aequali brachia sorte
Scribunt conexa humeris pectusq locatum
Sub cancro et. laterum regnum scapulęq leonis.
Virginis in propriam descendunt ilia sortem.

Lpz. UB. 1465. f. 32r

48 a

Mentitur faciem mundus. nec constat origo.
Flexaq; momento uariant sidera templi.
Sed quanta effectu rese tam plena laboris
Cursib; aeternis mundum p signa uolantem
Et totum lustret curuatis arcub; orbem
Exprimet et uultus eius componere certos
Ac tantę molis minimū deprehendere punctum
Quae pars exortum. t q; fastigia mundi
Auferat occasus. aut imo sederit orbem
Nec me uulgatę rationis praeterit ordo
Quae binas tribuit signis surgentib; horas
Et paribus spacius aequalia digerit astra.
Vt parte exilla quaphębi ceperit orbis
Discedat numerus. summāq; ac commodet astris
Donec pueniat nascentis tempus ad ipsum
Atq; ubi substiterit signum dicatur oriri.
Sed iacet obliquo signoq; circulus orbe
Atq; alia inflexis oriunt sidera membris
At illis magis est rectus surgentib; ordo
Vt pp: ius nobis aliquid t longius astrum est
Vix finit lucesc cancer. vix bruma reducit
Quam breuis illa iacet. tam longius circul hic est
LIBRA. ariesq; parem reddunt noctemq diemq;

Lpz. UB. 1465. f. 48v

Et menses lucesq; suas horasq; dierum.
Per quos precipuas ostendunt singula uires.
Primus erit signu quo sol effulserit annus.
Annum quod lustrans consumit tempa mundi;
Proximus atq; illi subeunta signa sequuntur.
Luna dabit menses; pagit quo menstrua cursum.
Tuteleq; sue primas horoscopos horas
Asserit atq; dies tradit sequentib; astris.
Sic annum mensesq; tuos natura diesq;
Atq; ipsas uolunt numerandi signa p horas.
Omnia ut omne foret diuisum tempus in astra.
Per q aterna suos uariarent sydera motus.
Ut cuiusq; uices ageret redeuntes in orbem.
Ecce tantam rerum discordia inaeuo.
Et subtexta malis bona sunt lacrimeq; sequuntur.
Vota nec incunctos seruat fortuna tenorem.
Vsq; adeo p mixta fluit nec p manet usq;
Amistq; fidem uariando cuncta p omnis.
Non ann ann nec menses mensib; usq;
Conuenunt seq; ipsa dies aliumq; requirit.
Horaq; nonnulli simulis producitur horae.
Tempora quod sistant p prius parentia signis.
Per numeros omnis eu diuisa uolantis.

Lpz. UB. 1465. f. 62.a

Leipzig UB. Rep. II 4° 129a

ad papam petens ut huius fame uertitatem inquireret; Quia ac
cepta occasione exeundi primo in Langobardia quasi pinq
stione p dicta p fectus est. Inde arrepto itinere ad impe
ratorem usq; p uenit unde absolutus roma repedauit.
Ribboto archi eps. treuerensis moritur. DCCC·V· Carlus
iunior in boemanos sclauos cum exercitu a patre missus;
depopulata puntia regem eorum nomine lechonem occidit.
Capcan princeps hunorum a quis ad regem uenit. & ut postu
lauit inter sabariam & ccesmo tum habitandi locum accep.
eo qd sclauus infestantib; prisinas sedes habitare non potu
it. Erat enim xpianus nomine theodorus quo ad suos re
uerso & in multo p morte p uento. Cagano plegatos suos
petenti ab imperatore concessus est honor antiquus quem
cagan apud hunos iuxta prisci eorum ritu habere solebat.
DCCCVI· Particio regni francorum ab imperatore facta in uilla
theodonis inter filios suos. uscis & unus quisq; eorum quam par
tem tuen & regere debuisset sipat eum sup stite relinquer & de ea
particione testamentum con scriptum & a bo primatib; fran
corum confirmatum & leonis apostolici sub scriptione roboratum
est. Carlus iunior cum exercitu a patre missus in sorabos super
albim fluuium habitantes depopulata sclauorum terra duce eorum
miliduoch interfecit. ouissa est & mandeba ioana & alaman
nia atq; burgundia in boemanos uastata q; puntia nimi
ma portione absq; ullo graui incomodo regressa est. In cor
sica quoq; glassis a pippino contra mauros missa est. cuius ad
uentum mauri non expectantes abscesserant. Hadumar tamen cum

Testamentum

(tatis

Leipzig, UB
Rep. II 4° 129a,
fol. 10r

Lpz. UB. Rep. II 40 129a. f. 10v

genue p̄fectus. inprudenter contra eos dimicans occisus ē.

¶ Decem. Aaron rex p̄sarū papilionem & tentoria quam funes coxdiuersis tincta coloribus pallia quoq; sinica multa & p̄tiosa. & odores atq; unguenta & balsamū. hec ñ & horologū exaurum calco arte mechanica mirifice conpositū. In quo xii. horarū cursus. ad clepsidra uertebatur cū tocidē erant pilulis quae ad conpletionē horarū decidebant. & casu suo subiectū sibi cimbalū tinnire faciebant. addit is in eo dē eiusdē numen equitib; quip xii. fenestras conpletis horis exiebant. & inpulsu egressionis sue tocidē fenestras quae prius erant aperte clūdebant. eodē anno rex burghardū comitē stabili sui cū classe misit in corsiā. ut eā amaūris qui superiorib. annis illuc p̄datū uenire solebant. defenderet. a quo cū uenirent & cū eo decertarent uicti ac fugati sunt. amissis xii. nauib; & plurimis suorū interfectis. Decem. Godofridus rex danorū abodritos bello adgressos quā uis multis afficeret malis. cū magno tamen copiarū suarū detrimēto redit. Reginoldo filio frīs sui & obtimis militū suorū & manu pmtissimorum amissis. Carlus filius imperatoris qui resistendū ei saxonū terminos adgredi tempta ret. directus fuerat albia ponte iunxit & cū exercitu cui p̄erat in limites & s mel dingos quieti psi adgodafridū defecerant. quantapotuit celeritate trans posuit populatisq; circū quaq; eorū agris et transito iterū flumine cū incolomi exercitu In saxoniā se recepit. Eardulf rex nordūbrorū regno

ergi uana
olorefacta
re pulchr
dinis impr
fit. Oūt em
na bissina
am tentoria

horologū

Leipzig, UB
Rep. II 4° 129a
fol. 10v

Lpz. UB. Rep. II 4° 129a

& patria pulsi ad imperem uenit. & patefacto aduentu sui ne
gotio romā profiscitur. DCCC VIIII. Desertosa ciuitas his
panae a hludowico filio imperii obsessa sed ñ expugnata ē. Tardulfus
ree nordamnorum in regnū suum reducit ē p legatos imperii &
leonis pp. His temp ceiliū habitum ē de processione spiritus sci. Qui
questionem iohannes quidā monachus hierosolimis primo
commouit. Cui definiendae causa bernharius episc uuangionū. &
adalhartus abbas corbiae monasterii romā ad leonē papā missi.
Imperatori cū ei multa de iactantia & superbia regis danorum nuntia
rent. iussit castrū hessfeld trans albiam aedificare. Intea thrasco
dux obodritorū p quē cū auxilio saxonū uuilzos & smeldingos
p domuit. & omes qui a se defecerant reuerti coegit. In emporio
reric abhominib; godafridi p dolum interfectus ē. DCCCX.
Hroutrud filia imperii quae natu maior erat VIII id IVII. die ob.
Imperator ū aquis grani adhuc agens. I comitia gotafridū regē &
pedtrionē meditans nuntiū accep classem ducentarū nauiū
de nordmannia frisiā appulisse. totasq frisiaco litori adiacen
tes insulas ee uastatas. Iamq exercitū illū in itinere ee. terrenq
plia cū frisonibus cōmisisse. danosq uictores tributū uictis im
posuisse. & uectigalis noē centum libras argenti a frisonib;
iā ee solutas. regē ū godafridū domi ee. & reuera ita erat
Qui nuntii adeo imperii cōtraui ut missis in omes circumq
regiones ad cōgregandū exercitū nuntius. ipse sine mora
palatio exiens. primū quidem classi occurrere. Deinde ū trans
misso hreno flumine in loco qui lippeham uocat. copias quae
non dū cūenerant statuit opperiri. Vbi dū aliqt dies mo

Leipzig UB. Rep. II 4° 129a

Quorũ itaq. adiutorio suffultus utpriuus partẽ regni subri
puit eandẽ retrũ secum retinendo obtinuit. Engilmarus pata
uiensis epʃ obiit. manus locũ Vuihingus quidã alamannus
contra institutum patrũ prius maribeccuensis. abapostolico des
tinatus epʃ. rege concedente successit. Sed ĩ multo post
a deotmaro archi epõ. ceterisq. suffraganeis suis. contra uo
luntatẽ regis canonicali iudicio abiectus. acribharius adeandẽ
sedẽ epʃ. iudipsũ temp' ordinatus ẽ. DCCCC. imperator
urbe radaspona die ultimũ clausit. & honorifice in domo
sci emmerammi martyris xpi asiuis sepelitur. Luduuicus
cus filius ei. qui unicus tunc parulus. de legali uxore
natus illi erat in regnũ successit. Cui fr̃ de cubina zuen
tipolcus. N. callicanũ regnũ secũ retinens. rei ecclesiũ
crudelitate sua immoderate affectans. maxime crimen
eo qd ratpodo treuerensi archi epõ contra sacerdotalem
honorẽ baculo suo in capite percutiens intulit. asiuis tã epis
quã comitib; omnib; desertatus ẽ. Ip se ũ recuperare
nitens cũ paucis contra eos incaute dimicans. uncã cũ regno
finuit. Baiouuarii pboemanniã ipsis secũ assumptis reg
nũ marci aurq. cunctis incendio pires ebdomadas de
uastantes. Tandẽ cũ omni pspeitate domũ reuersi sunt
nees ũ auari quidcum ũ ungari tota deuastata italia
tã uccisis epis quã plurimis italici contra eos depel
lere molientes. In uno plio una die ceciderẽ xx mil.
psi nãq. eadẽ ua quam tauerẽ pannoniã ex maxima
parte deuastantes regressi sunt. Missos illoq

Engilmarus epʃ pata ẽ.

Vuihing

Rabbar

DACCC900.

Arnolfus

zurp

Leipzig, UB
Rep. II 4° 129a,
fol. 40 R

Lpz. UB. Rep. II 40 126a

¶ referunt. Niciforus impr grecq; p multas uictorias Ires, pspe
re gestas auulgarib; occis michaele successore accep. Qui
legatos karoli ad niciforu missos constantinopoli audiu. Absol
uit. Cum quibus et suos legatos direxit. et pace a nici
foro incoeptam cfirmauit. Qui cia ubi ad impm aquis
grani uenerunt scriptu pacti abeo in aecta suscipientes mo
re suo. i. greca lingua dixerunt ei laudes. Imprem aquis
¶ & basileum appellantes. Cu grimoldo duce beneuen
tanq pax facta & tributi nomine xxv. milia soli
dq auri a beneuentanis accepta. classis danq. L. liben
nam aggressa a scottis plio superat. Hoc anno p meridie
¶ solis eclypsis fuit. Dccc xiiij. Impr amalharium tre
uerense epm. Ipetru abb monasteri non antiulas, ppt
pace cu michaele impre confirmanda constantinopo
lim mist. Hlodouuicu filium coronauit. Isibi consorte
imperii fecit. Bernhartu qq nepotem suum. filium
pippini. filii sui italie pfecit. Irregem appellari iussit.
Concilia karo Concilia qq sup statu aecclarum corrigendo ab epis celebrare
lin. v. iussit. Quq unu mogontiaci. alteru remis. Tertiu turonis. iii
cabillione. v. arelati congregatu e. Quq gesta q nosse uoluerit
inuenire poterit, Ions ap mogontiacu incendio cflagrauit.
Kart optim Dccc xiiij. Kart impr diu aqis grani hiemaret. Anno aetatis suae
impr. o. circit lxxi. regni au xl. iiij. subactaq italia xliij. Cxq u impr
Iaug appelat e. Anno xiiij. v. Ide feb rel humanis excessit. Cui hlud
wicus filius e successit. Iad suscepti regni administratione cura euersa
p mo legationes gentiu q ad patre uenere audiuit absolu. Deinde si

Leipzig, UB
Rep. II 4° 129a
fol. 12v

Lpz.UB. Ms. 36

eos dieb; vt & sic uenimus romam; Et inde cum audis 45.
sent fratres occurrerunt nobis usq; appii forum & tres
tabernis ; Quos cum uidisset paulus gratias
agens deo accepit fiduciam; Cum uenissemus autem
romam permissum est paulo manere sibi met custodi
entem se militi; Post tercium autem diem conuocans
primos iudeorum dixit; Ego uiri fratres nihil ad
uersus plebem faciens aut timorem paternum nunc
tus abhierosolimis traditus sum in manus romanorum
Qui cum interrogationem habuissent de me uoluerunt
me dimittere eo quod nulla causa esset mortis in
me. Contradicentib; autem iudeis coactus sum ap
pellare cesarem non quasi gentem meam habens aliquid
accusare; Propter hanc igitur causam rogauit uidere uos & al
loqui; Propter spem enim israhel catena hac circumdatus
sum; At illi dixerunt ad eum; Nos neq; litteras ac
cepimus de te a iudea neq; adueniens aliquis fratrum
nunciauit aut locutus est Quid te de malum. Rogamus
autem ate audire que sentis; Nam de secta hac notum est nobis quia
ubiq; ei contradicitur; Cum constituissent autem illi diem.
ueneruntad eum in hospicium plures quib; expone
bat testificans regnum dei suadensq; eis de ihu. et ex

Lpz. UB. Ms. 36, fol. 5r

est dñs possecorum suq; asclo pphtarū. Moyses qdem dixit. Quia 5.
pphām uobis suscitauit dñs ds ur. de frib; uris. tamquā meipsū
audietis. iuxta omnia quecūq; locutus fuerit uob. Erit autē
omis anima quecūq; ñ audierit pphām illū. exterminabitur
de plebe. Et omis pphe a samuel et deinceps qui locuti sunt et an
nuntiauerunt dies istos. Vos estis filii ppharum et testamenti
qd disposuit ds ad patres nros dicens ad abraham. Et in semi
ne tuo benedicentur omis familie terre. Vobis primū ds suscitāns
filium suū misit eū benedicentē uob. ut conuertat se unusqsq;
a nequicia sua. Loquentib; autē illis ad pplm. supuenerunt
sacerdotes et magistratus templi. et saducei dolentes quod
docerent populū et annuntiarent in ihū resurrectionē
ex mortuis. et miecerunt in eis manus. et posuerūt eos in custodia
in crastinū; erat enī iam uespa. Multi autē eorū qui audierant
uerbū crediderunt. et factus ē numerus uiros quinq; mi
lia. Factū ē autē ut congregarentur in crastinū principes eorū
et seniores et scribe in hierusalē. et annas princeps sacerdo
tū. et caiphas et iohannes et alexander. et quotqt erant
de gnre sacerdotali. et statuentes eos in medio interroga
bant. In qua uirtute aut in q nomine fecistis hoc uos.
Tunc petrus repletus spū sco. dixit ad eos. Principes ppli
et seniores si nos hodie iudicamur in benefacto hominis in
firmi. in q iste saluus factus ē. notū uob sit omib;. et
omi plebi isti. qa in nomine ihū xpi nazareni. que uos
crucifixistis. que ds suscitauit a mortuis. in hoc iste astat
coram uob san. Hic ē lapis qi reprobatus ē a uob edificantib;
qi factus ē in caput anguli. et nonē in alio aliq salus.
Nec enī nomē aliud sub celo datū hominib;. in q oportet
nos saluos fieri. Videntes autē petri constantiā et iohis

Lps. 68. Ms. 36

dent ad reges totius ire congerare illos
in pliu m. ad diem magnu di omnipotentis.
Ecce uenio sicut fur. Beatus q uigilat. &
custodit uestimenta sua ne nudus ambulet.
& uideant turpitudinem eius. Et congre
gauit illos in locu q uocatur hebraice
hermagedon. Et. vii. angelus effudit fiala
suam in aerem. & exiuit uox magna de te
plo athrono dicens. Factum est. Et facta sunt
fulgura. & uoces. & tonitrua. & terremotus
factus e magnus. qualis numqua fuit ex
quo homines fuerunt sup terra. talis terre
motus. sic magnus. Et facta e ciuitas mag
na in tres partes. & ciuitates gentiu ceci
derunt Et babilon magna uenit in memoria
ante dm. dare ei calicem uini indignaci
onis ire eius. Et omnis insula fugit. & mon
tes non sunt inuenti. Et grando magna sicut
talentum descendit de celo. in homines. &
blaphemauerunt homines dm ppter plagam
grandinis. qm magna facta est uehementer.
Et uenit unus de. vii. angelis q habebant. vii
fialas. & locutus e mecum dicens. Veni osten

Lpz.
UB.
Ms.

Incipit prologus s. Hieronimi pbi in epistolas canonicas.

Non ita ordo est apud grecos q̃ integre sapiunt. et fide rectam sectantur epistolarum septem que canonice nuncupantur sicut in latinis codicibus inuenitur. quod quia petrus primus est in numero apostolorum prime sint etiam eius epistole in ordine ceterarum. si sicut euangelistas ductu ac ueritatis linea correximus. ita has proprio ordini dono nos adiuuante reddimus. Est enim prima earum una iacobi. petri due. iohannis tres. et iude una. que si ita ut ab eis digeste sunt. ita quoque ab interpretibus fideliter in latinum eloquium uerterentur. nec ambiguitatem legentibus facerent. nec sermonum se se uarietas impugnaret. illo precipue loco. ubi de unitate trinitatis in prima iohannis epistola positum legimus. in qua etiam ab infidelibus translatoribus multum erratum esse fidei ueritate comperimus. trium tantummodo rerum uocabula. hoc est aque. sanguinis. et spiritus. in ipsa sua edicione ponentes. et patris. uerbi quoque ac spiritus testimonium omittentes. in quo maxime et fides catholica roboratur. et patris. et filii et spiritus sancti una diuinitatis substantia comprobatur.

Lp2.UB.Ms.36

uotorũ meorũ. Ne dederis mulieribus sub 131.
stantiã. et diuitias tuas addeleridos reges.
Noli regib; o lamuel. Noli regib. dare uinũ. qa
nullũ secretũ ẽ ubi regnat ebrietas. ne forte
bibant. & obliuiscantur iudiciorũ. & mutent
causã filiorũ pauperis. Date siceã merentib.
& uinũ his q amaro sũt animo. Bibant & ob
liuiscant egestatis suę & dolores ñ recorden
tur amplius. Aperi os tuũ muto. & causis
filiorũ omniũ q p transeunt. Aperi os tuũ.
31,9. F decerne qd iustũ ẽ & iudica iopẽ & pauperẽ.

Verba ecclesiastes filii dauid regis
IANITAS VANITATVM
dixit ecclesiastes. vanitas uanita
tũ. & omã uanitas. Quid habet
homo amplius de uniuerso labo
re suo. qd laborat sub sole. Generatio pteit
& generatio aduenit. terra uero i ẽnũ stat.
Oritur sol & occidit & ad locũ suũ reuertit. ibiq;
renascens girat p meridiẽ. & flectitur ad aqlo
nẽ. Lustrans uniuersa i circuitu pgit spũ. & in
suo circulos reuertetur. Omnia flumina i eunt in
mare. & mare non redundat. Ad locũ unde
exeunt flumina reuertunt. ut iterũ fluant.
Cuncte res difficiles. ñ potest eas homo explicare
sermone. Non saturatur oculus uisu. nec auris
implet auditu. Quid ẽ qd fuit. ipsũ qd futu
rũ est. Quid ẽ qd futurum fuit. ipsũ qd fa

F In diebus Cap. XXXI. v. 9.

Lpz.UB.Ms.36

caritatē. qa ds caritas ē. / et q diligit hanc dilectio-
onē diligit dm. Et si ita dilexerim. / diligit nos
ipse ds. diligunt et nos sci apli iudices nri et ex
orant pnob. / ut in uniuersali iudicio xpi cū
ipsis in ppetuū coronem. / qd pstare dignetur
ipse iudex et dns nr. / q cū patre et spu sco
uiuit et regnat ds pomia scla sclorum amen.

Dixit q dam uidetur frs kmi cum
audiuit dnm dicentē. uenite ad me omes
qui laborati estis et ego reficiā uos. /
tollite iugū meum sup uos. et discite q a mitis
sum et humilis corde. et inuenietis requie ani
mab uris. iugū enim meū suaue. et onus meum
leue est. / et considerant eos q iugū ipsū in trepida
ceruice subierē. et illa sarcinam mansuetissimis
humeris acceperē. tantis agitari et exerceri
difficultatib. huius scli. ut ñ alaborib adquierē.
s. aquiete ad laborē / uocari uideant. / cū et apls dicat.
omes q uolunt in xpo pie uiuere psecutionē
pacient. Aut q aliquis. Quom iugū lene est.

Lpz. UB. Ms. 282, fol. 82r

nominis ipsius pprietas docet. dominationes etiam. ab eo qd' ibusdam dominent. principatus quoq; qd' habeant quos sint principes. sedes. qd' ita scilicet do cohereant. & domestice familiares ei sint. ut in ipsis uelut in quadam sede diuina maiestas peculiarius requiescat. quodammodo in eis firmius retinetur. XVI.

EGO autem inmundos spiritus antiquioribus potestatibus eisq; esse subiectos. preter illa scripturarum testimonia quę in euangeliis quoq; calumpniantibus pharisei dni legimus responsione de scripta. si ego in belzebub principe demoniorum eicio demones. etiam perspicue uisiones experimenta sciorum multa nos edocent. Nam cum unus ex fratribus nris in hac solitudine iter ageret. adue sperascente iam die. antrum quodam reperiens. ibidem subsistit. uespertinam uolens in eo sinaxim celebrare. Ubi dum psalmos ex more decantat. tempus medie noctis excessit. Cumq; finita solempnitate refecturus lassum corpusculum resedisset. repente cepit caterias demonum undiq; efluentium innumerabiles intueri. Quę infinita constipatione atq; ordine longissimo precedentes. alię pibant principem suum alię sequebantur. Qui tandem aliquando magnitudine procerior cum horrendo aspectu terribilior aduenit. ac posito solio. cum tribunali quodam sublimis consedisset. unius cuiusq; actus diligenti cepit examinatione discutere. illosq; qui nec dum se circumuenire emulos suos potuisse dicebant. uelut ignauos ignauosq;

cf. Lpz. Ms. Rs. 283

fol. 41r

Tegan

Lpz. UB. Ms. 283

XI De caritatis perpetuitate.
XII Interrogatio de pseuerantia spiritalis theorice. Si no diabolu
XIII Responsio de directione cordis in dm. et de di regno. et de reg
XIIII De animae ppetuitate. XV De contemplando do.
XVI Interrogatio de cogitationum mobilitate. Si n possit.
XVII Responsio quid possit mens sup cogitationum statu. qd uc
XVIII Comparatio aquaris molae et animae.
XVIIII De trib; cogitationum mrarum principiis. Si trapeunt.
XX De discernendis cogitationib; ad similitudinem pbabilis
XXI De illusione abbatis iohannis.
XXII De quadriptita discretionis ratione. Si tione et fine.
XXIII De sermone doctoris. secdm audientium mentum.

Explicunt capitula. Incipit collatio prima abbatis moysi. de monachi destinatione

VT IN HEREMO SCITHI

ubi monachorum pbatissimi patres et omnium sanctorum comorabatur praecipio abbatis moysen qui inter illos egregius florebat suauis insolum actuali sed uerum etiam theorica uirtute flagrabat istructione et fundari cupiens cepe risset una cum sancto abbate germano. cui quo in ab ipso tyrocinio ac rudimentis militiae spiritalis ita iduiduum deiceps etiuberniu; tam in coenobio quam in heremo fuit. ut cuncti ad significandam solitudinis ac propositi nri paritatem pronunciarent una mente atque anima duob; in ceo corpo rib; pariterque abeodem abbate edificationis sermonem fusis lacrimis poscerem. quippe cui hunc animi rego

eine Seite ingelegt von

f. 16r

f. 18 recto

e appetenda discretione.
e in modicis ieiuniis & uigiliis.
interrogatio de continentia uel discretionis mensura.
e optimo cibi cotidiani modo. ncatur.
b iectio de facilitate continentie. que duob; paucis iusti
esponsio de uirtute mensura expte continentie.
uoniã generalis ac refectionis modus fit.
uẽ ad modũ abundãtia humor generaliũ castigetur.
e labore equalis refecionis & de fris benjamin exactate.
n terrogatio quom possit una semp eadẽq; mensura ser
e ñ excedendo refectionis mdo responsio. uari.

explicit uita patrum

capte collatio sedã [illegible]

EGUSTATO itaq; matutino sopore. cum ortum lucis tandẽ nobis clarissse gaudentes. repromissã narrationẽ reposcere cepissem. beatus moysses ita exor sus est. Sum uidea uos tanto desiderii ardo re flammatos. ut ne ipsum quidem parui simũ quietis momentum. qd spiritali colla tioni sub trahens. refectioni carnis maluerã deputare adrem credã uri corporis pfecisse. mihi quoq; h uiusmodi considerantibus feruorẽ. sollicitudo maior incumbit. Necesse ẽ enim etiã me in psoluendo debito tantorum uirorẽ deuotionis curam gerere. quanto uos id attentius uideo postulare sedm illã sententiã. Si sederis cenare ad mensã potentis. sapienter intelligere quę apponunt tibi. & immitte manũ tuã. sciens quia talia oportet te pparare. Qua obrem bono discretionis eius; uirtute dicturi. nequam sermo nocturnę collationis ingressus. finẽ habę disputatio

m

Lpz. ms. fol. 283, fol. 17

Lpz. UB.
Ms. 283

meepi retinentib; laqueis. ad dm expeditior puenirent. alii anachoresin necessariam id est remotionem & heremi secreta conserunt. in qua commanens qs familiari impellare dm. aq; posset peculiari iherere. nonnulli sectanda carnalis id e humanitatis officia definirent. qd his regna celoe daturu se dns in euangelio uelut specialiter promittat dicens. uenite benedicti patris mei possidete paratu uobis regnu a constitutione mundi. esuriui enim. & dedistis mi manducare. sitiui. & dedistis mi bibere. et cetera. cuiq; in hunc modu diuersis uirtutib; ad ptu certiore ad dm parari posse decernerent. effectq; noctis maximu tempus hac inquisitione esumptu. intulit demu beatus antonius. Omia quidem hoc quae docistis necessaria sunt. 7 utilia sitientib; dm atq; ad eum cupientib; puenire. sed his principale tribuere gram. ne quaqua nos inumeri multoe casus & experimta pmittunt. Nam sepe numero acerrime ieunnis seu uigiliis incubantes. ac mirifice insolitudine secedentes. priuatione quoq; omiu facultatu ita sed tantum. ut ex ipsis nec unus die uictu sibimet unumue denariu sup et haberent. humanitatis cuia studia tota deuotione complentes. ita uidm repente deceptos. ut arreptu opus n potuerint congruo exitu terminare. sumuq; feruore. 7 conuersationem laudabile. de testabili fine cluserint. Quia obrem quid principaliter ducat ad dm: manifeste poterim agnoscere. si ruine ac deceptionis illoe causa diligenti anobis fuerit indagata. In illis namq; cu exuberarent pdictu opera uirtutu. discretio sola deficiens. usq; ad finem ea durare n sinit. Nec enim alia lapsus eoe causa deprehendit. nisi quod minus asenioribus istituti. neqquaqua potuerunt ratione discretionis adipisci. quae pretinuens uitamq; nimietatem. uia regia monachu docet semp incedere. & nec dextra uirtutum pmittit excedere. id e feruoris excessu iuste conuenientiq modu inepta psumptione transcendere. nec oblectatu remissione deflectere ad uicia sinistra concedit. hoc e sub pretextu gubernandi corporis contrario spiritu tepore lenescere. Hoc namq; est discretio. quae oculus & lucerna corporis in euangelio nuncupat. secdm illam sententia saluatoris. lucerna corporis

f. 56 recto
Lpz. UB. Ms. 283

HTERCETEROS xpianę philosophię uiros. abba
tem quoq; uidim danielē. equalem quidē in omi
uirtutū genere hisqui inheremo sctū commanebant.
sed peculiari grā humilitatis ornatum. Qui merito pu
ritatis ac mansuetudinis suę abeato pafnutio solitu
dinis eiusdē presbitero & quidē cum multis iunior
ētate. ad diaconatus ē prelectus officiū. Intantum enī
idem beatus pafnucius uirtutib; ipsius aggaudebat.
ut quem uitę meritis ꝗ grā parem nouerat. cocquare sibi etiā
sacerdotii ordine festinaret. Siquidē nequaquā ferens in inse
riori cum ministerio diutius inmorari. optansq; sibimet successo
rem dignissimū prouidere supstitē. eum pbiterii honore pro
uecit. Qui tam prioris humilitatis ac mansuetudinis suę con
suetudinē non omittens. nihil umquā sibi illo presentē de sub
limioris ordinis adiectione donauit. sed semp abbate pafnutio
spiritales hostias offerente. hic uelut diaconus in prioris ministerii
pmansit officio. In quo tam beatum pafnutiū cum talis uir
ētis ac tantis. ut in multis etiā prescientię grām possideret. hęc
spes substitutionis electioq; frustrata ē. Nam ñ multo post. hunc
quē sibi parauerat successorē. premisit ad dominum. .11.

HIC igitur beatus daniel inquirentib; nobis cur int
dum residentes in cellula tanta alacritate cordis. cui
ineffabili quodā gaudio ꝗ exuberantia sacratissimo
sensuum replerem. ut eam non dicā sermo subsequi. sed ne
ipse quidē sensus occurreret. oratio quoq; pura emitteret ac
prompta. & mens plena spiritalib; fructibus precessuas effica
ces ac leues etiam psopore supplicans ad dm puenire sen
tiret. ac rursum nullis existentib; causis. tanto subito reple
remur angore ꝗ irrationabili quadam mestitia premerem

a)

Angelus autem dni apparuit papan ei religiosa uiro nomine modesto dicens. Tolle puerum & descende ad mare quo inuenies nauiculam qua transfetabis una cum eo in regionem quam tibi ostendero. Beatus modestus dixit. Dni uiam quam dicis nescio. & quo ibo. Angls dni dixit ei. Ego uos ducam. Erat autem beatus virtus cum amicis septem & xiens uero angls dni deducebat eos. Et dum peruenissent ad mare inuenerunt nauiculam quam eis xpe dns parauerat. Conuersus quoq; angls dni sub specie iuuenis ad infantem dixit ei. In qua regione fe stinatis. Sis virtus dixit. Quo nos dns dixerit pmptu sequemur & hylares. Dixit ei angls dni. Et naulum tuum ubi est. Sis vir dixit. Cum nos seruum suum dabit tibi mercedem. Et ascendentes nauiculam applicuerunt in loco qui dicitur alectonius & subito is qui eos naui deposuit ni apparuit. Ipsi uero ingressi flumen qd dicitur siler receuerunt suburbore. ubi dns pbeatum uirum multas operabatur uirtutes. Cibus uero ministrabatur eis paqualem celitus. Et cum maius ppli multus fama signorum uulgante uirtute dni ad eos fieret clamabant demonia. Qd nob & i vite. Ipse nusti ante tempus pdere nos. Beatus autem virtus instanter docebat pplm pecepta dni. & multi cuerientes baptizabant. Sis quoq; puer gratarum actiones dno referens. dum pdicante ppto diuinam clemenciam atq; omipotentiam deuotissime decantabat. Credidi ppter qd locutus sum dno. ego autem humiliatus sum nimis. Et rte. Sicut cervus desiderat ad fontes

Lpz. UB. Hs. 829, 1. 5r
Chorst. Ser. 3, Lief. 9, T. 3

erat ē sutudo ut iuuenis lector cū libro ñ
antea legere p̄sumeret. quā sēs nutu iussisse
factū ē aut ut ulla die dnica pphetica lecti
one iā lecta ante altare stantē qui lectionē
beati pauli p̄ferret. beatissim antistes ambro
sius sup sēm altare obdormiret. Quod uidentes
multi cū null' eū prius excitare p̄sumere trans
actis fere duae aut trium horae spacius excita
uerūt dicentes. Iā p̄ tertia iubeat domn lectionē
legere expectat eū ppl's. ualde iā lassus. Re
spondens aut ambrosius. Nolite inq̄t turbari
multū eū m̄ uale sic obdormisse. cui tale
miraculū dns ostendisse dignat' sit. Nā nouerit
is frm̄ meū martyrū sacerdotē egressū de cor
pore fuisse. me aut ei funeri obsequiū p̄buisse.
Ipsoq; exmore seruitio capitellū tantū uobis
excitantib; ñ expleui. Tē uli stupefacti pariter
& admirantes die tēp' notant solicite requi
rentes. q̄ ipsa die temp' q; reperiunt q̄d beatus
c̄fessor dixerat se ei exequiis deseruisse. Ob
atū uirū uicū transitu sēq; canit numerus
angl'q; exultat chorus omūm q; celestium iu
uenū occurrit exercitus. Diabolus p̄sumptio
ne c̄fundit. excita uirtute roboratur. sacerdo
tes reuelatione glorificant. Quē mucha hel
assūpsit. cū angl'is. maria suscepit cū uirgi
nū choris. paradisus reuinet lētū cum sanctis.

Lpz. UB.

EK; HS. Nr. 829 (a) BL. 5r; b) BL. 82r.

erat c̄ suetudo ut uenient lector cū libro n̄
antea legere p̄sumeret. quā sc̄s nutu uussisse
factū ē aut ut illa die dnica pphetica lecti
one iā lecta ante altare stante qui lectionē
beati pauli p̄ferret. beatissim̄ antistes ambro
sius sup sc̄m altare obdormiret. Quod uidentes
multi cū null̄ eū prent̄ excitare p̄sumere trans
actis fere duae aut trium horae spacis excita
uerū dicentes. iā p̄ teret. iubeat dom n̄ lectionē
legere expectat eū ppl̄s. ualde iā lassus. Re
spondens aut ambrosius. Nolite inq̄t turbari
multū eū m̄ uale sic obdormisse. cui tale
miraculū dn̄s ostendisse dignat̄ sit. Nā noueri
tis frm̄ m̄ eū martyrū sacerdotē egressū decor
pore fiusse. me aut eī funeri obsequiū p̄buisse.
p̄ actoq; ex more seruitio capitellū tantū uobis
excitantib; n̄ explenti. Tē uli stupefacti pariter
& admirantes die tēp̄ notant solicite requi
rentes. q̄ ipsa die temp̄q; reperiunt q̄d beatus
c̄fessor dū exit se eī exsequiis deseruisse. O be
atū uirū uicū transitu scōq; cant̄ numerus
angl̄oq; exultat chorus omūm q; celestium ur
tutū occurrit exercitus. Diabolus p̄sumptio
ne c̄fundit̄. ecclia uirtute roboratur. sacerdo
tes reuelatione glorificant̄. Quē micha hel
assūpsit. cū angl̄is. maria suscepit cū uirgi
nū choris. paradisus retinet letū cum sanctis.

Lpz. UB. 4.

Nr. 829 a) ~~BL. 5r;~~ b) BL. 82r.

Chart Su. 3, Lieg. 9, T. 3

Lpz. UB. Ms. 829
fol. 48r

detulisse. Qua plerũq; ses ille quasi ãmiciculo
circũtectus. ñ dedignatus ẽ minus phestiã su
mere. cui alium potius interpretabat auctorẽ.

Erat etiã alterius anachoretę in illustre
gionib; nomẽ illustre. q̃ in ea parte deser
ti que sienis iungit̃ habitabat. Hic cũ
primũ se ad heremũ contulisset. herbis
herbarũq; radicib; q̃ sp̃ dulces iterdũ & saporis
eximii fert harena victurus ignarus graminis
eligendi. noxia plerũq; carpebat. nec erat facile
uim radicũ sapore discernere. q omnia eque dul
cia. s; pleraq; occultiore natura uirus letale cohibe
bant. Cũ q̃ edentẽ uis interna torqueret. & imensis
doloribus uitalia uniũsa quatterent. ac frequens
uomitus cruciatib; ñferendis ipsam anime sedem
stomacho iam fatiscente dissoluere. omnia penit̃
que ẽnt edenda formidans. septimũ iniciunis
die spiũ defimente ducebat. Cũ ad eũ fera cui ibi
cise nomẽ accessit. Huic ppius astanti. fasciculum
herbarũ. quẽ collectũ p die attingere ñ audebat.
obiecit. S; fera que uirulenta erant ore excu
ciens. que innoxia nouerat. et eligebat. Ita uir
ses eius exẽplo q̃d edere. q̃d respuere. deberet
doctus. & periculũ famis euasit. & herbarũ
uenena uitauit. S; longũ ẽ de omib; qui

Lpz. UB. Ms. 829

Ubi de oue recenti tempore tonsa comparationem facit. & de homine in pellicea uestire rapto. & de prato a bubus depasto. & porcis effosso. Ubi miles quidam cingulum in ecclesia monachi pfissius abiecit. & cetera. xvii.

Ubi uirginem predicat. quae fortissimi uincula ppositi nec ipsius etemplatione laxauit. & cetera. Ubi eum sci hoc e petrus. & paulus. agnes. tecla. & maria. sepe uisitauerunt.

Ubi angls qui gestum mmauso fuisset insinodo nunciauit. Explicunt capitula. Incipit

vo primo pertvr teo
pore relictis scolis. beato me
uro uenxi. paucos post dies
eumtem ad ecclam se
quebamur. Inter
rim ei semi
nudus hibernis mensibus paup occurrit.
orans sibi uestimtu dari. Tunc ille accersito
archidiacono. iussit algmtm sine dilatione
uestiri. Brmde secretariu ingressus. cum
solus ire erat illi e surtudo presidere.
hac eum sibi eam in ecclia solitudinem pmis
sa clericis libertate prestabat. cum qu
dem in alio secretario prbi residerem.

Lpz. Ms. fol. 829

mille commutia. Obiurgat enim pridie ab
eo fuerat. cur qui nichil ante clericatu.
quippe qui in monasterio ab ipso martino
nutritus habuisset. equos aleret. man
cipia ē parare. Nam illo tempore argu
ebatur a multis. qā ñ solū puros barba
ros. s; etiā puellas scitus uultuū coemisse.
Quib; rebus infelicissimus insano felle com
motus. et ut credo p̄cipue demonū illoq;
agitat instinctu. martinū ita aggressus
est. ut uix manib; temperaret. cū quidem
sēs uultu placido nitte tranquilla infelicis
animam p̄micia uerba cohibebat. Sed
ita intro nequā sp̄s redundabat. ut ne
sua quidē illiquā uis uana admodum
mens subeat. Trepidis; labis incertoq;
uultu decolor p̄ furore. rotabat uerba
peccati. se asserens sanctiorē. quippe qui
a p̄mis annis in monasterio inter sacras
ecclē disciplinas ipso martino educante
creuisse. martinū ū a p̄ncipio qā ipse
differre ñ posse. milicie actib; sordidisse.
et nē p̄ uanes superstitiones et fantasmata
uisionū ridicula prius uti deliramenta
renuisse. Hec cū multa atq; alia etiā
quē reducere meliē acerbiora uomuisse.
egressus tandē furore sacato quasiq
se penitus uindicasse. rabidus ea par
te qua uenerat gressib; recurrebat.
Cū interim credo p̄ martyni orationes.

Lpz. UB. Rep. I 8° 93, f. 2r

iste sunt uineę quas rotmundus uillicus
fratrũ de caumada quondã fratribus de
dit in concãbio. ut dicunt. Inuallesello
uineã. i. unfridus habet iuxta eam. Item
inuallesello. i. iuxta quã tenet hunbert.
Item inuallesello. i. quę terminat cum une
uerhardi. Inplantone. i. iuxta ea tenet
heldefrid. Inpumeruol. i. hailulfus
hab iuxta. Adlaiã. i. iuxta ea tenet
sigibert. Innoderta. i. Adalger termi
nat iuxta. Item Adlaiolã. i. iuxta illã
hab uulfrid. Inuallo. i. mariuertus ha
bet iuxta. in arteriplantato. i. iuxta illã
tenet godefridus. Accep aut econtra a
reb; fratrũ. adnoalis uineam. i. iuxta quã
tenet radlandus. Item adenanus. i. uodelri
cus hab iuxta. Adgerolt. i. iuxta illã terminat
uinea sci arnulfi. Admeils. i. frwodulf
hab iuxta. Adpeters plantatũ. i. uodel
ric tenet iuxta. Insumitate marbei. i.
ses amand hab iuxta illã.

Lpz. UB.
Rep I 8° 93
fol. 2r

lux perpetua lucebit sanctis tuis domine et aeternitatem temporum alleluia. AN. In tabernaculis iustorum lux erit et letitia. AN. Fulgentibus palmis prosternimur ad uenientem domino hunc omnes occurramus cum hymnis et canticis glorificantes et dicentes benedicat dominus AN. Propter lignum seruiuit totus mundus et per sanctam crucem liberati sumus fructus arboris seduxerunt nos filius dei redemit nos. alleluia.

Lpz. UB. I 8° 93

Lpz. UB.
Rep. I 40 37

denrā impenda risū pberemus; Nequaquā
autē haec legenda uel cauda proponimus.
tadalia discenda eius animū pnocamus.
frustra enī lyra asino canit. cum ura excellen
ta prudentia dcālis pertrascant orb: nrā
fit sermo cinatio ddispurationis ratio;
Huius ptę uerba uobtantū dppauca alis mu
sicis siquando ealegitas conloquantur. cēteros
uero tra submouem. utqui capere intellectu ne
quiuerint. ad earta legenda uideantur indigni;
Cēterū ne aliquid intactū qd adsuscepū negotiū
pnd preterisse uideamur. Illud in calce ponimus.
qd sup suo in loco si memoriae non defuisset opo
tuerat cōmemorare; Quaerit anonnullis.
quid significent illa uerba perque conorum
sonoritate. In naturali musica discernimus.
Id est. NON anno eane. Et NOeus. Et noio
eane. Et hiss similia. dicunt inter pitari eorū
ÿ sed sciente suos egregium atq: pfectū et cantorem.

Lpz. UB.
Rep. I 8° 93

uncauſe · ſiquiſ dintegre diuidere uellit · faciat
unũ ſemitonii minuſ comatiſq: dimidium ;
Sed unũ ſemitonii minuſ diuidatur in duo ſchiſ
mata · dimidiũ uero cõmatiſ unũ ſchiſma ;
Reciprocũ dicũ eſt integre dimidiũ tonum
in duo diaſchiſmata acq: unũ ſchiſma poſſe
partiri ; Quo fit ut integrũ ſemitonii minora
ſemitonia uno ſchiſmate differre uideatur ;
Apotome autẽ a minore ſemitonio duobuſ
ſchiſmatib: differt ; Differtẽ comate · ſed
duoſ ſchiſmata unũ pficiunt cõma ; Hoc ocũ
idarto poſuimũ · ut difficultate ſemitoniorũ
oſtenderemũ · que magiſ numerorũ propor
tionib: quã ſonorũ uarietate exprimi & de
monſtrari poſſunt ; Siquiſ uero tantę pro
funditatiſ ac perplexe ſubtilitatiſ curioſuſ
inueſtigator exiſtit · legat ſepe dicti boetii
teſtiũ libriũ · de armonica inſtitutione & ibi

Lpz. UB
Rep. I 8° 93

Incipit epla de armonica institutione missa ad Rathbodum archiepm Treuerensem a Reginone pbro.

Excellentissimo domino rathbodo sce treuerensis aecle archiepo. Regino deuotum obsequium inpp̃dium. Cu frequenter in aecla ure diocesis chorus psallentiu psalmoꝝ melodia confusis resonare uocib: ppter dissonantia tonoꝝ. d probauissem modi re uera uenerationem sepe cōmocā uidissem. arripui antiphonariu de eu in principio usq: in finem p ordinem diligenter reuoluens. antiphonis quas in illo adnotatas repperi propriis uocibus distribuiuimus. Diuisione et tonoꝝ id: differencias. que in extremis syllabis inuersis solent fieri uoluens d conuenient fiat concinentia. sicut a maioribus nobis tradita est.

Lpz. UB.
Rep. I 8° 93

Lpz. UB. Rep. I 8° 93, f. 28v

Philolaus
Pythag

sonus audiri subiacens; Philolaus autem pita
goricus minora spatia sonorum talib: diffinitio
nib: includit; Diesis inquid est spatium
quia maior est sesquitertia proportio duobus
tonis; Comma uero est spatium quo maior est
sesqui octaua proportio duabus diesib:
id ÷ duob: semitoniis minoribus; Schisma est
dimidium comatis diaschisma uero dimidi
um diesis id ÷ semitonii minoris; Ex quib:
illud colligitur quod tonus quidem diuidatur
principaliter in semitonium minus acq: apotome
men; Diuidit etiam in duo semitonia et coma;
Quo fit ut diuidatur in duo diaschismata et co
ma; Integrum uero dimidium toni quod est semi
tonium constat ex duob: diaschismatibus quod
est unum semitonium minus et schismata quod ÷
dimidium comatis; Quemcumque tonus ex du
obus semitoniis minoribus et comatis con

Lpz. UB.
Rep. I 8° 93
fol. 28v

Lpz. UB. Rep. I 8° 93, f. 6v

Id: in canalena quae in diuinis laudibus
modulat̃. quatuor principales tom.
quinq; recto uocabulo nuncupantur;
Authenticus protus; Authenticus
deuterus; Authenticus tritus; Au
thenticus tetrardus; Ex quorum
fonib; alii quatuor manant; qui
tanuocant̃; Plagaproti; Plaga de
uteri; Plaga triti; Plaga tetrar
di; Nam abauthentico proto. par
atur uel diuinat̃ plagaproti; Sic &
ad ceteris: exordiũ capiunt reliqui
tres; sunt q: ut radicam eorũ membra;
Possunt autẽ. Initer p̃tari; Authen
ticus protus. Id: auctoritas prima
subaudit̃ In naturali musica; Authen
ticus deuterus. Id: auctoritas secunda;
Authenticus tritus. Id: auctoritas. tertia

Lpz. UB
Rep. I 8° 93
fol. 6v

C IIII·T·AD·R· O magnum misterium ·V· Dne audiui·

D IIII· PD·R· Quem uidistis ·V· Nato iuset nobis·

E V·T· AT·R· Hodie nobis celorum rex ·V· Glorian excelsis

F VI·T· PT·R· Gaudemariauirgo ·V· Gabrihelem·

G VIII·T· AT·R· Aspicens alonge ·V· Quique erat ante me·

H VIII·T· PH·R· Diesta ficacus illius ·V· Ut uice adorem·

AD PER SINGULAS DOMINICAS

ALLE LUIA Dominus regnauit decore induit induit dominus fortitudinem et precinxit se uirtutem·

ALLE LUIA Iubilate deo omnis terra seruite domino in letitia·

ALLE LUIA Dominus regnauit et ex ultima terra letentur insule multe·

ALLE LUIA In te domine speraui non confundar in eternum in tua iustitia liberame et eripe me indina ad me aurem tuam accelera ut erues me·

Regino v. Prüm, De harmonica institutione
Lpz UB. Rep. I 8° 93

G. Brendler et al., Gesch. + Gestalt. Von der Ks. kirche bis zu den Ablaßthesen (1987) S. 43

& gcede · ut amboq; meriti & eternitati glam obsequ. &c.

Ad uuer.

Iterum & dne pce munera quæ ut tuo sint digna obtutui apl̄oq; tuq; qs p

rotege dne ppli tui & apl̄oq; tuq; patrocinio confidentes ppetua defensione

repulare qs dne nos famuli tui pscoq; mr̄ tuq;

blasii felice q impsentiarum uenerantes celestia merita glosa ut eorq; pia intercessione ab omni

uscipiat clemtia tua dne qs de manib; nris munus oblatum pscoq; mr̄ tuq;

oratione bonis nos emunda & peccatis.

Munera libamus mysteria quæ pscoq; mr̄ tuq; in uenerationem tue obtulimus m

psta qs omps ut pia uenia mereamur peccatoq; celesti gr̄ donis reficiamur.

Concede qs omps ds ut intercessio nos sce di genitricis

marie scorumq; omnium celestium uirtutum ac beatorum patriarcharum

pphetarum apl̄oq; martyrum confessoq; atq; uirginum & omnium electorum

ubiq; letificet ut dum eorum merita recolimus patrocinia sentiamus. Per

Letanie dnis placare muneribus.

Intercedente beata di genitrice maria cum omnibus sanctis tuis

a cunctis nos defende periculis.

Sumpsimus dne beatæ marie semp uirginis & omnium sanctorum tuorum com

memorationem sacramenta celestia præqs ut quæ temporaliter gesta

eternis mereamur consequamur.

Sanctæ beatæ marie semp uirginis & beatorum spuum patriarcharum pphetarum

[illegible] martyrum [illegible]

[illegible] continua [illegible] emmitare [illegible]

[illegible] merum officio [illegible]

[illegible] exemplo [illegible]

[illegible] ordine nrē deuotionis offerimus quæ [illegible]

Lpz. UB. 1611. f. 7v

uestitum. Ecce qui mollibus uestiuntur.
in domibus regum sunt. Sed quid existis
uidere prophetam. Etiam dico uobis. &
plusquam prophetā. Hic est enim. de quo
scriptum est. Ecce ego mitto angelum me
um ante faciem tuam. qui praeparabit
uiam tuam ante te. FERIA. IIII.

MSEC LUCA. IN ILLO TEMP.
ISSUS EST ANGELUS GA
briel ad ō inciuitatem galileę.
cui nomen nazareth. ad uirgi
nem desponsatam uiro. cui nomen erat
ioseph. de domo dauid. & nomen uirgi
nis maria. Et ingressus angelus ad eam
dixit. Aue gratia plena. dn̄s tecum. be
nedicta tu in mulieribus. Quae cum au
disset. turbata est in sermone eius. & co
gitabat qualis esset ista salutatio. Et
ait angelus ei. Ne timeas maria. inue

Lpz. UB. Rep. I 40 57

uestitum? Ecce qui mollibus uestiuntur.
in domibus regum sunt. Sed quid existis
uidere prophetam? Etiam dico uobis. &
plus quam prophetā. Hic est enim. de quo
scriptum est. Ecce ego mitto angelum me
um ante faciem tuam. qui praeparabit
uiam tuam ante te. FERIA. IIII.

MSEC LUCA. IN ILLO TEMP.
ISSUS EST ANGELUS GA
briel ad ō inciuitatem galileę.
cui nomen nazareth. ad uirgi
nem desponsatam uiro. cui nomen erat
ioseph. de domo dauid. & nomen uirgi
nis maria. Et ingressus angelus. ad eam
dixit. Aue gratia plena. dn̄s tecum. be
nedicta tu in mulieribus. Quae cum au
disset. turbata est in sermone eius. & co
gitabat qualis esset ista salutatio. Et
ait angelus ei. Ne timeas maria. inue.

Lpz. UB. I 4° 57

Leipzig, UB. Ms. I 4° 57, fol. 190

[= Darmstadt 1948, fol. 160r

DESPONSATA MATER IHV MA
RIA IOSEPH. ANTEQUAM CONUENIRENT. IN
UENTA EST IN UTERO HABENS DE SPŪ SCŌ. IO
SEPH AUTEM UIR EIUS CUM ESSET IUSTUS. & NOL
LET EAM TRADUCERE. VOLUIT OCCULTE DIMITTE
RE EAM. HAEC AUTEM EO COGITANTE. ECCE AN
GELUS DNĪ IN SOMNIS APPARUIT EI DICENS. IO
SEPH [illegible] NERE ACCIPERE MARIĀ
CONIUGEM TUAM. QUOD ENIM IN EA NATUM EST
DE SPŪ SCŌ EST. PARIET AUTEM FILIUM. & VOCA
BIS NOMEN EIUS IHM. IPSE ENIM SALUUM FACIET
POPULUM SUUM A PECCATIS EORUM. IN VIG
[illegible] N NOCT. SEC LUCAM.
IN ILLO TEMPŌR.
[illegible]
A CAESARE AUGUSTO. UT DESCRIBE
RETUR UNIUERSUS ORBIS. HAEC DE
SCRIPTIO PRIMA FACTA EST. A PRAE
SIDE SYRIAE CYRINO. ET IBANT OMNES UT PRŌ

Leipzig, UB. Ms. I 4° 57, fol..

[= Darmstadt 1948, fol. 11v]

uerit ouum. nunquid porriget illi scorpi
onem. Si ergo uos cum sitis mali nostis bo
na data dare filiis uris. quanto magis pa
ter uester de cado. dabit spm bonum peten
tibus se. INVIGT. ASCENS. DNI. SEC IOH.

IN ILLO TEMPR. SUBLEVATIS IHC O
culis. USQ. & ego ad te uenio. REQ IN PATM.

IN DIE ASCENSIONIS
DNI. SECDM MARCUM
IN ILLO TEMPR.

RECUMBENTIBUS
UNDECIM DISCIPULIS. AP
PARUIT ILLIS IHC. ET IXPROBRA

Leipzig UB., Ms. I 4° 57, fol. ~~[illegible]~~ 114r

[= Darmstadt 1948, fol. 99v-100r]

rem suam · nisi obfornicationem · & aliam duxe
rit moechatur · Et qui dimissam duxerit ·
moechatur · Dicunt ei discipuli eius ·
Si ita est causa homini cum uxore · non expe
dit nubere · Qui dixit · Non omnes capiunt
uerbum istud · sed quibus datum est ·

ITEM VBI SVP · EVGT SEC MARCVM ·

IN illo temp · Et gredienti ihu de templo
ait illi unus ex discipulis suis · Magister ·
aspice quales lapides · & quales structurae
templi · Et respondens ihc · ait illi · Nonne
uides has omnes magnas aedificationes ·
Non relinquetur lapis super lapidem · qui
non destruatur · Et cum sederet in monte
oliuarum contra templum · interrogabant
eum separatim · Petrus & iacobus · & iohannes ·
& andreas · Dic nobis quando ista fiunt ·
& quod signum erit · quando haec omnia in
cipient consummari · Et respondens ihc ·

Rep. I 57

-.p3. U.L. Rep. I 4° 57. fol. 201v

coepit dicere illis · Uidete · ne quis uos
seducat · Multi enim uenient in nomine
meo dicentes · quia ego sum · & multos
seducent · Cum audieritis autem bella
& opiniones bellorum · ne timueritis ·
O portet enim fieri · sed nondum finis · Exur
get enim gens in gentem · & regnum super
regnum · & erunt terrae motus per loca
& fames · Initium dolorum haec · Uidete
autem uosmetipsos · Tradent enim uos
in concilis · & in synagogis uapulabitis ·
Et ante presides & reges stabitis propter me ·
in testimonium illis · Et in omnes gentes ·
primum oportet praedicari euangelium ·
Et cum duxerint uos tradentes · nolite prae
cogitare quid loquamini · sed quod datum
uobis fuerit in illa hora · id loquimini · Non
enim estis uos loquentes · sed spiritus · Tradet
autem frater fratrem in mortem · & pater

L.p.2. Ub. Rep. I 4. 57. fr. 202.

quae ad [illegible] inaugurat · tunc cogitare cepit · quod de spiritalibus amisit · Pauperes ergo et debiles · ceci · et claudi · uocantur et uenunt · Quia infirmi quique atque in hoc mundo despecti · plerique tanto celerius uocem dei audiunt · quanto et in hoc mundo non habent · ubi delectentur · Quod bene amalechitarum puer · ille aegyptius designat · quia malechitis pedamibus atque currentibus · eger remansit in uia · fame · sitique arunt · Quem tamen dauid inuenit · et cibum · potumque praebuit · Qui illico conualescens · dux dauid factus est · conuiuantes amalechitas reppetit · et eos qui se debilem reliquerant · cum magna fortitudine persequitur · Amalechita quippe · populus lambiens uocatur · Et quid per lambientem populum · nisi mentes secularium designantur · quae terrena cuncta ambiendo · quasi lambiunt · dum solis temporalibus delectantur · Quasi enim populus lambiens predam facit · dum terrena diligentes · lucra de alienis dampnis exaggerant · Sed puer aegyptius eger in uia relinquitur · quia peccatores quisque dum infirmari ab huius mundi statu cepere · mox secularibus mentibus indespectui uenit · Quem tamen dauid inuenit · et cibum et potum praebet · quia manu fortis dns · abiecta mundi non despicit · et plerique eos qui sequi mundum minime ualentes · quia in uia remanent · ad amoris sui gram conuertit · Et isque uerbisui cibum et potum porrigit · et quasi duces sibi in uia elegit dum suos et ita predicatores facit · Dum enim xpm peccatorum cordibus inferunt · quasi dauid super hostes ducunt · Qui conuiuantes amalechitas · uelut dauid gladio ferunt · quia superbos quosque qui se in mundo despexerant · dni uirtute prosternunt · Puer ergo aegyptius · qui in uia remanserat · amalechitas interfecit · quia plerique ipsi mentes secularium predicando superant · qui prius secularibus in hunc mundum currere non ualebant · Sed deducti ad cenam pauperibus · quid puer subiungat audiamus · Dne · factum est quod imperasti · et adhuc locus est · Multi tales ad cenam dominicam ex iudea collecti sunt · sed multitudo quae ex israhelitico populo credidit · locum super conuiuium nonum pleuit · Intrauit ita frequentia iudeorum · sed adhuc locus uacat in regno · ubi suscipi debeat numerositas gentium · Vnde et erdem

V. 580

Lpz. UB. Fragm. Kasten 4

fol. 1r

Post dies illos quadraginta, quibus Salvator noster post resurrectionem suam cum discipulis suis conversatus sumo

H. Barre, Les homéliaires carolingiens de l'Ecole d'Auxerre p. 314

Rabanus Maurus, Homiliae de festis praecipuis Homilia 23 (De ieunio quarti mensis)

Migne, Patr. Lat. t. 110, col 45.

[1]) Dum in dei nomine die Iovis quod est tertio decimo a die calendis iulii, indictione sexta, in villa Balzani in casa habitationis Federici in presentia bonorum hominum [quorum] nomina hic subtus leguntur. Hi sunt Egeni et Oto de Greuba et Rodegero et Roperto et Henrico preposito et altero Henrico et Oto et Federico et Eurardo et Rodulfo et Diatmaro et Rainero et Lanzo et Odeschalco et Warnero et Wariento et Gonpo et Odorico gener de Largiensis et reliqui plures. Ibique in eorum presentia fecit dominus Gabardus gloriosissimus Tridentine sedis episcopus et comes ipsius epischopatus et cançelarius domini Henrici imperatoris una cum Alpreto comite advocatore suo

[1]) Abgedruckt nach dem Transsumpt im StA. zu Wien. Ueberschrift daselbst: Exsemplum (!) ex autentico relevatum.

4. *Bischof*
lich
den
Or. (A)
Inn
Hormayr
In non
Brixinensis
a) dict
sores *Hs.*
(Eccezioni).
scripto Alper

ueruo dicit · Exi inuitas & sepes · & compelle intrare · ut impleat domu
mea · Cū de uicis & plateis ad cenā quos dā dns inuitat · illū uidelicet populū
designat · qui tenere legē suburbana conuersatione nouerat · Cū
uero conuiuas suos colligi · ex uiis & sepibus pcipit · nimirū agrestē
populū colligere · idest gentilē querit · De cuius significatione p
psalmista dicit · Tunc exultabūt oma ligna siluarū ante faciē dni
qm uenit · ligna enī silue · gentes uocatę sunt · quia in infidelitate
sua tortę & infructuose sēp fuerunt · Qui ergo ex illo agresti usu con
uersi sunt · ad cenā dominicā quasi ex sepibus uenerunt · Notandū
uero quod in hac inuitatione tertia · non dicit inuita · sed cōpelle
intrare · Alii enī uocant & uenire contēpnunt · Alii uocant &
uenium · Alii autē nequaquā dicit quia uocant · sed cōpel
lunt ut intrent · Vocant & uenire contēpnunt qui donū quidē
intellectus accipiunt · sed eundē intellectū operib; non sequunt ·
Vocant & uenium · qui acceptā intellectus grām · operando pfi
ciunt · Quidā uero sic uocant · ut & iā cōpellant · Nā sunt non
nulli · qui bona facienda intellegunt · sed hæc facere desiscunt ·
Vident quę agere debeant · sed hæc ex desiderio non sequunt ·
His ut superius diximus plerūq; contingit · ut eos in carnalib;
desideriis suis mundi huius aduersitas feriat · apphendere tēpo
ralē gtam conent · & nequeant · Et dūp alta pelagi quasi ad
grandiores curas huius sēli nauigare proponunt · sēmp aduersis
fluctib; ad dilectionis suę litora repellantur · Cūq se frangi in
desideriis suis aduersante mundo conspiciunt · quid de se auc
tori suo debeant cōmemorant · ita ut ad dm erubescentes
redeant · qui eū superbientes p mundi amore deserebant · Sepe
nā p non nulli ad tēporalē gtam pficere uolentes · aut longa
ægritudine tabescunt · aut afflicti in muris concidunt · aut
pcussi grauibus dāpnis affligunt · & in mundi dolore uident ·
quia nihil considere de eius uoluptate debuerunt · seq; ipsi
in suis deseriis rep̄hendentes · ad dm corda conuertunt · De
his quippe · dns pphetā dicit · Ecce ego sepiā uiā tuā spinis ·
& sepiā eā maceria · & semitas suas non inuenies · & sequetur

Lpz. UB. Fragm. Kasten 4

t uicine · nisi ille potestates celestes sed ea superius dicere · que tanto iuge
sapientiae uicta sit · quanto ei p gram continue uisionis appropinquant ·
Sed inter haec nequaquam relinquere negligenter debemus · cum ista
mulier · p quam di sapientia figurat · decem dragmas habuisse q habet ·
ex q b unam p didit · quam cum quereret inuenit · Angelos quippe et ho
minum naturam · ad cognoscendum se dns condidit · quam dum consistere ad
aeternitate uoluit · ea p culdubio ad suam similitudinem creauit · Decem
uero dragmas habuit mulier · q a nouem sed ordines angelos sedit complere
electos numerus · homo decimus e creatus · q a conditore suo nec post culpam
peruit · q a hunc et na sapientia p carnem miraculis coruscans · ex lumine
celeste reparauit · Nouem uero angelos ordines diximus · q a uidelicet esse
testante sacro eloquio scimus · Angelos archangelos · uirtutes · potestates ·
principatus · dominationes · thronos · cheruim · atque seraphim · Esse namque
angelos et archangelos · pene omnis sacrae eloquii paginae testantur · Cherubim
uero atque seraphim · sepe ut notum est libri pheta rum loquuntur · **O mi rabbani**

De ieunio mensis quarti

Post diem illos laetae q b saluator nr post resurrectionem suam cum discipulis suis corporaliter intra conuersatus est.
et post ascensionem dni · et aduentum sci spi · quae omnia solo pni celebratione
ueneranda dignum erat · sci patres nri ex auctoritate legis admonitis et
euangelica ueritate instructi · constituerunt fres tertii ieunium celebre
quo creatori nro mun deuotionis nrae in modum primitiarum · quae circa hoc
tempus dno secundum legem deferebantur offerimus · Praecepit ergo dns moysi ita dicens ·
loquere filiis israel et dices ad eos · Cum ingressi fueritis terram quam ego dabo uob
et messuerit segetes terrae uestrae · feretis manipulos spicarum primicias messis
uestae ad sacerdotem · Qui leuabit fasciculum coram dno · ut acceptabilis sit uobis
Et paulo post cum de die expletionis ebdomadis septimae disputat · offeretis
in quit sacrificium nouum dno · ex omnibus habitaculis uestris · Panes primiciarum
duos de duabus decimis simile fermentate · quos coquetis in primicias dni · offe
retisque cum panibus agnos immaculatos · septem agniculos · et uiteulum de armento
unum · et arietes duos · et erit in holocaustum cum libamentis suis · in odorem suauis
simum dno · et cet · Omnia quoque spiritaliter modo obseruare et facere debemus
in sacra aetate · Manipulum primiciarum messis nostae · ad sacerdotem nrm offe
rimus · cum fide domini nostri passionis ac resurrectionis · q surrexit primic

Lpz. UB. Fragm. Karten 4 fol. 2r

[illegible] dicit · Ipso sacerdoti summo offerim· qua ille teneatur · ut acceptabilis
sit coram dno· Quia ut ait· Ad uocatum habeam apud patrem ihm xpm· iustum·
q' appareas nec uultum dignos· es ipse sit ppiciatio ppeccatis nris· Sacrificium
dno nouum offerim· ex omnib habitaculis nris cum unoquisq nrm ppria
uoluntate· secdm euangelica pcepta nouitestamti· mortificatione
corporis sui offert do· Vet enim lex pcepit· crescite et multiplicamini
et replete terram· Et rursus· Si uolueritis et audieritis· bona terre comedetis·
ait dns ds· Nouum autem testamtum ita pcepit· Conduc p angustam portam
intrare· Quam uult inquit dns poste me uenire· abneget semetipsum·
et tollat crucem suam· et sequatur me· Et apls· Qui autem inquit sunt xpi carnem
suam crucifixerunt cum uitiis et concupiscentiis· Panes primuciarum dno
duos offerim cum lege et euangelium· que uere sunt cibi animarum nrarum
p modulo nro quantum possum adimplem· Qui panes sunt ex duobus
decimis simile fermentate· ex doctrina uidelicet que p fectam xpi diuinitatem
et humanitatem tradit· nec aliter coq' nisi p tale doctrinam possim·
Offerim q cuius panis septem agnos immaculatos· cum innocentia quasi
formis gratis spis sci efficit· concordet legi et euangelio· indi conspectu
exhibem· Offerim et uitulum de armento· cum xpm ex patriarcharum origine·
secdm carnem gentium· ac pnot crucifixum confitem· Offerim et duos
arietes· cum excellentiora mandata· que seq' alias uirtutes· uelut oues
oportet adimplere studem· Vt est illud· Suis pfecto ee· ua de uende oma
que habes· et da pauperib· Et cet· Et illud· Diligite inimicos uros· et
bene facite his· q' oderunt uos· Et rt· Hoc ergo sacrificia· et libatio· scientia
uidelicet et operatio· odor· suauitatis est dno· Vt apls ait· xpi bonus odor
sum do· Hec etiam oblatio festo pente costes competit· Quia consuma
tione totius pfectionis· spis paracliti gratie tribuit· Ideo fres· sci patres
nri· ex plena celeberrima festiuitate pente costes· hoc salubre ieu
nium sanxerunt· ut p abstinentiam· et supplicationes intentas do acceptabiles
hostias offeram· Quida uero ex euangelica auctoritate instruci
mur hoc qd saluator· pharesei· et discipuli iohannis interrogantib·
cur· discipuli eius non ieunarent· respondit· Non possunt filii sponsi
lugere· quam diu cum illis est sponsus· Venient dies· cum auferetur abeis
sponsus· et tunc ieunabunt· Inde instituerunt· ut post ascensionem dni·

Lpz. UB. Fragm. Kasten 4 fol. 2v

Lpz. UB. 1610. f. 1r

primerent cum · Multos em
erent meum · ut illum tang
bebant plagas · Et sps imm
derent procidebant ei · e
tes · quia tues filius di; Et
nabatur illis · ne manifest
cendens in montem · uoca
it ipse · et uenerunt ad eu
xii cum illo · et ut mitte
uangelium · Et dedit illis
di infirmitates · et eicienda

RS · IIII · t EP · A

Sicut per unius delictum
in condemnationem · sic p
in omnes homines in iusti
enim p inobedientiam
tores constituti sunt mult
obedientiam iusti consti
enim subintrauit · ut abu
Vbi autem abundauit d
dauit gratia; Vt sicut re
mortem · ita et gratia re
Exod. 19.
iuitam aeternam; p
illo tempr
Factum est cum ibus illi
ad illum · Sequar te · quo

as habere. et [illegible] ca
scebat. Nam filius hominis
non recedet; At autem ad
te; Ille autem dixit ei; Dñe
permite me et sepelire patrem
meum mortuos ut sepeliant
suos. Autem vade et annuncia
illis. Sequar te dñe. sed
ibi renunciare his que do
mi sunt; Nemo mittit manu
et respiciens retro. aptus est
regno dei.

Cum ibu paruulos ut tan
gerent. commminabantur
illis. Quod videns ihs indignatus
est. Sinite paruulos venire ad me.
talium enim est regnum dei. Amen dico vobis.
Quicumque non receperit regnum dei sicut puer
non intrabit in eum. et complexans eos. et
imponens manus benedicebat eos.

Petamus non cibum qui
perit sed manet in vitam
eternam quem filius hominis
dabit vobis. Hunc enim pater
signauit deus. Dixerunt ergo
ei. Quid operemur ut operemur
opera dei. Respondit ihs et dixit eis; Hoc
est opus dei. ut credatis in eum quem misit il
le; Dixerunt ergo ei; Quid ergo facis signum
ut videamus et credamus tibi. quid operaris.
Patres nri manducauerunt manna in deserto
sicut scriptum est; Panem de celo dedit eis man
ducare; Dixit ergo eis ihs; Amen amen dico
vobis. non moyses dedit vobis panem de celo.
sed pater meus dat vobis panem de celo verum;
Panis enim dei est qui descendit de celo. et dat
vitam mundo huic; Dixerunt ergo ei; Dñe
da nobis hunc panem. Dixit autem eis ihs;
Ego sum panis vite; Qui venit ad me non esu
riet; Et qui credit in me non sitiet um
quam;

Rs. Festinemus ingredi in illam requiem
ne in idipsum quis incidat incredulitatis
exemplum. Viuus enim est dei sermo et efficax
et penetrabilior omni gladio ancipiti et pe
tingens usque ad diuisionem anime ac spiritus. com
pagum quoque et medullarum et discretor
cogitationum et intentionum cordis. et non
est ulla creatura inconspectus eius. Omnia
nuda et aperta oculis eius. ad
quem nobis sermo. habemus ergo pontifi
cem magnum qui penetrauit celos ihm.

Lpz. UB. 1610, 7.2

filium dei tenemus confessione; Non enim
habemus pontificem qui non possit compa
ti infirmitatibus nris. Tentatum autem p
omnia pli similitudine absq peccato; Adeam
ergo cum fiducia ad thronum gratiae ut m
seri cordiam consequamur et gratiam in
ueniamus in auxilio oportuno. P ihm cri
stum dnm nrm;

MARCVM.

In illo tempr. Egressus ihc ibat per galilea
net uoluit quemquam scire; Docebat au
tem discipulos suos; et dicebat illis: Quo fi
lius hominis tradetur in manus hominu
et occident eum et tertia die resurget;
At illi ignorabant uerbum et timebant eu
interrogare. Et uenium capharnaum. Qui
cum domi [illegible] interrogabat eos; Quid in
ui tractab[illegible] Illi autem tacebant; Inter se
enim in uia disputauerat quis eet illoru maior.
Et residens uocauit duodecim. et ait illis; Si
quis uult primus ee erit omnium nouissim
et o[illegible] minister; Et assumens puerum sta
tuit eum in medio eorum. Quem cum cõplexus
est ait illis: Quisquis unum ex huiusmodi pu
eris receperit in nomine meo me recipit. Et
quicumq me susceperit non me suscipit sed
eum qui me misit; Qui habet aures audiendi

Lpz. UB. 1610. f. 2v

euoti filii aecclesiae.

NIMIRUM UESTRE MAT[illegible]

QUE UOS MA[illegible] EX ALUO SPIRITU GENUIT.

QUI PASTUS TERRENOS CELI HEREDES FECIT.

IGITUR CELEBRIS HEC CUNCTIS 12

FESTIUITAS MANEAT.

IAUR QUI MATRIS SENATOS XII

ESSE PROCESSO SCIANT.

OREMUS OMNES

OMNES OREMUS

UT MATRI CONIUNCTOS CATHOLICE

OMNIPOTENS FILIOS FACIAT

IN HIERUSALEM CELSA IOCUNDOS.

ET PACIS GAUDIIS CONSOCIANS

UISIONI CAELIBUS ANGELICIS COHEREDES

ESSE TRIBUAT.

AMEN ET AMEN.

FIAT.

Lpz. UB. 1609, f. 12a

lumine co: tinuo ae mulans
ciuitatem sine tenebris
Tcorpora ingremio c̄ fouens
Animarum que incelo uiuunt.
Quam dextra protegat dei:
Laudem ipsius diu
Ic nouam plem grā paturt
Foecunda spū sancto.
Angeli ciues uisitant hic suos
Hic corpus sumitur ihū.
Nunt uniuersa corpori noeua
Pereunt peccatrici sanime crimina
Hic uox lātie personat.
Hic pax & gaudia redundant.
Hec domo trinitati laus & gloria
SEMPER RESULTANT.

NITATE COBUTUS

Augustinus Quo modo prorsum omnis ipsa ipsa ueritas nos tam suppla obsequio fragmentum
in hoc apud nos per ipsum homine nate signet
in eclis

Lpz. UB. 1609, f. 13v

ART · ALIAQ
precibus tue
martyrum tua
anonie · tutropie ·
none ueneramtes ·
ur auxilio · & mag
exemplo · ꝗ SCRC
rū · afre · dignae ·
e · hilarie · dne
unea · nomini
uis · ut illis reue
mtes nobis ueni
AD COM MYNJ ·
n tuū · & infesta
tuarum · afrae ·
tropie · hilarie ·
ussione · debita
is concedas eorū ·
nem culn ...

Lpz. UB. Fragm. Kostm. 1

D ēsiquirue
tyr mtu
di·largi·a
leuf as·c ree
run natura c
q· passior im
A cepta sit con
ra deuo o a
pplicatu te
solemnita de
R ecta participa
ri·qs dñe ds r
nur cultu n·se
AVIGTA SCI
A esto dne su
a inmerce
tu ria Ayr stu
liam·tn
dne q

Lpz. Ub. Rep. I 14, fol. 1'

quorum femine maiorē terrarum partem inmensis cedib: deleuerunt.

Ait ante urbē conditā · cccc xxx · anno · raptus helene ciuitatis grecorū & ē cursus mille nauiū · deinde decennis obsidio · ac postremo famosum troie excidiū p̄dicatur · In quo bello p · x · annos cruentissime gesto · q̄ntas nationes · q̄ntosq: populos idē turbo inuoluerit atq: influxerit · homerus poeta in p̄mis clarus lucu lentissimo carmine pala fecit · Nec pordinem nunc retexere nrīnē · q̄a & operē longū & omnib' notū uidet · Verūtamē q̄ diuturnitate illi' obsidionis euersionis a troiānē · cedē captiuitatēq: didicerunt · uideant si recto isto q̄liscūq: ē p̄sentis tēporis statu offendunt · Quos hostes occulta mīa di cūpomnes tīas instructisco pis bello p̄sequi possent · pacis grā p̄tentis obsidib: pōna m[illegible]aria secunt · Ut ne forte hec quietis amore facere credant · se ipsos ac pericula [illegible] sua: pro maiorū

Paucis p̄terea intuentib: annis · [illegible] pace aduersū alias gentes offerū

ente atroia p̄fugi aduentus in italiā · que arma cōmouerit · qualia pterienni ū bella exercuerit · q̄ntos populos implicauerit · odio excidioq: afflixerit · ludi literarū disciplina nrē q̄q: memorie insitū ē · Horū p̄terea tēporū media intiacent exilia naufragiaq: grecorū · pelopensiū clades · codro moriente frac torū · ignoti traces in noua bella surgentes · & generalis tunc p̄tota asia grecia q:

Anno ante urbē ēditam · Lxiiii · nouissimus [illegible] commotio fuit

apud assyrios regnauit sardana palus · uir muliere corruptior · q̄ntē seortos greges femine habitu purpurā colo tractans · a p̄fecto suo arbato q̄ tunc medis perat · uisus atq: execratus habit' · mox & ia excitatis medorū pplis adbellū puo catus et uiet' ardenti pyre se iniecit · ex in regnū assiriorū in medos ēcessit · Dein de multis plus undiq: scatentib' que pordinē disserere neq̄quā uidet' aptū · pua rios puentus ad scythas calocosq: et rursus ad medos parili uia redit · In qua breui

de excidio troie

De uiro fragiliore in libidine muliebri · & transmutatione regnorū in diuersū.

tate pensandu ⁊ qnte ruine cladesq; gentiu fuere · qnta bella fluxerint · ubi tot
estot et talia regna mutata s · Post hec medis fra hortes impetrauit · q̄ creberrimis
psarū assistorūq; bellis · xx · & duos annos regni sui ēsumpsit · Post hunc dioclēs
regnauit · uir armis experientissim · sempq; bellis inmorat · q̄ auctū Lite impiu
moriens astiagi dedit · Astiagis uirili ple uacuus cyrum nepotē apud psas
gentū habuit · ⁊ cyrus mox vt adoleuit ēgregata psarū manu auo certam indix ·
Porro astiages oblitus sceleris sui qd̄ in arpalū dudū commiserat · cū filiū ei unicū
& paruulū infeent · epulandūq; patri apposuit · ac neqo infelicissime orbitati felix
ignorantia subtrahere · infames epulas ostensis patri cū capite manib' impperauit ·
huius q̄ facti immemor · ipsi arpalo sūmā belli cōmittit · q̄ acceptū exercitū sta
tim cyro p̄ potestatē tradidit · Quo cōpto astiages raptis secū copiis in psas
ipse p̄ficiscit · acriusq; certam instaurat · p̄ posito suis metu · si q̄s plio cedere

Rep. I 74

moliret. ferro excipere. Qua necessitate instante medis pugnantib: pulsa ter
psaru acies. cu paulatim cederet matres eorum et uxores obuia occurrerunt. uiros o
rant ut in pliu reuertant. Cunctantib: sublata ueste obscena corporis ostendun
querentes. numqo inuitus matrum aut uxorum refugere uellent. Quo facto erubescentes
in plium redeant. & facta impssione quos fugiebant fugere copellun. ubi tunc
astiages capit. Cui cyrus nihil aliuo qua regnu abstulit. euq: maxime hyrca
norum genti ppofuit. Inmedos u reuerti ipse noluit. Hic finis imperii medorum
fuit. Sed ciuitates que tributarie medoq: erant. a cyro defecerant. que res cyro
multoq: bellorum causa & origo fuit.

Hic pss ostendere
femmis illis obscena
ad bellu repellunt &
supas

Ea tempestate falaris siculus agrigentinos arrepta tyrannide populabatur.
qui crudelismente: comentis crudelior: oma nefarie in innocentes agens. inue
nit aliquando quem iuste puniret iniustus. Nam Perillus quidam eris opifex. af
fectans tyranni amicitia. aptu munus crudelitati illius ratus. taurum ereum fecit.
Cui fabre ianua exlatere composuit. que ad trudendos damnatos receptui fo
ret. Ut cum inclusus ibide sub iectis ignib: torreretur: sonum uocis exterrite capa
citas concaui eris augeret. pulsuq: fitali competens imagini murmur emitteret.
nefario q: spectaculo mugitus pecudis. non hominis gemitus uideretur. Sed fala
ris factum amplexus. factore excecratus. & ultioni materia pbuit & crudelitati.
nam ipsum opifice sua inuentione puniuit. Fuerat & ia paulo supiore tempo
re apud latinos rex romulus. qui annos xx & viii. flagitiis impietatibusq: cres
cens. ac postremo diuino iudicio fulmine interceptus. matura supplicia imma
tura & atte desoluit. Eligant nunc siuideretur latini & siculi. utrum in diebus
romuli & falaridis ee maluissent. innocentium uitas penis extorquentium.
an his temporib: xpianis. cum imperatores romani ipsa inprimis religione co
posita. post cominuitas rei publice bono tyrannides. ne ipsorum quide inui
tas exigunt tyrannoq:

Anno ante urbe condita. xxx. peloponensiu
athenensiuq: bellum maximum totis uiribus animisq: comissum e. in quo mutuis
cedib: adhoc coacti sunt. ut uelut uicti se ab alteruro sub traherent. bel
lumq: deserterent. Tunc & ia amazonum gentis & cymeriorum in asia repen
tinus incursus. plurima diu late uastatione stragiq: edidit.

Anno ante
urbem condita. xx. lacedemonii cont messenios ppter sprettas uirgines suas in
sollemni messenioq: sacrificio. pannos. xx. indefesso furore bellantes. rune
sup totas gtrie uires implicuerunt. Qui cum se magnis exterationib: deuo
uissent. sacramentisq: obstrinxissent. domum nisi mesenia expugnata num
quam ee reditturos. ac pxx annos longa fatigati obsidione. nec tam alique
uincendi fructum adepti sunt. Porro aut & uxorum querelis sup longa uidu

Lpz. UB. Rep. I 14. f. 2a

coribus reuocat
exercitus

tate & periculo sterilitatis comitantiū pmoti reuocantur. consultatione habita. uerum ne intercepta spe sobolis. sibi magis hac pseuerantia quā messenis pertio nutriretur. selectos in exercitu eos qui post iusiurandū in supplementū multue uenerant. spartā remittunt. quibus pmiscuos omniū feminarū conuenibus pmisere. infami satis nec tamen utili licentia. Ipsi autē pposito insistentes. expugnant fraude messenios. uictos seruitio pmunt. At illi diu cruentam dominationem intē uerbera & uincula p pessimū iugū exercuerunt. arma sumunt. bellū in restaurant. Lacedemonii tyrtaeū poetā ducē plio legunt. Qui tribus conflictibus fusi. amissum exercitum uocata in libertatē seruorū manu supplebuerunt. Sed cum sic quoq; desistendum certamine ppter metū periculi arbitrarentur. tyrtaeus ducis & poetē composito carmine. & pcomione recitato rursus accensi. mox in certamen ruunt. Tanta autē ui animorū concursum ē. ut raro umquā cruentius plium exarserit. ad postremū tamen victoria Lacedemoniorū fuit. Tertio messenii reparauere certamen. nec Lacedemoniis mora fuit. multas enim in auxiliū copias utrimq; duxerunt. Athenienses ū Lacedemonios alibi infestos ediuerso aggredi parant. nec Lacedemonii quieuere. Nam ipsi in messenios occupati. pelopenses in misere. qui athenienses plio exciperent. Athenienses autē missa in egyptū parua classe. in partes uirib; nauali congressu facile uincunt. Dehinc recepta classe. aucti & militū robore. uictores in pliū uocant. Lacedemonii quoq; omissis messeniis. in athenienses arma conuertunt. diu uariē & graues pugnē. & anceps victoriē status fuit. ac postremū pendente euentu utrimq; discessum ē. Sciendū tamen ē maxime ipsā ēē spartā. quā & Lacedemoniā ciuitatē. atq; inde Lacedemonios spartanos dici. Igitur inde reuocati Lacedemonii ad messenios bellū. ne medium tempus ociosū athenienses relinquerent. cū thebanis paciscuntur. ut boeotiorū eis impium restituerent. qd temporib; belli psici amiserant. si illi athenienses bella susciperent. Tantus furor spartanos erat. ut duob; bellis implicati. susciperet tertiū non recusarent. dum modo inimicis suis hostes adquirerent. Athenienses tanta bellorū tempestate pmoti. duos duces delegerunt. pericleē spectatē uirtutis uirū. & sophocleē scriptorē tragediarū. qui diuiso exercitu. & spartanos fines late populati sunt. & multas asie ciuitates athenienses imperio adiecerunt. Hinc porro annos. l. incerta semp victoria terra mariq; pugnatū ē. donec spartani & opib; imminutis. & fide pfligata. socius quoq; pbro fuere. Sed hec p tot & tā uolumina incubuisse greciē parum penditur. Nunc autē inter pellari intēdū uoluptates. & impediri parum p libidines ñ sustinetē. quāquā intē illius temporis homines. atq; istius hoc intē ē. qd illi equo animo hec intoleranda tolerabant. quia in bis nati ut nutriti erant. & meliora ñ nouerant. Isti autē p petuo in urta sua

athenienses

Lpz. UB. Rep. I 14. f. 2v

tranquillitatū & deliciarū serino assuefacti · ad omne ut modicū obducere solli
citudinis nubilum cōmouentur: Atq; intima ipsū depulsore huius ut modicę
inquietudinis pcarentur · cuius munere hanc ignoratā aliis temporib; iugitate
pacis habuerunt · Et quō spopondisse me memini · cum uelim articulis quibus
tam dicendi ordinē diffinire · dicturū me ee ab orbe condito usq; ad urbē condi
tam · huic uolumini qd ab orbe condito explicuimus hic sit finis · ut ab urbe cdita
sequens libellus incipiat · qui ettextiora illoq; tēporū mala · exercitationib; quippe
adnequitia & eruditionib; hominib; continebit · A b orbe condito usq; ad ur
bem conditā · anni · iiii · ccc · lxxx · iiii · A b urbe condita usq; ad nativitatem
xpi · anni · dcc · xv; colliguntur enī ab origine mundi in aduentū dni ihu xpi
anni · v · c · xx · viii · Explicit liber primus ·

Incipit liber secundus ·

VIRIUM IAM ESSE HOMINUM ARBITROR QUEM LA
tere possit · quia in hoc mundo hominē ds fecerit · Vnde & iam
peccante homine mundus arguitur: ac ppē nrām intēperantiā
comprimendā · terra hęc inqua uiuimus · defectu ęterq; animā
lium & sterilitate suoq; fructuū castigat · Itaq; si certatura di
merito & dispensatio dīsumus: quis enī magis quā ille qui fecit · Quis ordina
tius regit · quam is qui fecit & diligit · Quis ū & sapientius & fortius ordinare
& regere facta potest · quam is qui & facienda pūidit · & puisa pfecit · Quappē
omnē potestatē ado ee omnēq; ordinationem · & qui ñ legerunt sentiunt · &
qui legunt cognoscunt · Qd si potestates ado sunt · quanto magis regna · aquib;
reliquę potestates pgrediuntur · Si autē regna diuersa · quanto equius regnū
aliquod maximū · cui reliquoq; regnoq; potestas uniuersa subiectur · Quale il
lud a principio babylonii · & deinde macedonicū fuit · post & iā africanum ·
ac in fine romanū · qd usq; ad nunc manet · Eademq; in effabili ordinati
one · p quatuor mundi cardines · quatuor regnoq; principatus distinc
tis gradib; eminentes · ut babylonicū regnū ab oriente · a meridie carta
ginense · a septentrione macedonicū · ab occidente romanum · Quorum
inter primū & nouissimū · id ē int babylonii & romanū · quasi int patrē
senem · & filiū paruulū · africanū & macedonicū · bruta & media quasi
tutor curatorq; uenerunt · potestate temporis · non iure hereditatis
admissi; quod utrū ita sit aptissime expedire curabo ·

Ex primus apud assyrios qui eminere ęteris potuit Ninus fuit · Occi
so nino samyramis uxor ei totius asię regina babylonia urbē instau
rauit · caputq; regni assyrii ut ee instituit · regnū assyriorq; diu in

diligit

De nino rege assyriorum

certamen fuit · tanta clade romana · maxime · cum ita intentus pugnantium ardor exstiterit · ut grauissimũ terræ motũ qui tũ fortẽ tã uehemens factus est · ut urbes diruisse · montes transtulisse · cecidisse rupes · & flumina retrorsum coegisse referatur · pugnantes omnino nõ senserunt · Factam adtransmissionem rumam · sequitur pugna cannensis · quã uis fabii maximi dictatoris tempus medhũ fuerit · qui impetũ hannibalis cunctando tardauit · Anno aburbe condita · dxl · lucius emilius paulus · & publius terrentius uarro esules · contra hannibalẽ missi · impatientia uarronis consulis infelicissime apud cannas vicũ apuliæ · omnes pene romanæ spei uires pciderunt · Nam in ea pugna xl iiii romanorum interfecta sunt · quã quam & de exercitu hannibalis magna pars cesa est · Nullo tamen punico bello · romani adeo ad extrema interitionis adducti sunt · Periit enim bello consul emilius paulus · consulares & prtorii uiri · xx · interfecti sunt · Senatores uel capti sunt · l · occisi sunt · xxx · nobiles uiri · cce · pedestrũ militũ · xl · equitum iii · d · uarro consul cũ · l · equitib; ueruisi fugit · Nec dubiũ ẽ · ultimũ illu die romani status futurũ fuisse · si hannibal mox post victoriã ad pcadendã urbẽ contendisse · Hannibal interfectorũ uictoriæ suæ tres modios anulorũ aureorũ cartaginẽ misit · quos ex manib; interfectorũ equitũ romanorũ · senatorũq; detraxerat · Qsq; adeo autem ultima disperatio rei publicæ apud residuos romanos fuit · ut senatores de relinquenda italia · sedib; q; quærendis consiliũ inuniti putarunt · Quod tunc fauore cacilio metello confirmatũ fuisse · nisi cornelius scipio tribunus tunc militũ · idem qui post affricanus districto gladio deterruisse · ac pociis pp patria defensione in sua uerba iurare coegisse · Romani ad spem uitæ quasi ab inferis respirare ausi · dictatorem decim iunũ creant · Qui dilectu habito a annis decẽ & septẽ · immaturæ inordinatæq; militiæ · viii · legiones unde cũq; contraxit · Tunc & ea seruos spectati roboris ac uoluntatis · l · oblatos · t · sita opus fuit publico pcio emptos subtitulo libertatis · ad sacramentũ militiæ adegit · Arma quæ deerant tẽplis detraxerẽt · ex gemmis aerario priuatæq; opes fusæ sunt · ita equester ordo · ita plebs tre pudebilita studiorũ incommune consulunt · Iunius q; dictator antiquã romanæ miseriæ factũ reuolens · pro supplemento exercitus edito uelut asylo pate facto · homines quicũq; sceleribus ac debitis obnoxii essent · impunitate pmissa militiæ mancipauit · Quorũ numerus ad sex milia uirorũ fuit · Campania · v · l · potius omis italia · ad hannibalẽ desperata penitus romani status reparationẽ defecit · Post hoc lucius postumius prætor aduersum gallos pugnare missus · cũ exercitu cesus ẽ · Deinde sempronio gracho · quinto fabio maximo consulib; claudius ex prætore pconsul designatus · hannibalis exercitũ prælio fudit · Primusq; post tantas rei publicæ cladis spẽ fecit · hannibalẽ posse superari · Scipiones autẽ in hispania hastrubalẽ poenorũ imperatorũ ad italiã exercitũ com

Tria modia anulorũ.

De asilo · i · ubi specialiter dis sacrificat.

Lpz. UB. Rep. I 14. f. 32v

f. 52 recto

paratum grau bello presserunt. Nam xxx militum de exercitu eius, vel caede vel captione minuerunt. Celtiberos milites quia prima externa manu romani in castris habere ceperunt pretio sollicitatos ab hostium societate in sua castra duxerunt. Sempronius gracchus pro consul ab hospite suo lucano quodam in insidias inductus occisus est. Centulus penula centurio decerni sibi ultro bellum aduersus hannibalem petit. a quo cum viii milites qs in acie tuiuerat cesus est. Post hunc gneus fulvius prior ab hannibale uictus amisso exercitu ipse quasi. Pudet recordationis, qd eam diram impietate magis an miseriam romanorum dicamus uictus et impia miseria et misera impietate. Quis credat eo tempore quo gravium populi romani egenum priuata collatione poscebat, milites in castris non esse nisi aut puer aut seruus aut scelerati aut debitor. Et nec sic quidem numero idoneus erat senatus in curia pene omnis nouicius uidebatur. Postremo cum ita imminutis fractisque omnibus desperabatur ut consilium de relinquenda italia subiretur. Quis credat eo tempore cum unum domesticum ut diximus bellum ferri nullum possit. tria insup transmarina bella fuisse suscepta. Vnum in macedonia contra philippum potentissimum macedonumque regem. alterum in hispania contra hastrubalem hannibalis fratrem. tertium in sardinia contra sardinios. & alterum hastrubalem cartaginensium ducem. Extra hoc quartum hannibalis quo in italia premebant. & tam fortis in alterum trium desperatio in melius profecit. Nam in his omnibus desperando pugnarunt. pugnando uicerunt. Ex quo euidenter ostenditur non tempora tunc fuisse tranquillora oti sed homines miseri fortiores. Anno a urbe condita dxlii claudius marcellus siracusas opulentissima urbem sicilie secunda oppugnatione uix cepit. quam cum ita prudenter obsedisset archimedis siracusam cum ita mirabili ingenio pdita machinis repulsus expugnare non potuit. Decimo anno postquam hannibal in italiam uenerat. gneo fulvio. & publio sulpicio consulibus hannibal de campania mouit exercitum. cum ingenti clade omnium predationem suessanum agrum in latina profectus ad amenem fluuium iii milibus a urbe consedit. Incredibili totius ciuitatis metu cum senatu populoque diuersis curis trepido. matrone quoque amentes pauore oppugnacula currerent. & conuchere in humeris sacra. primique pmuris pugnare gesturent. Ipse autem cum expeditis equitibus usque ad porta collina infestus accessit. deinde omnes copias in aciem direxit. & consules fulviusque proconsul non detractauere pugnam. Ut ubi expositis utrimque acies constiterunt. in conspectu romae proemium victoris future. tantus se subito imber nubibus grandine mixtus effudit. ut turbata agmina uix armis retentis in sua se castra colligerent. Deinde cum serenitate reddita in capiendo copiae & in aciem redissent. rursus uiolenter fusa tempestas. maiore metu mortalium audacia coercuit. territosque extremus refugere in castra coegit. Tunc conuersus in religionem hannibal. dixisse fertur. potiundae sibi romae modo uoluntatem non dari. modo potestatem. Respondeant

Hannibal romam ingredi

Lpz. UB. Rep. I 14

OMNES HOMINES CVIVSLIBET SECTE. VEL VITE. VEL PATRIE. ITA SEMP ad pspectum prudentie naturali bono eriguntur. ut oblectamento corporis rationale mentis et si n actu pferant. iudicio tam pferendu sciant. Que mens ratione duce illustrata in medio uirtutu quib; genuino fauore quauis uirtus incluetur assurgit. scientiam dei quasi arce pspicit. Deum enim quilibet hominu contempnere ad tempus potest. nescire in totu non potest. Unde quida du in multis dm credunt. multos deos in discreto tumore finxerunt. Sed hinc iam ut maxime cum auctoritate ueritatis operante. tu ipsa etia ratione discutiente discessum est. Quippe. cu & philosophi eorum. ut de nris scis silteam. dum intentim mentis studio querunt scrutant q; omia. unu deum auctore omniu repperterunt. atq; unu omia referunt. Unde & ia nunc pagani quosiam declarata uerita de contumacia magis quam de ignorantia conuincit. dum a nobis discutiunt. non se plures deos sequi. sed sub uno deo magno. plures ministros uenerari fatentur. Restat q; de intellegentia ueri dei. p multa intellegendi suspicione confusa dissensio. qa de uno deo omium pene una opinio est. Huc usq; humana scrutacio. & si cum labore potuit. a rubi ratiocinatio defecit. fides subuenit. Nisi enim credidimus. n intellegimus. Ab ipso audiam. ipsiq; deo credam. quod uerum uelis sere de dolo. Itaq; unus se & uerus deu inquit omnis in diuimus. & si ex diuersis opinionib; secta e currit.

Romanumq; imperium. assumpto pauprim status pastore fundauit.

Hoc prege & consules diu puerum. postqua asie. affrice. atq; europe potitum e adunu imp in eundeq; fortissimu & clementissimu sin cuncta ordinatione congessit. Sub hoc imperatore que omnes fere gentes amore & timore p mereto iuste honorarent. Deus uerus qui sup stitione sollicita a ignorantib; colebatur. magnu illu intellegentie sue fonte aperuit. Prompsitq; p homine doctrus homines. filiu suum misit. operante uirtute que p celleremt homine. coarguente q; demones quos aliqui deos putauisent. Ut qui ipsi tamqua homini non credidisset. operibus tamqua deo crederet. Deinde ut in magno silentio ac pace latissima. in offense & celeritu noui nominis gloria. & adnunciatq; salutis uelar fama p currere & t & ia ut discipulis eius p diuersas gentes eunti b; utroq; p cunctos salutis dona offerentib; abeundi ac differendi quippe romanis eunti b; inter eunt es romano ett tuta libertas. Quod ideo commemorandu putaui. quia hic sertus libellus usq; ad cesare augustu. de quo hec dicunt extendit. Id si aliqui hanc lucidissima ratione irritam putant. suis dis potius signant. quos p mum prudentia elegerunt. Deinde pcipuo cultu inuitarunt. ut sibi p eos amplissimu hoc pulcherrimu q; imperium condere. sic enim iactitant. quia ipsi optimo genere sacrorum emeruerunt precipuu deorum fauore. Quibus ademptis uel p ter missis. discesserunt omes a dytis arisq; relictis. deq; hoc um

Lpz. UB. Rp. I 18

parcendum eis & de cruci affixione.

XXI De gaudio infirmitatum eorum.

XXII De salutatione sccorum ad omnes.

INCIPIT ARGUMENTUM

POST ACCEPTAM AB EISDEM PENITENTIAM consolatorias eis litteras ~~eis~~ scribit apls amacedonia ptytum. conlaudans eos ad meliora hortatur. EXPLICIT PLOGUS.

INCIP EPTA. II. AD CORINTHIOS.

I. PAULUS APLS IHU XPI PER VOLUNTATEM DI. ET TYMOTHEUS frater ecclę di quę est corinthi. cum scis omnib; qui sunt in universa achaia. gra uobis & pax a dō patre nro & dno ihu xpo. Benedictus os & pater dni nri ihu xpi. pat misericordiarū & os totius consolationis. qui consolatur nos in omni tribulatione nra. ut possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt. p exhortationē qua exhortamur & ipsi a dō. quō sicut abundant passiones xpi in nobis. ita & p xpm abundat consolatio nra. Sive autē tribulamur. pra exhortatione & salute. sive exhortamur. pra exhortatione et quę operatur in sustinentia tolerantia earundē passionū quas & nos patimur. sit spes nra firma pro uobis.

II. ie cōsolam p ura laetione & salute.

Lpz. UB.
Rep. II 2° 35 b
f. 40v

prima quemadmodum agat ecclesiam. Ad tymothe
um secunda quemadmodum se ipsum agat. At titu
ut credentem sibi ecclesiam recta ordinet. Ad phili
monem de onesimo seruo qui emendatus melior
factus est.

PRIMUM QUERITUR QUARE POST EVANGELIA
que supplementum legis sunt. & in quibus nobis
exempla & pcepta uiuendi plenissime digesta sunt.
Voluerit apostolus has epistolas ad singulas quasq;
ecclesias destinare. Hac autem causa factum videtur.
scilicet ut in ipsa nascentis ecclesie nouis causis exis
tentibus pmuniret. ut & psentia atq; orientia rese
carent vitia: & post futuras excluderet questiones.
exemplo pphetarum qui post editam legem moysi
In qua omnia di mandata legebantur. nihil ominus
tamen doctrina sua rediuiua semp populi conpresse
re peccata! & ppter exemplum libros ad nram & iam
memoriam transmiserunt. Deinde quertur. cur
n amplius qua decem epistolas ad ecclesias scripserit
Decem enim sunt cum illa que dicitur ad hebreos.
Nam reliquę quatuor ad discipulos specialiter sunt
porrecte. Et ut ostenderet nouum n discrepare aueter
i testamento. & se contra legem n facere moysi. Ad
numerum ergo primorum decalogi mandatorum suas
epistolas ordinauit. Et quot ille pceptis apharaone

Lpz. UB.
Rep. II 2° 35 b
f. 2 r

Lpz. UB. Rep. II 2° 35b

PAULUS UOCATUS
APOSTOLUS XPI IHU PER VOLUNTATEM
di & sostenes frater ecclesie di que est
corinthi: sanctificatis in xpo ihu vocatis sanc-
tis cum omnibus qui inuocant nomen dni ihu
xpi in omni loco ipsorum & nro: gratia uobis
& pax a deo patre nro & dno ihu xpo. Gratias
ago deo meo semper pro uobis in gratia di que data est
uobis in xpo ihu: quia in omnibus diuites facti estis
in illo. in omni uerbo & in omni scientia: sicut
testimonium xpi confirmatum e in uobis: ita ut
nihil uobis deest in ulla gratia expectantibus re-
uelationem dni nri ihu xpi: Qui & confirmabit
vos usque in finem sine crimine in die adventus
dni nri ihu xpi. Fidelis ds per quem vocati estis in
societatem filii eius ihu xpi dni nri. Obsecro autem
uos fratres per nomen dni nri ihu xpi. ut idipsum
dicatis omnes: & non sint in vobis scismata: stis autem
perfecti in eodem sensu & in eadem scientia. Significa-
tum e enim mihi de uobis fratres mei ab his qui sunt
chloes quia contentiones inter vos sunt. Hoc autem dico
quod unusquisque urum dicit. Ego quidem sum pauli:
ego autem apollo: ego uero cephe: ego autem xpi. Diuisus
e xpc: numquid paulus crucifixus e pro uobis: aut

Lpz. UB.
Rep. II 20 35 b
f. 24 r

Ad Rom

PAULUS SERUUS · XPI · IHU · UOCATUS APOSTOLUS ·

SEGREGATUS IN EUANGELIUM DI QUOD ante pmiserat pprophetas suos in scriptu ris sanctis de filio suo · qui factus e ex semine dauid secundum carnem · qui predestinatus est filius di in virtute secundum spm sanctificatio nis ex resurrectione mortuorum ihu xpi dni nri · Per quem accepimus gratiam & apostolatum ad obediendum fidei in omnibus gentibus pnomi ne eius · In quibus estis & vos vocati ihu xpi · omnibus qui sunt rome dilecti di vocati sanctis · gratia uobis & pax a do patre nro & dno ihu xpo · Primum quidem gratias ago do meo pitm xem pomnibus vobis · quia fides ura annunciatur in universo mundo · Testis enim mihi e ds cui seruio in spu meo in euangelio filii eius · quod sine intermissione memoriam vri facio in orationibus meis obsecrans · si quomodo tandem aliquando psperum iter habeam in voluntate di veniendi ad uos · Desidero enim videre uos · ut aliquid uobis imp

Lpz. UB
Rep. II 2° f 35b
f. 7r

05-09-2013 10:40829101505-09-2013 11:13

Hanc parabolam dns ideo ipsi ipsum exponere dignatus
est figuras loquium nouis certis rerumq; significationes
imbis & quasi ipsemet ipsum voluit explanare docens & ea que
rendet; Ad quem semel quid verbum dixerit cum aliam
quid diversum coram auditoribus significet; Ipse dns aperuit
sicut quenob quaerendum reliquit. nullum meum quisibi
dum intelligere possumus. quia cum seminare semisum quae
de simpuerit quae cecidit non ad accessit egrediens ad hoc
venit mundum testimonium phiberi veritati unde
bene ipse eum in stercoralior hanc parabolam dixerit de
domo exisse. mare ad isse. quasi conscendisse phibeat
animum sine corporis qd processo sermonis insinuans
Rodum semina ad aliud cecidit secus viam
conculatum et avolucres caeli comedere
eam illud Quae dns exposuit pia fide suscipienda.
quae ante tacita pie intellegenda de reliquid pstern
genda sunt breviter. semen qd secus viam cecidit duplici lesum
disperit & quia embus salicet conculatum & avolucrib; rap
tum. ipsa est ergo corde dura malorum cogitationum transitum
habitum atq; arefactum peuerbi semen. excipere atq; ger
minare sufficit atq; ideo quicquid boni seminis iuxta
eius contingit pessimo cogitationis meum conculatum
a demonib; eripitur quae volucres caeli sive quia caelestes
spiritus quae sunt pluvia seu quia per aera volitent apellant
Alius cecidit super petram & natum arefa
quia non habebat humorem.
Petra indicit durum & indomitum cor ac nullo uere fidem
gemere penetratum. hoc est cum humor id radicem
seminis qd iuxta alia parabolam oleum ad lampadis unge
num putrendas id est amor & perseuerentia usque ad finem.

Lpz. Bundesverwaltungsgericht
Fragm. 4 + C 6463

Qui octavo regni sui anno *a regno deponitur* et Arnulfus[14] *in regem est coronatus.*

Qui *regni sui anno* XIII *defunctus est*[15].

Cui successit *Luthewicus*[16], *qui cognominatus est infans*, et regnavit
5 annis XIII.

Cui *cum non esset filius, principes regni* communi consilio *Ottonem*[17], illustrem *Saxonię ducem*, in regem eligere voluerunt, sed per consilium eius *Conradus*[c18] Francorum dux, qui de cognatione quarti Luthewici erat[19], coronatus est *et vixit annis VIIII.*

10 *Hucusque*[20] *Karoli* proles regni *tenuit* fastigia. Dehinc Saxonici imperatores successerunt.

Primus eorum *Henricus*[21] *Saxonum dux, filius predicti Ottonis*[22] *ducis*, pater Ottonis[23] primi imperatoris, ordinatus est.

c) *korr. L.*

14) *Arnulf von Kärnten (887-899), der illegitime Sohn von Karlmann, dem anderen Bruder Karls III., der seinen Onkel absetzte; vgl. auch Gesta episcoporum Halberstadensium S. 81, 39f.* 15) *Kaiser Arnulf starb im Jahr 899, also ca. 12 Jahre, nachdem er seinen Onkel abgesetzt hatte; vgl. auch Gesta episcoporum Halberstadensium S. 82, 11, wo von 14 Jahren Regierung die Rede ist.* 16) *König Ludwig das Kind (900-911), der 11 und nicht 13 Jahre König war; vgl. auch Gesta episcoporum Halberstadensium S. 82, 12f.* 17) *Herzog Otto der Erlauchte († 912); vgl. auch Gesta episcoporum Halberstadensium S. 82, 25 ff. und vgl.* HLAWITSCHKA, *Ahnen der Könige 1 S. 34f. zur angeblichen Designation Ottos nach dem Tod Ludwigs des Kindes und den Quellen darüber.* 18) *König Konrad I. (911-918), Herzog von Franken.* 19) *Die angebliche Verwandtschaft Konrads I. mit Ludwig dem Kind wird von einigen späteren Quellen behauptet und die hier vorliegende Quelle hat diesen Irrtum wohl aus der Chronik von Frutolf und Ekkehard bezogen; vgl.* HLAWITSCHKA, *Ahnen der Könige 1 S. 4f.* 20) *Vgl. Gesta episcoporum Halberstadensium S. 82, 28f.* 21) *König Heinrich I. (919-936); vgl. Gesta episcoporum Halberstadensium S. 82, 31f.* 22) *Siehe Anm. 17.* 23) *Kaiser Otto I. (936-973).*

05-09-2013 10:40782107405-09-2013 11:16

[illegible] fructum centuplum. ¶ Fructu centuplum.
fructum p fectum dicunt denarius numerus p fectione
semper accipitur quia In decem precepta legis custodiendo mandata
Continuum & contemplatiua uita simul in decalogi
mandatis continetur. quia inter apostolos. & unus ser
uiens proximum debet amor quippe dei ad centuplum.
Amor uero proximi potest ad altum. Denarius autem
numerus p semetipsum multiplicatus In centenarium
surgit. Unde recte centenarium magna p fectio designatur.
sicut de illo qui sua p domino creditur relinquit dicitur. Centuplum
accipiet uita uidelicet possidebit. Quia quisquis p domino
mundo temporalia atq; terrena contemnit. & hic p
fectionem meritis recipit. ut in ea non appetat. quae con
temnit.

Et in sequenti solo uel per maiorem
glue quem terra gobena fructu centuplo fecundatur
quando corde circumcisum spiritum p fectione donatur.
Haec dicens clamabat qui habet aures audiendi audiat. Quoties haec admonitio inculcatur
in euangelio uel in apocalipsi Iohannis In ponitur. mysterium
cum ee. quod dicitur quaerendum quae in nobis In tentum
ostenditur. Interrogabant eum discipuli
eius quae ea haec parabola quibus datum est nosse mysterium
nobis datum est. Nosse mysterium
Nemo puta sine mox parabola discipulos
hec interrogasse. saluatorem; sed ut marcus ait
Cum esset singularis Interrogauerunt eum hi qui cum ea

Lpz. Bundesverwaltungsgericht
Freigm. 4 + C 6463

Imperator[1] *Karolus*[2] *parrochiam Halberstadensem*[3] *certis undique circumscripsit terminis suoque augustali imperio et inprevaricabili*[a] *privilegio firmavit D.CCC.IIII idus May*[4], *indictione X, sui autem regni XXXIII*[o], *imperii vero tercio, ordinationis Hildegrimi*[5] *episcopi XXIII, in palatio Sarh*[6] *nominato.*

Eodem etiam tempore habito[7] *conventu in palatio eodem imperator*[8] *omnes Saxones antiqua libertate donavit eosque pro conservanda fide catholica ab omni solvit tributo, excepto quod eos omnes*[b] *divites scilicet ac pauperes totius suę agriculturę ac nutriturę decimas Christo ac sacerdotibus eius fideliter reddere iussit*[9].

Karolo magno *successit Luthewicus*[10] *pius, filius* eius.

fol. 150r *Post quem* successit | *Luthewicus*[11], *filius* predicti Luthewici.

Quo defuncto successit ei *filius* suus, *tercius Luthewicus*[12].

Cui etiam successit *filius suus Karolus*[13] rex.

Brief 420. a) inprevalicabili *L*, inprevaricabili *B, Ma/Du, Ja.* b) *vor* o- *ein Buchstabe radiert L.*

Brief 420. 1) *Der Text ist eine verlorene Vorstufe der nach 1209 entstandenen Halberstädter Bischofschronik; vgl. JÄSCHKE, Halberstädter Bischofschronik S. 39f. Die Übereinstimmung mit den Gesta episcoporum Halberstadensium (ed. Ludwig WEILAND, MGH SS 23, 1874, S. 79, 4-6) wird verzeichnet. Eine entsprechende, sicher unechte Urkunde Karls des Großen, aus der hier zitiert sein dürfte, hat sich nicht erhalten.* 2) *Karl der Große (768-814).* 3) *Halberstadt; vgl. zur Gründung Karlotto BOGUMIL, Halberstadt, in: Lex. MA 4 (1989) Sp. 1870.* 4) *13. Mai 804.* 5) *Hildegrim I., 1. Bischof von Halberstadt (804-827); vgl. AVERKORN, Bischöfe von Halberstadt S. 2f.* 6) *Salz an der Saale. Karl der Große hielt im August 803 einen Hoftag in Salz, bei dem es wohl um einen Frieden mit den Sachsen ging; vgl. BM² Nr. 398b und EHLERS, Integration Sachsens S. 525.* 7) *Auch dieser Passus findet sich wörtlich in den nach 1209 entstandenen Gesta episcoporum Halberstadensium S. 79, 11-14.* 8) *Siehe Anm. 2.* 9) *Vgl. zur Gründung Halberstadts durch Karl den Großen SCHLOCHTERMEYER, Bistumschroniken S. 86f. und GRIEME, Bistumschroniken S. 6f.* 10) *Kaiser Ludwig der Fromme (814-840); vgl. auch Gesta episcoporum Halberstadensium S. 79, 17f.* 11) *König Ludwig der Deutsche, König des ostfränkischen Reiches (840-876); vgl. auch Gesta episcoporum Halberstadensium S. 81, 12.* 12) *König Ludwig der Jüngere (876-882); vgl. auch Gesta episcoporum Halberstadensium S. 81, 27f.* 13) *Kaiser Karl III. (882-888), der allerdings der Bruder Ludwigs des Jüngeren und nicht sein Sohn war; dieser Fehler findet sich aber auch in den Gesta episcoporum Halberstadensium S. 81, 29.*

Lpz. Bondsverwaltg.
Leipzig
Fragm. 27

[illegible] dissipet cunctas opes ma-
[illegible] Ubi multa sunt [illegible] plu-
[illegible] sermones innumeri tu uero
[illegible]deris calumpnias egenorum
[illegible] esibum ustinam pa-
[illegible]ueris in bonagoo. quia ex
[illegible]sio est. et super hos quoq; emi
[illegible]lit. et super uniuersa terra
[illegible]ra. Auaris non impletur
[illegible]mit diuitias fructus non capiet
[illegible]rgo uanitas. Ubi multa sunt opes
[illegible]dunt eas. Et quid prod est pos-
[illegible]cernit diuitias oculis suis. Dul-
[illegible]peratu. siue parum siue mul-
[illegible] Sauitias aut non diuitias. non
[illegible]um. Est et alia infirmitas per
[illegible]b subsole. Diuitias conseruat
[illegible]sui. perierunt in afflictione
[illegible]t filium quem summa egestate
[illegible]sus. et nudus de utero matris
[illegible]ur. et nihil auferet secum dela-
[illegible]bilis prorsus infirmitas quom
[illegible]tur. Quid ergo prodest ei quod
[illegible]um. cunctis diebus uite suae
[illegible]ns. et in eaus multis et in aerū
[illegible]. Bonitatq; mihi uisum est bonū.
[illegible]a et labore suo quod labor un-

[illegible]nomen. Nam uale so-
[illegible] distinam bom et mala. [illegible]
[illegible]mus. et non sufficit [illegible] quia
Festinat ad unum locum properans
Omnis labor hominis in ore eius. sed anima
illius non impletur. Quid habet amplius
sapiens a stulto. et quid pauper nisi
gradiens ubi est uita. Melius est uidere
quod ante oculos quam desiderare quod nisi
Sed hoc uanitas est. et presumptio
futurus est. iam uocatum est nomen
sciens quod homo sit. et non possit con-
tendere. Multa
sunt plurima multa in disputando
uanitatem. Quid necesse est homini
maiora se quaerere. cum ignorat quid con-
ueniat homini in uita sua numero dierum pere-
grinationis suae. et conpere quasi umbra
bra praeterit. Aut quis ei poterit indicare
quid post eum futurum sub sole. et melius
est nomen bonum quam unguenta pre-
tiosa. et mortis dies natalitatis. Melius
ire ad domum luctus quam ad domum conuiuii
Illa enim finis cunctorum
hominum. et uiuens cor [illegible]
sit. melior est iniquam miu. qui per
[illegible]tum uultus corrigitur animus dum

168 6 fide habenda / sacramenta daturi. Quibus postquam iussa regalia data sunt, rex in urbem Uesontium / que e
174 1 ta erant presumebat. / Inter que aedes regias et predia regalia Gerberge regine que in Belgica erant, tir
129 14 oque regie sedis aulam / repentini penetrant, ac queque regalia insignia diripientes asportant. Nec multo
58 10 Stampis sese recipit, ac ad palatium legatos / dirigit, regalia negotia inde experturus. At qui confluxer
regalibus
49 8 it. Urbemque Turonicam / petens, sanctum Martinum donis regalibus honorat. Sicque Parisii receptus, sanct
231 4 o divitiarum regalium ambitu accuratur. Fit / ei lectus regalibus insignibus adornatus. Corpus bissina ve
regalis
269 2 is episcopus. Hoc ei / intenditur. Ad hoc discutiendum, regalis dignitas hic nos collegit. Elaborate igit
181 9 s iure / sacramentorum sibi annectit. / 22. Huic quoque regalis nobilitatis vir Adalbero, ex Mettensium s
78 10 bellum non ingrederetur, ne forte in rerum confusione, regalis stirps eo lapso consumeretur. / Id etiam
regalium
231 3 / 110. Interea magnifice funus regium multo divitiarum regalium ambitu accuratur. Fit / ei lectus regali
regamini
92 24 arum rerum successu provehi possitis, si / bono pastore regamini." / 61. ELECT<IO> Artold<i.> / Cives ab
rege
285 13 capti, et victi, mox regi oblati sunt. Pro quibus coram rege ab / amicis oratione habita, facta regi fide
46 5 ns, sancti Marcialis aram complexus est indulgentiam ab rege ac / primatibus postulans, atque loquendi lo
119 17 rex Otto. Ludouicus rex cum in conclavi sese cum Ottone rege ac principibus / recepisset, consilio incert
115 1 / tamen, ac regi ingressum preripere conabantur. / 24. <R>EGE ADVE<ni>ente obsidio <s>olvitur. / Iamque e
74 10 sufficere / asserens, Belgicam vero atque Germaniam, / rege alio plurimum indigere. Unde / et ut ipse in
74 10 icere / posse asserens. Belgicam vero atque Germaniam / rege alio plurimum indigere, / unde ut ipse dux H
82 15 tusque Peronam, carcerali / custodie deputatur. Germani rege amisso, in diversa feruntur. Quorum alii de
42 13 6. PYRATAE Brittanniam impetunt ac devastant. / Interea rege apud urbem Anitium r(em) p(ublicam) procuran
173 15 basilica sancti Dionisii martiris. / 6. Interea Ottone rege, Bulizlao Sarmatarum regi bellum inferente,
215 11 s" inquiunt, "quantis periculis nobiscum pro / Lothario rege caput obieceris, verum quoque quanto discrim
94 12 tum erat rerum alienarum surreptionibus laetari. Hic ab rege civibusque / abiectus, cor ad dolos converti
109 4 edire iubens. Nec multopost et / ab Aedelstano Anglorum rege, classis regi cum copiis missa est. Audierat
172 1 ens, postquam principes in sua discessere, privatis cum rege colloquiis / coutebatur. Et ut sue fidelitat
248 6 tis, eisque libertate / eligendi domini quem vellent ab rege concessa, rex ab eis dimotus Parisium deveni
256 19 sese redditurum palam / omnibus spondet. Castrum ergo a rege concessum absque mora petit, castrenses sibi
130 12 e / obsidibus locuturus sibi occurrat. Quod et fieri ab rege concessum est. Directus itaque / sub obsidum
94 15 xilium suppliciter petens, ac / suum pollicens. Sese ab rege contemptum penitus supprimens, "Si" inquit "
97 10 es / videri laborantes, sub Hugone duce deliberaturi de rege creando collecti sunt. / a) Ludouicum Caroli
41 5 e parati. Et / quia Karolus vix adhuc triennis erat, de rege creando deliberant. Non ut desertores, / sed
97 2 r. / INCIPIT LIBER II. / 1. GALL<ORUM> DELIBE<RA>TIO de re<ge> creand<o.> / Post cuius exequias, principe
129 3 ionem solvere per / legatos iubet. Ille autem utpote ab rege datum, amplius oppugnat. Rex quoque iterum /
112 19 it. Cui etiam dux predictus obvius venit. Exceptusque a rege decenter, / provinciam quam ei pater Karolus
229 13 t. Iussi quoque, arma deponunt, et reddunt. Statimque a rege decretum / exivit, hostes sine aliqua ultion
63 12 gestis Hilduinus Tungrensium episcopus, cum iis qui ab rege defecerant / conspirasse in regem insimulatu
93 9 giis / stipatoribus captus, eo quod et ipse desertor ab rege defecerat, regi oblatus est. Qui apud / rege
142 17 / b) folgt gestrichen donatus; "fortasse etiam verba ab rege delere voluit auctor" Waitz. / 61. Post hec
292 21 partes tutabat. O(do) suorum / necnon et piratarum qui rege deserto ad se transierant, Aquitanorumque co
53 8 m agitabat. Hic enim ab eo persuasus, eius partes iam / rege deserto sequebatur. / a-a) Frutolf bietet an
260 2 a <K(arolo).> / Que dum sic sese haberent, Ad(albero) a rege digressus est, K(arolum)que petens, / Laudun
309 2 m adit. Ibique cum moram faceret, Arnulfus a Rotberto / rege dimittitur. / Gerbertus cum Rotberti regis p
259 23 evus / resideret. His ita sese habentibus Ar(nulfus) ab rege dimotus est. Miram regis / benivolentiam K(a
61 2 ic enim ab Heinrico / persuasus, cum aliis nonnullis ab rege discesserant. Et accersitus cum multo / hono
60 19 accersit. Hic enim ab Rotberto persuasus, cum aliis ab rege discesserat. / a-a) korr. aus At Remorum met
74 7 nde in regem machinans. / Socerum itaque adit, eique ab rege dissuadet, / Celticam solam regi posse suffi
298 15 isum erat, cum hoc ideo pret[e]ndebas, ut ab O(ttone) / r(ege) dominos tuos reges comprehendi faceres, re

nem fecit et cuncta dedit et eum gladium tradidit
[illegible] Fortitudo et decor in
[illegible] et ridebit in die nouissimo.
PHE Os iusti aperit sapientiae et lex de
mentis eius. SADE Considerauit
semitas domus suae et panem otiosa non co
medit. COPH Surrexerunt filii eius et beatissimam predicauerunt. uir eius et laudabit eam
RES Multae filiae congregauerunt diuitias.
tu super omnes ascendisti mulieres. SIN Fallax
gratia et vana est pulchritudo. mulier timens do
minum ipsa laudabitur. THAU Date ei de fructu
manuum suarum et laudent eam in portis
opera eius. EXPLICIT LIBER PROUERBIORUM

INCIPIT ECCLESIASTES

VERBA
ECCLESIASTES
[illegible]
meis [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Quid habet amplius
homo de cuncto labore
suo quod laborat sub sole. Generatio prior et
generatio aduenit. terra autem in aeternum stat.
Oritur sol et occidit sol. et ad locum suum ri
[illegible] meridiem.

Lpz. Bundesverwaltungsgericht
Fragm. 27

88	18	S <a r>ege Re<mense> episcopium <acc>epit. / Unde et ab	rege	donari petens, episcopium Remense sub opter
64	13	iusdem urbis thesaurarium multo episcoporum consensu ab	rege	/ donatum sollempniter ordinat. / 27. His p
63	15	em promoveret, et Hilduinum / abdicaret. At Richerus ab	rege	donatus, cum ab {metropolitano Heri-}manno
95	16	mundata, Uualbertus Corbeiensis monachus et / abbas, ab	rege	donatus, per metropolitanum Artold(um) Noui
256	16	ulque et / captionem in proximo pollicetur, si tantum a	rege	Drocas accipiat. Rex vincendi / gloriam cup
193	5	arissimus habebatur. Qui / etiam a Lothar(io) Francorum	rege	eadem tempestate O(ttoni) regi Italie legat
248	9	lfus) Lotharii / filius per quosdam regis stipatores ab	rege	episcopatum expetebat, K(arolum) quoque / p
63	16	litano Heri-}manno / u{r}geretur, eo quod contra fas ab	rege	episcopatum suscepisset super eum qui / ter
163	8	quam negotio inperfecto supplendum relinqueretur. / 88.	Rege	ergo per dies aliquot Remis demorante, Ro(c
207	9	e sententiam regiam attollunt. Sese / sponte ituros cum	rege,	et Ottonem aut comprehensuros, aut interfe
250	11	t ubi ordinatio episcoporum ex antiquo / habenda est, a	rege	et primatibus deductus est. Ubi rex cum suc
46	1	episcoporum peracta officia in sacrum fontem ab ipso /	rege	excipiendus descenderet, iamque trina inmer
178	4	ius peractis exsequiis, Hugo nuperrime dux Francorum ab	rege	factus, regem / suppliciter adit, petitque
193	3	eo in docendo ibi moratus est. / 45. QUOD <AB> O(ttone)	rege	<G.> logico c<ommis>sus si<t.> / Quo tempor
136	22	Legati redeunt, ac mandata referunt. Nec minus / et ab	rege	Genaunorum Conrado, copias petit, et accipi
142	8	scopus, hac vita decessit. Cui / etiam mox successit ab	rege,	Gipuinus totius electione cleri, adolescer
99	13	ti atque digressi, in Gallias mari / remenso redeunt ab	rege	gratias duci referentes, ac pro regis crear
125	15	ulfus) comperisset, insidias pretendit, / obvenientique	rege	ignorante cohortem inducit. Quod Erluinus n
167	11	nde fidem se servaturum pollicens. / 98. Iussus ergo ab	rege,	in Aquitaniam exercitum regi parat. Quo in
48	9	lurimum persuadebat Neustriorum / absentia. Et enim cum	rege,	in partibus Aquitanie tunc detinebantur. S
255	17	ordinatis, prima acies signis erectis congressura / cum	rege	incedebat. Relique due locis constitutis pa
53	18	anone ad rerum / mediocritatem deventurum, indignansque	rege	inconsulto discessit. Aehnlich, aber / sehr
177	2	rgo duplici exercitu tirannus urgeretur, / cedit, et ab	rege	indulgentiam petit. Coactusque obsides et s
216	18	ci / quicquid diceretur indicaret. Introgressi igitur a	rege	ingenti favore excepti sunt. Rex / iniuriar
64	5	onquerente, / Richerus redit, ac sedem vacuam iussus ab	rege	ingreditur. / 26. His ita sese habentibus r
76	7	ltaque rerum scientia inclitus. / a) ueber gestrichenem	rege.	/ 42. Interea K(arolus) a Gallis preter pa
240	12	n diffideret exercitus. Fieri / quoque asserebat posse,	rege	interempto, et patria desolata, primatum di
291	4	ficere non posset, secus eum aliud nomine ... extruxit.	Rege	/ interim occupato, circa O(donis) et F(ulc
287	5	queri, cum de castri amissione / plurimum doleret, et a	rege	irato non mediocriter valeret urgeri. Unde
93	2	uasi, iussis regiis concedunt. Artoldus itaque monachus	rege	iubente ex / coenobio sancti Remigii omniur
160	9	lgica duce Conrado apud regem collecto, tres cohortes /	rege	iubente Mosomum mittuntur. Compererat eteni
173	10	asportare, dux habita apud / eos dissuasione, intactam	rege	iubente reliquit. Rex autem ab urbanis obsi
180	4	et nobilitate, litterarumque scientia / adeo clarus, an	rege	largiente episcopatum suscipere audeat scis
216	17	Dux etiam solus cum solo episcopo / introduceretur, ut	rege	Latiariter loquente, episcopus Latinitatis
158	5	basilica sancti / Uincentii martiris apud Laudunum sub	rege	Ludouico collecti sunt. Et iterum / a-a) in
158	2	iligenter ac canonice peractis, Ludouicus rex ab Ottone	rege	militum copias / duce Chonrado, contra Hugo
97	15	lentiam animum / intendens, sic prelocutus ait, "Karolo	rege	miserabili fortuna defuncto, sive id eo / p
65	18	ures quoque ex Aquitania accersiverat. Aderant etiam ab	rege	misse / a) auf Rasur, darueber radiert Gisl
212	9	nsmiserant, alii vero / ingrediebantur, cum exercitus a	rege	missus a tergo festinantibus affuit. Qui re
165	2	Chonradus / dux cum exercitu ex tota Belgica ab Ottone	rege	missus. Ludouicus vero rex cum / exercitu d
134	2	s re<g>es, Germa<n>orum et Anglo<r>um, in / ducem <pro>	rege	moventur. / Cuius rei ordinem regina mox pe
99	12	Tempus quoque / colloquii habendi statuitur. Legati ab	rege	munerati atque digressi, in Gallias mari /
87	4	st subsecuta atque exagitata est, eo quod / Heribert ab	rege	nimia expetebat, rex vero utpote insatiabil
77	7	ue et regio iussu accersiuntur ex Belgica, quicumque ab	rege	non / defecisse videbantur. Quorum collecto
235	22	valeret. Factus itaque cum duce / omnium medius, ait, "Rege	nostro	piissimo, inter intellectibilia tran
93	13	s / militum ciborumque sufficientes non haberet. Quo ab	rege	obtento, cum suis ab urbe / exivit. Uxorem
104	8	r, Artoldi Remorum metropolitani / interventu veniam ab	rege	obtinuit, ac sese ulterius non latrocinatur
171	5	patri defuncto succedere. Adveniunt itaque ab / Ottone	rege	omnes ex Belgica duce Brunone principes, se
118	8	m / principi pro se locuturum direxit. Qui apud eum pro	rege	optime functus legatione, ibi / rebus humar
192	15	me nosset, suosque strenue docere valeret. Mox etiam ab	rege	pape suggestum est, / ut iuvenem retineret,
80	10	ibus. Et licet cum / copiis advenerit, tamen utpote qui	rege	patre amisso omnes suspectos habebat, / nul

Fragment

Lpz.
Bundesverwaltgsgericht

Fragm. 28
Matth.

287	16	, benivolentiamque petenti mandat. Hec legati O(doni) /	referunt. O(do) itaque regem adiit. Co
257	9	tabundus designat. Illi se decepisse letati, hec domino	referunt. / Qui fallatiae seminarium ut
92	2	, quid ipsi inde velint ac sentiant, per suos / legatos	referunt. Sese videlicet regio iussu,
			referuntur
160	1	u sinodi, testibus approbavit. Post hec episcopi in sua	referuntur. Domnus / vero Marinus, ab
208	1	gestrichen Centuriati. / 70. Quae dum ad aures Ottonis	referuntur, ille utpote erat audaci ani
86	10	i fortune succubuere. Octo namque eorum milia, ibi cesa	referuntur. Quo / tumultu rex, inter hu
55	9	s.> / Interea collectis apud regem episcopis, talia mox	referuntur. Quod etiam omnibus / nimium
38	18	impetus clara semper atque illustri victoria emicuisse	referuntur. Quorum rex / christianus p
			reficerentur
183	4	cerent, / refectorium quoque ubi de communi considentes	reficerentur. Legesque ascripsit, ut /
			reflectit
162	3	sem ubi rex tunc privatus / morabatur, iter truculentus	reflectit. Cuius adventum ii qui ruri
			refragari
88	6	stitui regem abiectum / iubeat. Quicumque eius precepto	refragari nisus fuerit, anathemate perp
			refragati
297	4	excipientes, pape et episcoporum mandatis in nullo tunc	refragati sunt. Sese / consilium super
			refragatione
186	8	Timothei martiris, a me datam illis / uniret, id absque	refragatione obtinui. Scripsit ergo, a
229	21	irdunum usque in diem vite eius / supremum, absque ulla	refragatione obtinuit. Disponebat prete
			refragrantur
254	9	(arolo) redeunte / et fidem ab eis querente, unanimiter	refragrantur. Odium ergo utrimque simul
			refragratione
291	10	is laceratum eo / tempore fuit, clam tamen, nec patenti	refragratione culpatum. / 89. <Si>nodus
102	7	serunt, regi mox portas / aperuere, eum cum suis absque	refragratione in urbem gratulabundi ex
			refragratus
221	9	etur iniurius, contumeliam dissimulans, nihil penitus /	refragratus est. Interea collectis regn
294	17	eret, animo nimis turbato ferebatur. / Attamen cum IIII	refragratus, vada Ligeris prohibebat. /
			refugerit
156	7	oborat, eo quod nullius / concilii rationibus interesse	refugerit. Atque hec prima consessionis
			refugit
147	12	Artoldo restituta, qui nullius sinodi rationes audire /	refugit, Hugo qui ad duas iam sinodos a
			refulsit
191	13	ostmodum tota Gallia acsi lucerna / ardente, vibrabunda	refulsit. Qui Aquitanus genere, in coen
			refundere
291	3	nasteriolum castrum quod in dote acceperat, ad suum ius	refundere / cupiens, cum id efficere no
			refundi
223	11	co / sese regnaturum ratus. Regnum ergo sic in suum ius	refundi arbitrans, sceptrum et / corona
152	9	atas egit, ut ab eis dolo / caperer. Regnum in se posse	refundi arbitrans, si id fieri contigis
53	6	Videbatur etenim quia si is solum / deperiret, facilius	refundi in sese regnum potuisset. Id et
			refutarent
145	5	r plurima que ibi explicata sunt illud constantissime /	refutarent, quod Hugo sacerdotio privat
			reg
143	21	rerum utilitas Ottonem consiliis / a) folgt gestrichen	reg. / interesse exigebat, diriguntur l
			regali
72	2	fecerant legatos dirigit, per / quos significabat, sese	regali atque sollemni donatione largitu
73	7	llatis beneficiis intemerata, Gis(lebertus) / ea tantum	regali clementia reciperet, / quorum po
93	4	er impositionem manuum / episcoporum tempore constituto	regali donatione consecratur episcopus.
250	16	optione assumptus, premineo. Nunc vero quoniam ex linea	regali hic / unde sermo est solus super
72	6	cquid beneficiorum ab / Gis(leberto) eis collatum fuit,	regali largitate firmissime unicuique d
			regalia

Fragm. 26

Lpz.

Bundesverwaltungsgericht Fragm. 26

KATALOG

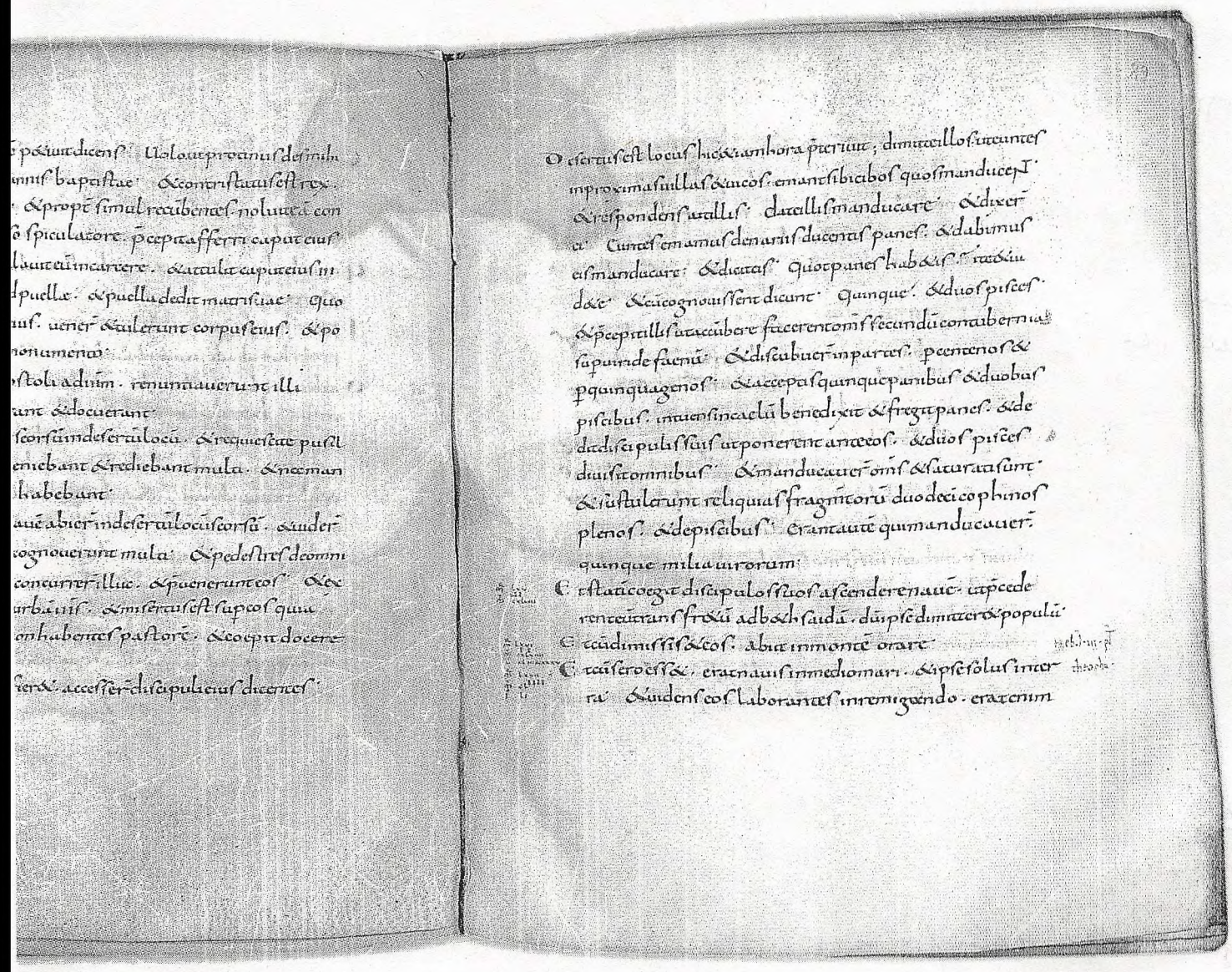

O eremus est locus hic & iam hora praeriit; dimitte illos ut euntes
in proximas villas & uicos emant sibi cibos quos manducent.
& respondens ait illis. date illis manducare. & dixerunt
ei. Euntes emamus denarii ducenti panes. & dabimus
eis manducare. & dicit eis. Quot panes habetis. ite & uide
te. & cum cognouissent dicunt. Quinque. & duos pisces.
& praecepit illis ut accubere facerent omnes secundum contubernia
super uiridem fenum. & discubuerunt parates. per centenos &
per quinquagenos. & accepit quinque panes & duos
pisces. intuens in caelum benedixit & fregit panes. & de
dit discipulis suis ut ponerent ante eos. & duos pisces
diuisit omnibus. & manducauerunt omnes & saturati sunt.
& sustulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos
plenos. & de piscibus. erant autem qui manducauerunt
quinque milia uirorum.

Et statim coegit discipulos suos ascendere in naue. et praecedere
ire ad alium trans fretum ad bethsaida. dum se dimitteret populum.

Et cum dimisisset eos. abiit in montem orare.

Et cum esset sera. erat navis in medio mari. & ipse solus in terra.
& uidens eos laborantes in remigando. erat enim

Lpz., Bundesverwaltungsgericht

Fragm. 26

Hirschius p. 77

lis sententie sub
deo ynondebent
dnis et facierum
non peccauerit.
ustus pimpio: im
pquedns aut. Per
re cordis mei. in
ropoiebā coram
Detrahentē mab
ne interficiebā.
omon aut. Sic
iceus et sagittas
nudulent nocet
deprehensus dicet
ne ad primas et
nuncundussuse
urronis quasi sim
ir adinimauen
quorūque gra
dinonis laqueū
lacerato reserde

Lapide [illegible] adeū. Lingua fallax [illegible]
nerunt. [illegible] lubrica operat ruinas.
Grue [illegible] conteros [illegible] sed im
stulti urron: granior. Homō qeslūm
at animē sanguinē suisq: ad laqueum
fuerit nemo sustinet. Qui se iactat et di
latat ut gra concitat. Qui speratin dnō sa
uabit. qconsidit in cor de suo stultus est. Qui
autē gradit sapientē. ipse saluabit. Qui
fortē premit ubera adelicendū lac expri
mit butirū. Qui vehementē emulget elic
sanguinē et puocat iras. et ducit disco
dias. Hec ita pp pericula considerant
tes apli. statuerunt ne facile cōmouerent
aut lacerarent. ut accusent colūnē sēdi
ecclē. qui apli et successores eorū numero
to dicunt. Sed si quis aduersus eos. ut eccles
eorū cōmot fuerit. aut causas habuerit pri
us ad eos recurrat. caritatiue emendet
quē iuste emendanda agnouerit. Si
autē aliqui eos prius quā hec egerint
rare accusare aut infestare psuperint
[illegible]

[illegible] q; cum sit [illegible] maxime cum in infirmitate ut ignorantia peccatum; si in multitudine iudex quem oportunitate qualitate arbitrii absentib; mutamo
[illegible] uitiorum crimine mutatum. ALEXANDER . II . De his 1061
[illegible] epo ii canonice iudicatii appa sede expulere. . . . .
[illegible] quis deinceps prior aut cuiuscunq; dignitatis ul cuiuscunq; ordinis laicus epm
[illegible]phendere. presumere. ut aliq; in appria sede expulerit. si forte iudicatii cu
[illegible] auctores. et cooperatores tanti sceleris anathematis erunt. Bona voce ecclie ipsi
[illegible] perpetuo damnati. Sed in pribis ul quecunq; inferior qd iuri deberi hec tale p
[illegible] canonice penitentie. atq; copositum sub iacebit. Sicut in ante fuerit ec
[illegible] GREGORIUS . VII . Osio epo salus q romanor
[illegible] pontificum iure in concilius usi sunt. CAP. XXX
[illegible] Osii enim. Osii epm in iniuriosum et illi in pesimo ecclio romanor iure residere
[illegible] eccleiarib; fuisse pontifices. Siagrio quoq; augustodunensi epo lud
[illegible] unensis ariastas suffraganeo sem papa gregorius celebrandi generalis in gal
[illegible] acclia iure sua legatus indulsisse. CAP. XXXIII
Urbanus . II . Oraldo apapa urbano consecrato. 1087
Raldus alanensis epc narbonensis ecclie suffraganeus romam esse iandis ad
dnm papam urbanum iuxta suus quappe archiepo eum esse rare noluerat. qm p
dilectione sua ppter bona ecclie observanda canonicis inuenerat. Cesserat tragi ea
dno urbano papa. ante purgatus hui modi sacramentum De iuramento qd canoni
cus iuri ecclie fecit pelectione nulla conuentione ante uel eligere fecit. Narbonensis
uero archiepc nulla pe ulcerunt causa consecrationem mea omnis mr sicut
neq; iniuria cruentus ei consuetum ppter qd sacerdotio me repellat.
IDEM. Vitali pro brunensi. qd baptismus sit si mulier
in fante in nomine trinitatis necessitate baptizauerit. qd
filius filie coparui excepta psona qua compatres
efficiuntur. legitime possint coniungi.
CAPITULUM . XXXIII
Quid; consulunt nos tua dilectio. hoc iudex nobis ecclesiastica respon-

Lpz., Bundesverwaltgsgericht

Fragm. 29

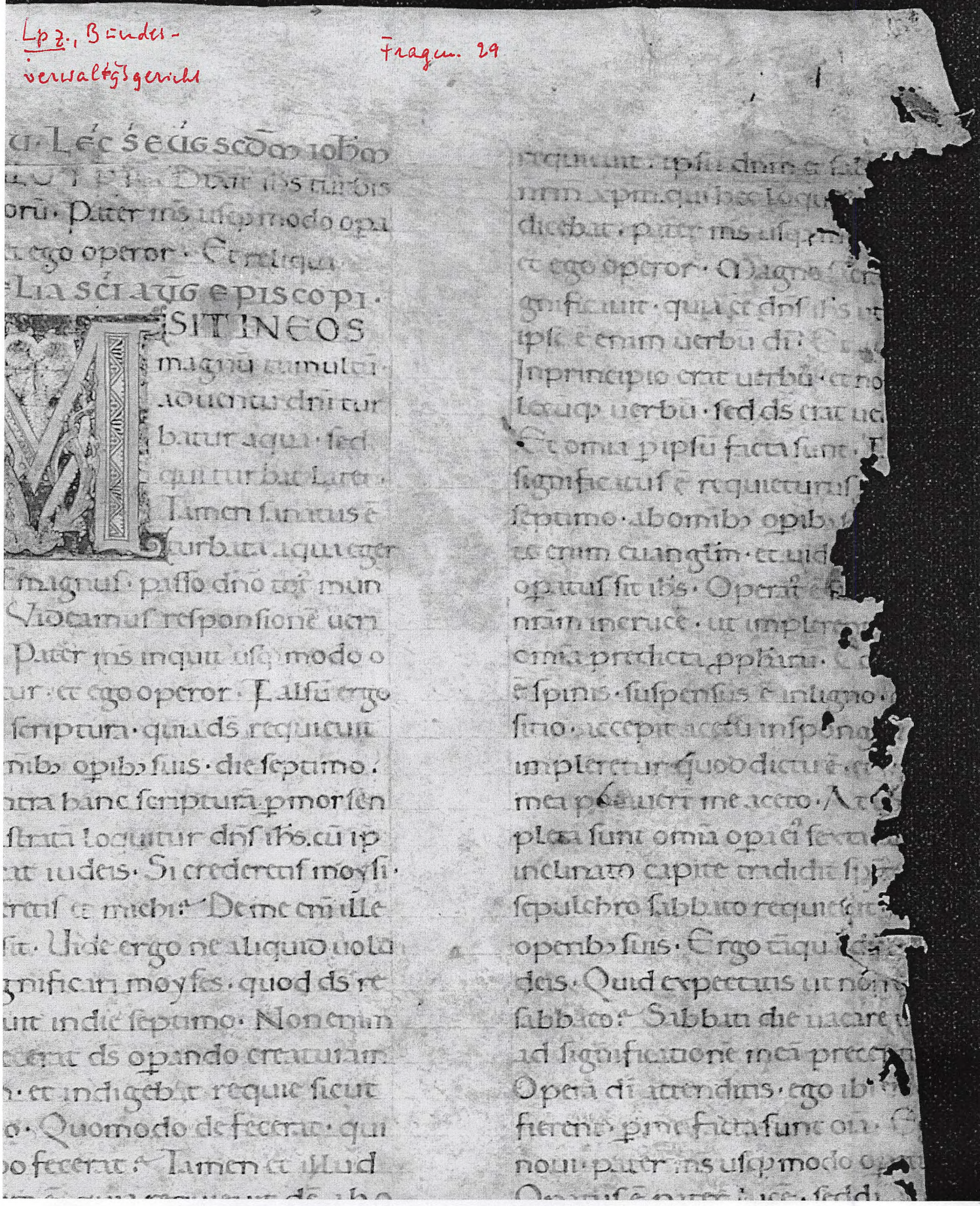

LIA SCI AUG EPISCOPI·

SITINEOS

magnu cumulet
aduenta dni tur
baturaqui· sed
quiturbat Lata·
Tamen sunt us e
turbata aqueger
magnus· passo dno tot mun
Vidcamus responsione uen
Pater ms inquit usq modo o
ur· et ego operor· Falsu ergo
scriptura· quia ds requiscuit
nibs opibs suis· die septimo·
tra hanc scriptura pmor sen
stata loquitur dns ibs. cu ip
ut iudeis· Si crederetis moysi·
retis et mihi· Deinde cum ille
sit· Uide ergo ne aliquid uola
gnificat moyses· quod ds re
uit in die septimo· Non enim
cerat ds opando creaturam
n· et indigebat requie sicut
o· Quomodo de fecerat· qui
bo fecerat· Tamen et illud

requiuit· ipse dnus e sab
mm apm. quibus loqu
diebus· pater ms usq m
et ego operor· Magne
gnificuit· quia et dns ibs u
ipse enim uerbu di· E
Inprincipio erat uerbu· et no
loquq uerbu· sed ds erat ue
Et omia ipso facta sunt· I
significatus e requiescens
septimo· ab omibs opibs
es enim euangelin· et ud
opatus sit ibs· Operat
nam in cruce· ut impler
omia predicta ppha·
e spinis· suspensus e in ligno·
sino· accepit acetu in spon
impleretur quod dictu e
mea potestate habet me accito· A
plera sunt omia opa ad sec
inclinato capite tradidit sp
sepulchro sabbato requiesc
opibs suis· Ergo aqu
deis· Quid expectatis ut nos
sabbato· Sabbatu die uacare
ad significatione mea precep
Opera di attendimus· ego ib
fierent· prime facta sunt om
nouu· pater ms usq modo o
Operatus e pater huc· sed

			rediturus
151	12	. Regis itaque iussu exercitus redit, hieme transacta /	rediturus. Rex vero Remis sese privatum recepit. / 85. Hugo aute
			REDITUS
49	6	/ op>pida humanissi<me d>eductus est. / 13. <O(DONIS)>	REDITUS AB AQUI<TA>NIA, eiusque obitus. / Quod factum O(do) r(ex
			reducat
135	15	t me militantem, per me etiam reliquos militatum tibi /	reducat. Et quia rex a me creatus, nihil mihi largitus es, Laudu
			reducatur
153	1	multaque rerum consideratione, ad normam deo / iuvante	reducatur. Igitur iuxta patrum decreta, et canonum regulam, inpr
			reducens
125	8	b eo benigne excepti sunt. Patris iniuriarum nihil sibi	reducens. / Excipitur et Hugo episcopus, ea tamen conditione, ut
295	4	ret, post / rationem ab eo auditurus. Unde et exercitum	reducens, Parisium devenit. O(do) quoque / nihil amittens, indem
			reducere
247	8	omnibus / absumpta videbat. Unde et exercitum ad tempus	reducere disposuit, ut reditum / amplioribus copiis post apparar
119	6	x / Laudunum rediit. Otto vero Hugonem in regis gratiam	reducere satagebat. Quem multis / verborum stimulis familiariter
35	15	umultus, ac diversas / negotiorum rationes, ad memoriam	reducere scripto specialiter propositum est. Si qua / vero alior
			reduceremus
301	4	remus, et sua auctoritate per nos correctum / ad normam	reduceremus. Sed quoniam impediente rerum diversitate id facere
			reducit
165	14	xercitui reddit, et secum usque quo a se / dividerentur	reducit. Dux autem evestigio exercitum collectum in pagum Suesso
168	13	militaria curare non posset, dux ab eo iussus exercitum	reducit. Letoldus vero / princeps, in ipsa regis egritudine fide
222	9	quitaniam ingressus Briddam petiit. Filium / repetit et	reducit. Regina sese viduatam dolens, et verita maioris incommod
119	9	portuno / prudentium legationibus premissis, regi ducem	reducit, sibique conciliat. / 30. PRINCIPUM apud regem conventus
172	15	r. Quo rex / comperto, duce favente exercitum in hostem	reducit. Signisque infestis congreditur. / Acerrime dimicatum es
173	7	m licet fatigatum et tamen sua benignitate captum, urbi	reducit. / Urbani vero belli casu exanimes, vitam deposcunt, et
			Reducite
92	22	Peniteat et vos / vestrarum rerum dispendium peregisse.	Reducite in mentem quanta vos calamitas / affecerit. Considerate
			reducti
119	13	pse virtute et copiis antecelleret, alii / consequenter	reducti sunt. Omnibus itaque ad regem reversis, in fisco regio A
			reducto
265	17	equis remissis, ab urbe Meldensi puerum revocavi. / Quo	reducto, et omni sollicitudine amota, in aphoris<mis> Yppocratis
			reducturum
163	7	e adeo ordinaturum omnia, et sic ad effectum utiliter /	reducturum, ut nulli post sese quicquam negotio inperfecto suppl
			redundabit
92	19	/ tempore non permittat. Nec dedecoris quicquam in vos	redundabit, cum militari / violentia victos et captos, alia sequ
299	3	opia sufficiens eis non sit. Periurii vero reatus in te	redundabit, cum tu solus / regibus nesciis iuratus sis." / 98. A
			redundaret
96	8	. Nam cum autumnali / tempore melancolia in patientibus	redundaret, cacocexia quod Latini malam corporis / habitudinem d
121	7	niciosum censebant, cum in occisione / homicidii reatus	redundaret, et in reservatione tirannis futura appareret. De / o
			redundasse
287	13	m si quid piaculi factum est in / sese poenam dedecoris	redundasse. Tantumque scelus, pari ignominia abstersum. Unde / e
			redundavit
234	11	sici perhibent, ea sede concussa, sanguis in emathoicam	redundavit. / Cui sanguis copiosus per nares et gulam diffluebat
			reduxit
256	8	a uterque constitit, uterque sibi cessit. Rex exercitum	reduxit, K(arolus) / vero Lauduni sese recepit. / 40. O(do) inte
175	17	o predia recepit, et ipse uxorem et / natos, militesque	reduxit. / 11. His ita gestis, Rotbertus Trecarum princeps, Heri
208	20	mpetu facto, sine obside vel pace sequestra / exercitum	reduxit, postea se rediturum confidens. / a) ueber gestrichenem
90	14	concesserint. Quibus utiliter patratis, rex exercitum /	reduxit, procinctumque solvit. / b-b [I 56-57]) Wilhelmus Nortma
			reedificans
75	2	sicubi rudera aditum / faciebant, firmioribus claustris	reedificans. Ratus vero milites a sese deficere posse, / si iure
			refectorium
183	4	on et dormitorium, ubi noctu in silentio quiescerent, /	refectorium quoque ubi de communi considentes reficerentur. Lege

Lp 8.

Fragm. 30, 1

Bauderverwaltgs gericht

an. ubi ego fu os. aut ego sum
mundi fabricator. aut ego sum
terra creator. aut [illegible] a ipsius po
puli liberandi oppugnator. sed hoc
tantum ego sum qui sum. Et dicet fi
lius mihi. quid enim loquor
[illegible] os. [illegible]
tu me. dicet quis misit me ad uos.
Forte multa [illegible] ad ipsum
[illegible] multum [illegible] et adhuc et mul
to magis deinde nos intelligere. quod
dixisse ego sum qui sum. et qui est
misit me ad uos. Et si forte capere
non possent illi ad quos mittebatur.
quod caperem. Intuli ergo unde
quod capere bonos possent non quod capere possem.
Nolunt enim. et ait. Ego sum deus abra
ham et deus ysaac et deus iacob. hoc po
test capere. Nam ego sum qui sum
quis mens capere potest. Quid
ergo nos. Audebimus ne aliquid dicere
ex hoc quod dictum est ego sum qui sum. ut possimus hoc quod
dum dicere auditi. nisi credidissemus quia ego sum non
omnino impecatus ueniremus. Iam ergo
hos uerbis meis tamen hos et pene nul
los audebo disputare. quos sit ut
omnes nisi credidissemus quia ego
sum. Audebo ipsum dominum interrogare.
Audiat me interrogantem. potius
quam disputantem. magis quaerentem
quam presumentem. potius discentem.
quam docentem. Et certe iniquum uel
prius eum uos interrogauit. Presto est
enim ipse dominus. qui ubique est. Audiat
interrogandi affectum. ut intelligen
di prestet effectum. Nam ego quibus
uerbis et si forte aliquo capio. perduce
re possum quod capio ad corda uestra.
Quorum sufficit sonus. Quis suppe
tit eloquentia. quis uestrum intelli

Augustin.
In Johannis
evang. tractatus
C XXIV
PL 35, 1679

kommunizierten isolierte und dadurch seine Herrschaft unmöglich machte. Vorausgesetzt wird dabei, daß der Treueid, den Robert Guiscards Mannen geschworen hatten, in seiner Wirkung durch den Bann aufgehoben wurde – nicht anders als es den Untergebenen des Bischofs von Piacenza und später den Deutschen, die gegen ihren König rebellierten, mitgeteilt worden ist.

Als Gregor VII. den deutschen König bannte und absetzte, stellte er sich in die Tradition der römischen Kirche, so wie er sie sah, und übertrug das, was er anderen Orts schon vorexerziert hatte, auf die deutschen Verhältnisse. Neu war dabei nur die Anwendung der überlieferten Rechtssätze auf den (ohnehin ganz ungewöhnlichen) Fall der Exkommunikation des Herrschers. In der Kampfsituation, die ihm durch den Wormser Beschluß vom Januar 1076 aufgezwungen worden war, zog Gregor VII. aus dem überkommenen Kirchenrecht die letzten Konsequenzen. Diese Zuspitzung mögen damals die deutschen Zeitgenossen als revolutionär empfunden haben, zumal da sie von den Ereignissen in Frankreich und dem Vorgehen gegen die normannischen Raufbolde in Unteritalien kaum etwas Genaueres gewußt haben dürften und natürlich auch nicht in den Dictatus papae eingeweiht waren[109]. Revolutionär war jedoch der Beschluß der römischen Fastensynode von 1076 bloß deshalb, weil die Päpste vor Gregor VII. das vorhandene Arsenal an juristischen Mitteln nicht voll ausgeschöpft hatten[110].

6. Schluß

Der Bußgang nach Canossa war keine Wende. Heinrich IV. hat durch ihn seine politische Bewegungsfreiheit zurückgewonnen, aber Gregor hatte gesiegt, insofern als er mindestens implizit dem König das Eingeständnis abgerungen hatte, daß er nicht wie seine ottonischen

109) Rudolf SCHIEFFER, Rechtstexte des Reformpapsttums und ihre zeitgenössische Resonanz, in: Hubert MORDEK, Überlieferung und Geltung normativer Texte des frühen und hohen Mittelalters (Quellen und Forschungen zum Recht im Mittelalter 4, 1986) S. 51-69, bes. 56-62.

110) Rudolf SCHIEFFER, Gregor VII. und die Könige Europas, in: Studi Gregoriani per la storia della <Libertas ecclesiae> 13 (1989) S. 207 („Einsatz der äußersten geistlichen Strafmittel ..., die theoretisch seit jeher bereitgestanden hatten"). Zur Bedeutung der Lösung vom Eid vgl. Stefan WEINFURTER, Das Ende Heinrichs IV. und die neue Legitimation des Königtums, in: ALTHOFF, Heinrich IV. (wie Anm. 36) S. 331-353, bes. S. 337-342.

Freigen. 30,3
Lpz Bundesverwaltgsgericht

[illegible] videtur [illegible] mirere. Cū
[illegible] quia hoc mi
[illegible] accessit ad eum. cū adiuro. ecce
domo. et malis die. et respon
[illegible] a uerbū. Et [illegible] subipso silentio
gressus est apud abire. et mulier post
[illegible] clamauerat uocem emittere dicēs.
Miserere mei dñe. fili dauid. Ammirab
ilis quidē. fides istius mulieris. qua
uānis legalibus limitis. aut publici
[illegible] non est imbuta. uerum
[illegible] n fuit alienā a uirtutib; que
[illegible] eadem uirtutib; legalibus et publici
[illegible] commendatur. habuit appe
[illegible] populus uirtutes. fidem solicet.
[illegible] perseuerantiā. atq; humilitatē.
[illegible] in hoc maxime ammiranda ē
[illegible] illius. quia uenient rogatura
[illegible] filia sua. non eam secū detulit.
[illegible] rogauit ut dñs descendere et sa
[illegible] eam. sed tantū dixit. miserere
mei dñe fili dauid. Subito enim in
[illegible] intellexit hēc mulier illū esse celestē
[illegible] omnipotentē medicū. quia quāui
[illegible] et localis passus pro eius uenire.
[illegible] ubiq; presens potentiam
[illegible] mirari posset opari qd uellet.
[illegible] hanc fidē quam eū dñm. et filiū dei
[illegible] appellauit. pariter adorauit. oste
[illegible] se eum esse uerū dñm et uerum
hominē confitens. Sed in agnouit
hēc mulier eū esse filiū dauid. cum
[illegible] gentilis. Ex eo nāq; qd egressus
est a finib; suis. Deseruit enim
[illegible] tyros et sydonios. ac sic
[illegible] commutatione loci et fidei cognouit
[illegible] esse filiū dei. Tyrus nāq; et sydon
[illegible] fuerūt gentilium. Nam tyrus
[illegible] polis fuit chanaan. sita

sue sententiae quia ait. Innu gentiu
ne abierat. Et [illegible] Siue ne dem
[illegible] estimatione [illegible]
solucet et probatissimā. qua eū cali
[illegible] uel certe ideo ut hēc mu
lier in populis perseuerans uirtute sue
perseuerantie meretur. que cupiebat.
Perseuerante quoq; hac muliere in
precib; accesserūt discipuli ad dm.
rogauerūt eū dicēs. Dimitte eam q
clamat post nos. Iuxta hoc qd [illegible]
Ipse autē respondit ait. Non sum
missus nisi ad oues que perierūt
[illegible] eū ipse ad salutē gentiū uenī
ret. et maxime gentes quā iudeos
saluare. Sciendū est autē qa n
idō hoc dixit ut ipse ad salutē gen
tiū nūquam uenerit. Sed qa specialiter missus
est a dō patre ad salutē iudeorū. ut
etiā corporali presentia eos doceret
quatenus illis non credentibus congruo
tpre iusta fieret transmigratio ad gtes.
At illa uenit. et adorauit eum dicēs.
Dñe adiuua me. Ammiranda quippe
est perseuerantia istius mulieris. Nam
tanta repulsa. semp in precib; perseuera
uit. ideoq; uirtute sue perseuerantie
meruit optinere qd postulauit. Ex respō
dens ait. Non est bonū sumere panē filiorū.
et mittere canib;. Filios nāq; iudeos
appellat. Et est sens. Nonne bonum
auferre salutē que specialiter data est iudeis.
et dare gentibus. hoc est. oportet ut prius
iudei qui merito electionis nomine filiorū
dei censentur celesti pane reficiant. et sic
demū pabulū uerbi dei gentibus submini
strētur. et quia intellexit hēc mulier
dñm spaliter fuisse locutū. ie circo
humiliter ait dicēs. Etiam dñe. Ac si dice
ret. Ita est sicut tu asseris. Nam et catelli

zu entziehen"[104]. Zunächst Bann und Interdikt und, wenn das nichts fruchtete, die Absetzung. In einem Brief an den Grafen von Poitiers führte der Papst aus, daß nicht nur Philipp, sondern auch seine Anhänger dem Kirchenbann verfallen sollten, sofern sie ihm königliche Ehren und Gehorsam erwiesen[105]. Das bedeutete, daß die Untertanen die Eide, die sie Philipp geschworen hatten, nicht mehr beachten sollten. Der König wäre dann matt gesetzt.

Auch Robert Guiscard sollte so zur Raison gebracht werden. Leider ist die Bannsentenz, die Gregor gegen ihn aussprach, nicht im eigentlichen Wortlaut erhalten; wir haben nur das Resumé im Jahresschlußbericht des Briefregisters vom Juni 1074: *(Gregorius papa) excommunicavit atque anathematizavit Robertum Guiscardum ducem Apulię et Calabrię atque Sicilię cum omnibus fautoribus suis, quousque resipisceret*[106]. Die zusammen mit Robert exkommunizierten *fautores* sind diejenigen Soldaten und sonstigen Helfer, die ihm trotz des Bannspruchs treu blieben[107] (zu ihnen gehörten anscheinend Roberts Bruder Graf Roger [I. von Sizilien] und dessen *milites*[108]). Die Drohung sollte natürlich bewirken, daß möglichst wenige Normannen den Herzog in seiner Aufsässigkeit unterstützten. Dahinter stand wieder die Erwartung, daß kirchenrechtlich die Exkommunikation den Ex-

---

104) Register Gregors VII. (wie Anm. 5) II 5, S. 132: *Quodsi ... in duritia cordis sui perstiterit* (scil. der französische König), *apostolicę animadversionis gladium nequaquam eum diutius effugere posse quasi ex ore nostro sibi notificate ... Quodsi nec huiusmodi districtione voluerit resipiscere, nulli clam aut dubium esse volumus, quin modis omnibus regnum Francię de eius occupatione adiuvante deo temptemus eripere.* Vgl. Alfons BECKER, Studien zum Investiturproblem in Frankreich. Papsttum, Königtum und Episkopat im Zeitalter der gregorianischen Kirchenreform (1049-1119) (1955) S. 53.

105) Register Gregors VII. (wie Anm. 5) II 18, S. 151: *a corpore et communione sanctę ecclesię ipsum* (d. h. König Philipp) *et quicunque sibi regalem honorem vel obędientiam exhibuerit, sine dubio sequestrabimus.*

106) Register Gregors VII. (wie Anm. 5) I 85a, S. 123.

107) Von den *fautores* ist auch in der zweiten Exkommunikation Heinrichs IV. die Rede: *Heinricum ... omnesque fautores eius exommunicationi subicio* (Register Gregors VII. [wie Anm. 5] VII 14a, S. 486). In dieser im vollen Wortlaut erhaltenen Bannsentenz folgen das Verbot des Gehorsams gegenüber dem abgesetzten König und die Lösung von den Eiden, die ihm geleistet worden sind. Vgl. auch die Wiederholung der Sentenz auf der Fastensynode von 1081, hg. von CASPAR, Register Gregors VII. (wie Anm. 5) VIII 20a, S. 544: *Heinricum quoque et omnes fautores eius, qui in preterita excommunicatione animum induraverant, iterum excommunicavit* (scil. Gregor VII.).

108) Vgl. Register Gregors VII. (wie Anm. 5) III 11, S. 271 f., bes. S. 272 Anm. 1 f.

Fragm. 30

5

Haimo, In Pauli epistolas

PL 117, 685B

wäre in den späteren Jahrhunderten völlig deplaciert gewesen. Und ebenso wenig paßte es in die Zeit nach dem Investiturstreit, daß man das Recht des Königs, die Bischöfe einzusetzen, auf seine Weihe gründete, wie das einst Thietmar von Merseburg getan hatte[112].

Solche Ansprüche konnten die Herrscher nicht länger erheben. Aber beim Regierungsantritt wurde ihnen weiterhin die Salbung gespendet, das kirchlich vermittelte Gottesgnadentum blieb ihnen erhalten. In einer Welt, die unter dem Motto *Fides quaerens intellectum* stand, war das Königtum nicht „entsakralisiert" und schon gar nicht „entzaubert".

112) Thietmar von Merseburg, Chronik I 26, hg. von Robert HOLTZMANN (MGH SS rer. Germ. N. S. 9, 1935) S. 34: *incongruum nimis est, ut hii, quos Christus sui memores huius terrae principes constituit* (d. h. die Bischöfe), *sub aliquo sint dominio absque eorum, qui exemplo domini benediccionis et coronae gloria mortales cunctos precellunt.*